

De Nederlandse conjunctuur

2005, aflevering 1

Verantwoording

Met de in 2000 opgestarte publicatie *De Nederlandse conjunctuur* wordt op basis van de vele CBS-conjunctuurgegevens een gedetailleerd, samenhangend overzicht gegeven van de recente ontwikkelingen in de Nederlandse economie. De samenhang wordt onder andere bereikt door het gebruik van de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen, die een systematische beschrijving van de economie geven. Deze aflevering bevat de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen 2004-III.

Waar mogelijk zijn de gegevens over het derde kwartaal van 2004 aangevuld met indicatoren voor het vierde kwartaal van 2004. Daarbij gaat het onder meer om de Consumptie-index, het Consumenten Conjunctuur Onderzoek, de Conjunctuurtesten van de industrie en de zakelijke dienstverlening en de Productie-index van de industrie.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Omslagontwerp

WAT ontwerpers, Utrecht

Inlichtingen

Tel.: 0900 0227 (€ 0,50 per minuut)
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Voorburg/Heerlen, 2005.
Bronvermelding is verplicht.
Vereenvoudiging voor eigen gebruik of
intern gebruik is toegestaan.

Prijzen zijn incl. administratie- en
verzendkosten.
Abonnementsprijs: € 47,45
Prijs per los nummer: € 13,05
Kengetal: P-104
ISSN 1566-3191
Productnummer: 0531905010

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

Verantwoording	2
Verklaring der tekens	4
Summary	7
1. Macro-economisch beeld	10
2. Bestedingen	13
2.1 Consumptie huishoudens iets hoger	13
2.2 Zeer geringe groei overheidsconsumptie	14
2.3 Investerings in vaste activa: lichte groei	15
2.4 In- en uitvoer: grote in- en uitvoervolume	15
3. Productie	17
4. Prijzen en lonen	23
4.1 Afvlakking BBP-prijsstijging voorbij	23
4.2 Inflatie daalt in derde kwartaal	23
4.3 Prijzen industrie stijgen in derde kwartaal	23
4.4 Cao-loonstijging neemt verder af	24
5. Inkomen en arbeid	25
6. Internationaal	28
Artikelen	31
Herstel van consumptie huishoudens?	31
Tabellen	35
Tables	35
Begrippenlijst	57
Main concepts	57
Verwante publicaties	59

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2002–2003	= 2002 tot en met 2003
2002/2003	= het gemiddelde over de jaren 2002 tot en met 2003
●	= niet aangepast aan jaarcijfers NR
□	= in overeenstemming met voorlopige jaarcijfers NR
■	= in overeenstemming met nader voorlopige jaarcijfers NR

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Explanation of symbols

.	= data not available
*	= provisional figure
x	= publication prohibited
–	= nil
–	= (between two figures) inclusive
0 (0,0)	= the figure is less than half of the chosen unit
a blanc	= category not applicable
2002–2003	= 2002 to 2003 inclusive
2002/2003	= the average of the years 2002 to 2003 inclusive
●	= not adjusted to annual figures NA
□	= adjusted to first preliminary annual NA figures
■	= adjusted to second preliminary annual NA figures

In case of rounding the total may not completely match the sum of the added numbers.

Afsluitdatum gegevensverwerking voor tabellen en persbericht: 22 december 2004.

De tekst van deze publicatie is tot 27 januari 2005 bijgewerkt.

Closing data of data processing for tables and press release: December 22nd 2004.

The text in this publication has been updated until January 27th 2005.

Short term indicators

	Unit	2003			2004			
		II	III	IV	I	II	III	IV
Economic growth								
Netherlands	% volume growth	-1.4	-1.4	-0.5	1.2	1.3	1.5	.
Germany	% volume growth	-0.7	-0.3	0.2	1.5	2.0	1.3	.
EU-15	% volume growth	0.2	0.5	1.0	2.0	2.5	2.1	.
US	% volume growth	2.4	3.5	4.4	5.0	4.7	4.0	.
Japan	% volume growth	2.4	1.8	3.5	5.2	4.5	3.9	.
Expenditure and foreign trade								
Imports of goods and services	% volume growth	-0.2	-0.6	2.3	3.5	6.3	8.0	.
Exports of goods and services	% volume growth	-1.2	-0.9	1.0	3.5	7.5	7.8	.
Consumption	% volume growth	-0.1	-0.6	-0.2	0.2	0.4	0.6	.
Government	% volume growth	1.2	1.4	2.6	-0.1	0.4	0.3	.
Households	% volume growth	-0.8	-1.5	-1.6	0.4	0.4	0.6	.
Gross fixed capital formation	% volume growth	-4.8	-3.9	1.3	4.5	1.4	0.7	.
Businesses	% volume growth	-5.5	-4.9	1.3	4.5	1.8	1.2	.
Government	% volume growth	-1.3	0.2	1.5	4.6	-0.9	-1.4	.
Surplus of the nation on current transactions	in % GDP	-0.1	4.1	4.4	3.1	1.8	1.9	.
Production (value added)								
Producers of goods	% volume growth	-3.6	-4.2	-1.4	2.2	1.9	2.1	.
Producers of commercial services	% volume growth	-1.1	-0.5	-0.2	0.7	2.3	1.8	.
Producers of non-commercial services	% volume growth	1.6	1.5	2.3	0.7	0.9	0.9	.
Prices, wages and interest rates								
Consumer price index	% change	2.0	2.0	1.9	1.2	1.5	1.1	1.3
Producers' prices manufacturing industry: output	% change	0.6	-0.2	-0.1	-1.4	4.2	6.6	.
Producers' prices manufacturing industry: input	% change	-0.3	0.9	2.0	-1.7	8.5	11.3	.
Crude oil, North Sea Brent	\$ per barrel	26.25	28.23	29.30	31.43	35.29	41.01	44.56
US dollar	euro	0.88	0.89	0.84	0.80	0.83	0.82	0.77
Monthly contract wages	% change	3.0	2.6	2.4	1.8	1.5	1.1	0.9
Call money	%	2.4	2.1	2.0	2.0	2.0	2.1	2.1
Assets and financing								
AEX All-share index ¹⁾	% change	17.4	4.3	10.5	1.1	4.7	-2.8	6.7
Savings	% change	11.0	10.6	10.7	9.8	9.6	8.6	.
Consumer credit	% change	-1.6	-0.1	2.1	1.7	-0.4	-1.5	.
Labour market								
Paid employment in full-time equivalents	% change	-0.6	-1.1	-1.5	-1.8	-1.8	-1.7	.
Hours worked by temporary workers	% change	-10.1	-8.8	-8.8	-6.6	-1.1	3.4	.
Registered unemployment	%	5.3	5.3	5.5	6.7	6.5	6.0	6.3
Vacancies	x 1 000	125	81	94	121	136	109	.
Sentiment								
Producers' confidence manufacturing industry	level (%)	-7.2	-6.4	-3.0	-2.2	0.8	0.6	0.3
Consumer confidence	level (%)	-36.3	-35.0	-32.9	-25.9	-25.9	-20.0	-29.1
Calendar and season								
Shopping days		75	79	77	77	75	79	78
Working days		61	66	64	64	61	66	66

¹⁾ Change on previous period.

Summary

Dutch economic growth, i.e. the increase in GDP volume, was 1.5 percent in the third quarter of 2004 compared with one year earlier. After adjustment for seasonal and calendar effects, quarter-on-quarter growth was 0.3 percent in the third quarter compared with the second quarter of 2004.

GDP price increase up

In the third quarter of 2004, GDP price increases were 1.2 percent compared with twelve months previously. In the third quarter of 2004 inflation (measured by the consumer price index) dropped to 1.1 percent.

Labour productivity up

Because of the delayed reaction of the labour market to the rapid deceleration of production growth, labour productivity stagnated in 2003. The fall did not continue in 2004. Job growth fell by 1.7 percent in the third quarter, while production recovered, pushing up labour productivity.

Wage rise higher

Wage rises were slightly higher in the third quarter. The average wages per labour year in the third quarter of 2004 were 2.1 percent up on one year earlier. On average the year 2003 showed wage rises of 3.9 percent.

Operating surplus up

The total value of the wage sum rose more slowly than total income in the third quarter, pushing down the share of the wage sum in GDP. The value of total net operating surplus – the income of enterprises and the self-employed – was 8 percent higher than in the third quarter of 2003.

Investment spending up

As in the preceding quarter, investment spending in the third quarter of 2004 was higher than one year earlier (0.7 percent). Private sector investment was 1.2 percent up on one year earlier. Public sector investment fell by 1.4 percent in the third quarter.

Consumption stabilised

Household consumption was 0.7 percent higher in the third quarter of 2004. Public consumption was also 0.3 percent higher in the third quarter of 2004.

Exports up strongly

Exports showed a 7.8 percent higher volume growth in the third quarter than in the same period in the previous year. Seen for the whole of 2003, exports stabilised. The third quarter showed a strong recovery of both exports of goods produced in the Netherlands (+4.1 percent) and re-exports (+17.5 percent), i.e. goods produced abroad that are redistributed to foreign countries by distribution companies in the Netherlands, such as computers and electronics. Exports of services were slightly higher than one year earlier (0.5 percent).

Imports also up in third quarter

Imports were also higher in the third quarter than one year earlier. This was also partly caused by the increase in re-exports.

Manufacturing production slightly up

The production volume in the manufacturing industry was 0.3 percent higher in the third quarter than one year earlier. The chemical industry showed a fall in production for the first time since the beginning of 2002.

Production in construction down

In construction, volume declined in the third quarter and was down 1.1 percent on one year earlier.

Production by commercial services higher

Production by commercial services was up in the third quarter of 2004 (+1.8 percent). In the period 1995–2000 this branch grew at annual rates of between 4 and 6 percent. The recovery of the transport and trading sectors continues. Temp agencies production also increased (+3.2 percent). In the hotel and restaurant sectors in particular the volume of value added was lower than one year earlier. In financial services, production stagnated. Production in the post and communication sector was up in the third quarter (+3.0 percent).

Growth in non-commercial services down

For non-commercial services volume growth stagnated in the third quarter. General government, education and care showed average growth rates of 0.9 percent, while in the past few years these branches were the fastest growing sectors of the Dutch economy.

2004-III: no signs yet of widespread economic recovery

The value of Dutch exports was 5 percent higher in October compared with twelve months earlier. The data on the fourth quarter of 2004 show that sales expectations improved slightly. Business enterprises indicate continuation of exports growth for the near future.

Consumer confidence is still low on average, and has fallen in the last few months. Consumer expectations regarding the economic climate worsened in December compared with November.

In November 2004 production in the manufacturing industry was 0.7 percent lower than one year earlier. Manufacturers were less optimistic about the near future in November and December. Producers' confidence in December reached a level of -0.7 . This confidence was as low as -9.4 in June 2003.

Inflation was 1.3 percent in the fourth quarter of 2004. Dutch prices of manufactured products dropped by 1 percent in November, while export prices came down by 1.4 percent.

Staat 1
Conjunctuurindicatoren

	Eenheid	2003			2004			
		II	III	IV	I	II	III	IV
Economische groei								
Nederland	% volumegroei	-1,4	-1,4	-0,5	1,2	1,3	1,5	.
Duitsland	% volumegroei	-0,7	-0,3	0,2	1,5	2,0	1,3	.
EU-15	% volumegroei	0,2	0,5	1,0	2,0	2,5	2,1	.
VS	% volumegroei	2,4	3,5	4,4	5,0	4,7	4,0	.
Japan	% volumegroei	2,4	1,8	3,5	5,2	4,5	3,9	.
Bestedingen en buitenlandse handel								
Invoer goederen en diensten	% volumegroei	-0,2	-0,6	2,3	3,5	6,3	8,0	.
Uitvoer goederen en diensten	% volumegroei	-1,2	-0,9	1,0	3,5	7,5	7,8	.
Consumptie	% volumegroei	-0,1	-0,6	-0,2	0,2	0,4	0,6	.
Overheid	% volumegroei	1,2	1,4	2,6	-0,1	0,4	0,3	.
Huishoudens incl. IZW huishoudens	% volumegroei	-0,8	-1,5	-1,6	0,4	0,4	0,6	.
Bruto investeringen in vaste activa	% volumegroei	-4,8	-3,9	1,3	4,5	1,4	0,7	.
Bedrijven	% volumegroei	-5,5	-4,9	1,3	4,5	1,8	1,2	.
Overheid	% volumegroei	-1,3	0,2	1,5	4,6	-0,9	-1,4	.
Saldo lopende transacties met het buitenland	in % BBP	-0,1	4,1	4,4	3,1	1,8	1,9	.
Productie (toegevoegde waarde)								
Goederenproducenten	% volumegroei	-3,6	-4,2	-1,4	2,2	1,9	2,1	.
Producenten van commerciële diensten	% volumegroei	-1,1	-0,5	-0,2	0,7	2,3	1,8	.
Producten van niet-commerciële diensten	% volumegroei	1,6	1,5	2,3	0,7	0,9	0,9	.
Prijzen, Cao-lonen en rentestanden								
Consumentenprijsindex	% mutatie	2,0	2,0	1,9	1,2	1,5	1,1	1,3
Producentenprijsindexcijfer industrie afzet	% mutatie	0,6	-0,2	-0,1	-1,4	4,2	6,6	.
Producentenprijsindexcijfer industrie verbruik	% mutatie	-0,3	0,9	2,0	-1,7	8,5	11,3	.
Aardolie, North Sea Brent	\$ per barrel	26,25	28,23	29,30	31,43	35,29	41,01	44,56
Amerikaanse dollar	euro	0,88	0,89	0,84	0,80	0,83	0,82	0,77
Cao-lonen per maand	% mutatie	3,0	2,6	2,4	1,8	1,5	1,1	0,9
Daggeldrente	%	2,4	2,1	2,0	2,0	2,0	2,1	2,1
Vermogen en financiering								
AEX All-Share herbeleggingsindex ¹⁾	% mutatie	17,4	4,3	10,5	1,1	4,7	-2,8	6,7
Spaartegoeden	% mutatie	11,0	10,6	10,7	9,8	9,6	8,6	.
Verstrekt consumptief krediet	% mutatie	-1,6	-0,1	2,1	1,7	-0,4	-1,5	.
Arbeidsmarkt								
Arbeidsvolume van werknemers	% mutatie	-0,6	-1,1	-1,5	-1,8	-1,8	-1,7	.
Aantal uren van uitzendkrachten	% mutatie	-10,1	-8,8	-8,8	-6,6	-1,1	3,4	.
Werkloze beroepsbevolking	%	5,3	5,3	5,5	6,7	6,5	6,0	6,3
Aantal vacatures	x 1 000	125	81	94	121	136	109	.
Stemming								
Producentenvertrouwen industrie	niveau (%)	-7,2	-6,4	-3,0	-2,2	0,8	0,6	0,3
Consumentenvertrouwen	niveau (%)	-36,3	-35,0	-32,9	-25,9	-25,9	-20,0	-29,1
Kalender en seizoenen								
Koopdagen		75	79	77	77	75	79	78
Werkdagen		61	66	64	64	61	66	66

¹⁾ Veranderingen t.o.v. de voorgaande periode.

1. Macro-economisch beeld

De Nederlandse economie is in het derde kwartaal van 2004 met 1,5 procent gegroeid. Het is de hoogste groei van het bruto binnenlands product in drie jaar. Vooral de uitvoer leverde een belangrijke bijdrage aan de groei. Het uitvoervolume was in het derde kwartaal 7,8 procent hoger. De consumptie van huishoudens en de investeringen lieten in het derde kwartaal een bescheiden groei zien in vergelijking met een jaar eerder. Het volume van de overheidsconsumptie was 0,3 procent hoger. Deze stijging is aanzienlijk minder dan de afgelopen jaren. De indicatoren voor het vierde kwartaal van 2004 laten geen signalen van een breed gedragen of versneld herstel zien.

De Nederlandse economie is in het derde kwartaal van 2004 gegroeid. De volumestijging van het bruto binnenlands product (BBP) bedroeg 1,5 procent ten opzichte van het derde kwartaal een jaar geleden. Dit is de hoogste groei sinds het tweede kwartaal van 2001.

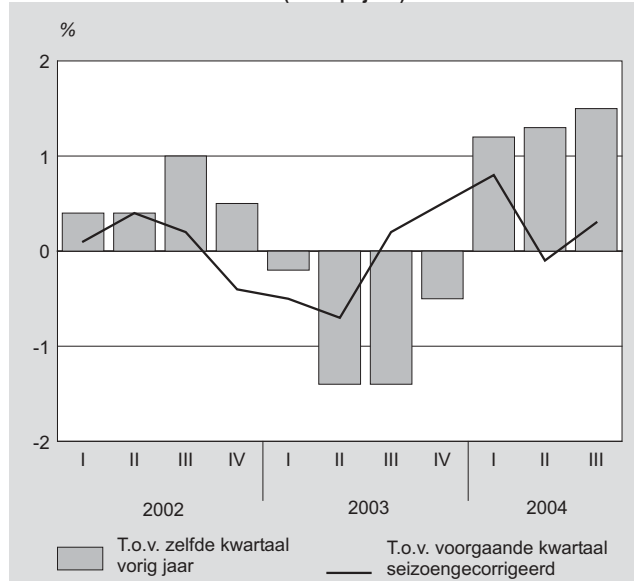
De kwartaal-op-kwartaalgroei trok in het derde kwartaal aan na een lichte krimp in het tweede kwartaal. Daaraan voorafgaand was de kwartaal-op-kwartaalgroei drie kwartalen op rij positief. Het volume van het BBP (na correctie voor seizoen- en kalendereffecten) was in het derde kwartaal 0,3 procent hoger dan in het tweede kwartaal van 2004.

De krachtige stijging van de uitvoer speelde een belangrijke rol bij de groei van de economie. De consumptie en de investeringen lieten in het derde kwartaal een lichte groei zien.

Bestedingen: uitvoer trekt flink aan

Het volume van de uitvoer van goederen en diensten was 7,8 procent hoger dan in het derde kwartaal van 2003. De uitvoer groeide daarmee nog iets sneller dan in het tweede kwartaal van 2004. De exportgroei in het derde kwartaal is de hoogste groei sinds eind 2000. Het volume van de uitvoer van goederen nam toe met 9,5 procent. Deze groei is

1. Bruto Binnenlands Product (marktprijzen): volume-mutaties

toe te schrijven aan zowel het aantrekken van de uitvoer van in Nederland geproduceerde goederen als aan de wederuitvoer.

De groei was het grootst bij de wederuitvoer. Dit betreft ingevoerde goederen die Nederland weer verlaten nadat ze hooguit een kleine bewerking hebben ondergaan (bijvoorbeeld computers en toebehoren). Het volume van de wederuitvoer nam in het derde kwartaal van 2004 met 17,5 procent toe. Ook de uitvoer van in Nederland geproduceerde goederen nam toe (+4,1 procent). De hoeveelheid ingevoerde goederen groeide eveneens sterk (+9,7 procent).

De investeringen in vaste activa stegen met 0,7 procent. Aan deze groei droegen hogere investeringen in machines en installaties bij (+2,8 procent). Dit is in lijn met de iets gestegen bezettingsgraad van de industrie in 2004. Ook in

Staat 2 Bruto binnenlands product

	2002		2003				2004		
	IV	I	II	III	IV	I	II	III	
<i>mld euro ; prijsniveau 1995</i>									
Oorspronkelijk BBP	94,6	90,5	93,1	89,4	94,1	91,6	94,3	90,8	
Kalendereffecten	0,3	0,5	0,0	-0,2	0,3	0,3	0,0	-0,2	
Gestandaardiseerd BBP	94,8	91,0	93,1	89,1	94,4	91,8	94,3	90,5	
Seizoeneffecten	-2,3	1,0	-1,7	2,4	-2,3	1,0	-1,6	2,5	
Conjunctuurrelevant BBP	92,5	92,1	91,4	91,6	92,1	92,8	92,7	93,0	

bedrijfsauto's en vooral computers is meer geïnvesteerd. De investeringen in bouwwerken waren lager. De investeringen in woningen gingen omhoog, maar in infrastructuur is minder geïnvesteerd en in kantoren en bedrijfsgebouwen zelfs fors minder.

De bedrijfsinvesteringen lieten een groei zien van 1,2 procent. Het volume van de overheidsinvesteringen nam echter af (-1,4 procent).

De consumptie liet in het derde kwartaal een geringe groei zien. Het volume van de consumptie van huishoudens was 0,7 procent hoger. Aan diensten en voedingsmiddelen werd meer uitgegeven in vergelijking met een jaar geleden. In 2003 daalde de consumptie van huishoudens nog met 0,9 procent.

De overheidsconsumptie was in het derde kwartaal 0,3 procent hoger. De stijging van de overheidsconsumptie is aanzienlijk minder dan de afgelopen jaren.

Productie: groei in handel, transport, landbouw en gaswinning

In het merendeel van de bedrijfstakken was de productie in het derde kwartaal van 2004 hoger dan een jaar geleden. Vooral handel en vervoer lieten een flinke stijging van de productie zien.

In de landbouw waren de oogsten beter. Hierdoor lag in het derde kwartaal van 2004 het productievolume 2,6 procent hoger dan een jaar geleden. De industriële productie nam nauwelijks toe. Het productievolume was in het derde kwartaal 0,3 procent hoger.

In de delfstoffenwinning trok de productie zeer fors aan. Er is in het derde kwartaal van 2004 veel meer gas gewonnen dat vooral is afgezet in het buitenland. In de metaalindustrie was de productie hoger, maar in de chemie daalde productie voor het eerst in tweeënehalf jaar. In de bouw nijverheid daalde de productie in het derde kwartaal met 1,1 procent.

In de commerciële dienstverlening nam het productievolume toe met 1,8 procent. Vooral de productie van de uitzendbureaus groeide sterk (+3,2 procent). In de handel en reparatie steeg de productie met ruim 4 procent en de post- en telecommunicatiebedrijven lieten een groei van

3 procent zien. Uitschieter was de horeca met een sterke daling (-3,4 procent) van de productie in het derde kwartaal.

Werkgelegenheid daalt verder

De werkgelegenheid uitgedrukt in arbeidsjaren (voltijdbanen) is in het derde kwartaal 1,7 procent lager. Dit is een iets kleinere daling dan in het tweede kwartaal van 2004. In arbeidsjaren gemeten loopt de werkgelegenheid iets sneller terug dan in banen. Dit komt doordat in de bedrijfstakken met banengroei veel in deeltijd wordt gewerkt. Een steeds groter deel van de banen in Nederland zijn deeltijdbanen.

Arbeidsproductiviteit stijgt sterk

De arbeidsproductiviteit is in het derde kwartaal sterk gestegen, na jaren van stagnatie. Dit wordt veroorzaakt door de aanhoudende daling van het arbeidsvolume en het simultane herstel van de productie. In het derde kwartaal van 2004 daalde de werkgelegenheid in arbeidsjaren met 1,7 procent, terwijl het productievolume toenam met 1,5 procent. Hierdoor verbeterde de arbeidsproductiviteit in het derde kwartaal met ruim 3 procent in vergelijking met een jaar geleden.

Loonkostenstijging iets hoger

De loonkosten per arbeidsjaar waren in het derde kwartaal 2,1 procent hoger dan een jaar geleden. De stijging is iets hoger dan in het voorgaande kwartaal. Dat komt mede door de verhoging van de WAO-premie. In 2002 en 2003 bedroeg de loonkostenstijging nog 6,2 en 3,9 procent. Belangrijkste oorzaak van de gematigde loonkostenstijging is de vertraagde CAO-loonstijging. In het derde kwartaal van 2004 stegen de CAO-lonen met 1,5 procent, tegen gemiddeld 3,7 en 2,8 procent in 2002 en 2003.

Aandeel loonsom in BBP lager

De totale waarde van de loonsom steeg in het derde kwartaal van 2004 minder snel (+0,4 procent) dan het totale

Staat 3
Bruto binnenlands product: ontwikkeling

	2002		2003				2004		
	IV	I	II	III	IV	I	II	III	
	<i>% volumemutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>								
Oorspronkelijk BBP	0,5	-0,2	-1,4	-1,4	-0,5	1,2	1,3	1,5	
Gestandaardiseerd BBP	0,5	-0,2	-1,4	-1,4	-0,5	0,9	1,3	1,5	
	<i>% volumemutaties t.o.v. de voorgaande periode</i>								
Conjunctuurrelevant BBP	-0,4	-0,5	-0,7	0,2	0,5	0,8	-0,1	0,3	

inkomen (+2,7 procent). Het aandeel van de loonsom in het BBP is daardoor gedaald.

Ondernemersinkomen fors hoger

De waarde van het inkomen van ondernemers en zelfstandigen (het netto exploitatieoverschot) ligt in het derde kwartaal ruim 8 procent hoger in vergelijking met een jaar geleden. In 2003 daalde het ondernemersinkomen nog met bijna 2 procent.

Consumptieprijsstijging lager

De inflatie, afgemeten aan de consumentenprijsindex, kwam in het derde kwartaal van 2004 uit op 1,1 procent. De inflatie in Nederland ligt daarmee fors onder het inflatieniveau in de Europese Unie (2,1 procent). In 2003 bedroeg de inflatie in Nederland gemiddeld 2,1 procent.

Besparingen nemen af

Ondanks de sterke stijging van het netto-ondernemersinkomen en de trage groei in de consumptieve bestedingen, zijn de besparingen in het derde kwartaal afgenomen. De bruto nationale besparingen waren in het verslagkwartaal bijna 5 procent (1,2 miljard) lager in vergelijking met het derde kwartaal van 2003.

2004-IV: geen signalen van een breed gedragen herstel

De eerste economische gegevens over het vierde kwartaal wijzen niet op een breed gedragen herstel van de economie. In oktober groeide het volume van de goederenuitvoer wel door, maar de consumptiegroei stagneerde. De productie in de industrie was in oktober en november lager dan een jaar eerder. Daarnaast nam het vertrouwen van consumenten en producenten af.

Uitvoervolume goederen groter

Het volume van de uitvoer van goederen was in oktober 2004 5 procent groter dan een jaar eerder. Oktober kende twee werkdagen minder dan in 2003. Na een globale correctie voor verschillen in werkdagen was het volume 11 procent groter. Daarmee lag de volumeontwikkeling van de uitvoer van goederen in oktober ongeveer op hetzelfde niveau als in het tweede en derde kwartaal van 2004. Na een dieptepunt medio 2003 laat de export vanaf sep-

tember 2003 een duidelijk opgaande lijn zien. Volgens de conjunctuurttest van de industrie wijzen de afzetverwachtingen van de ondernemers ook voor het vierde kwartaal van 2004 op een mogelijk verdere groei van de export.

Consumptiegroei hapert

Het consumptievolume, gecorrigeerd voor het koopdagenpatroon, was in oktober 0,1 procent kleiner dan een jaar eerder. In september was er nog een minimale stijging van 0,1 procent. De consumptiegroei stagneerde in september en oktober, nadat in de eerste acht maanden van 2004 nog sprake was van een bescheiden groei van gemiddeld 0,4 procent.

Het consumentenvertrouwen was, na correctie voor seizoeninvloeden, voor de vierde maand op rij lager dan de maand ervoor. In december 2004 is het vertrouwen 2 punten gezakt en uitgekomen op -29. De daling van het consumentenvertrouwen in december hing vooral samen met een slechtere toekomstverwachting. De consument oordeelde in december 2004 veel negatiever over het economisch klimaat in de komende 12 maanden dan in november.

Productie industrie iets lager

Het volume van de gemiddelde dagproductie in de industrie was in november 0,7 procent kleiner dan in november 2003. In het derde kwartaal van 2004 werd iets minder geproduceerd dan een jaar eerder.

In december 2004 is het producentenvertrouwen in de industrie uitgekomen op -0,7. Dit is ruim 1 punt lager dan in november. In november was eveneens sprake van een daling. Ondernemers in de industrie waren na het dieptepunt medio 2003 een tijd lang voortdurend optimistischer gestemd, maar de laatste maanden neemt hun vertrouwen in de toekomst weer af.

Inflatie gestegen

In het vierde kwartaal van 2004 was de inflatie gemiddeld 1,3 procent. Dit is 0,2 procentpunt hoger dan in het derde kwartaal en kwam vooral doordat autobrandstoffen in prijs stegen. De afzetprijzen van producten van de Nederlandse industrie zijn in november 2004 gemiddeld 1,2 procent gedaald ten opzichte van oktober. In de voorgaande vier maanden stegen de afzetprijzen nog. De prijzen op de binnenlandse afzetmarkt daalden in november met 1 procent, terwijl de exportprijzen met 1,4 procent afnamen.

2. Bestedingen

Het herstel van de economie zet in een bescheiden tempo door. De economische groei in het derde kwartaal van 2004 bedroeg 1,5 procent. Het is de hoogste groei in drie jaar. De export bleef de drijvende kracht achter het economisch herstel in ons land. De consumptie van huishoudens, de investeringen in vaste activa en de consumptie van de overheid lieten in het derde kwartaal een lichte groei zien in vergelijking met een jaar eerder.

2.1 Consumptie huishoudens iets hoger

Het volume van de consumptie door huishoudens was in het derde kwartaal van 2004 0,7 procent groter dan in dezelfde periode van 2003. In het eerste halfjaar van 2004 werd er 0,4 procent meer geconsumeerd. Hiermee krabbelt de consumptie door huishoudens voorzichtig op na de daling van 0,9 procent in 2003. De consumptie door huishoudens bestaat voor de helft uit bestedingen aan goederen, waaronder voeding, kleding, meubels en auto's. Ook de bestedingen aan energie en brandstoffen worden tot de goederenconsumptie gerekend. Aan goederen is in het derde kwartaal van 2004 voor prijsverandering gecorrigeerd 0,3 procent meer besteed dan een jaar eerder. De andere helft van de huishoudensconsumptie gaat op aan diensten, waaronder huisvesting, zorg, vervoer en communicatie en bestedingen bij de horeca. Het volume van de bestedingen aan diensten was in het derde kwartaal van 2004 1,1 procent groter dan een jaar eerder.

Consumptie duurzame goederen vrijwel gelijk

In het derde kwartaal van 2004 werd 0,1 procent minder besteed aan duurzame goederen dan een jaar eerder. In het eerste halfjaar bedroeg de afname 1,5 procent. In het jaar 2003 werd onder invloed van de economische neergang 3,7 procent minder aan duurzame goederen geconsumeerd, waarbij de sterkste daling zich in het tweede halfjaar aftekende. In het derde kwartaal van 2004 werd

met name meer besteed aan kleding en huishoudelijke artikelen. Vooral aan auto's en aan woninginrichting werd minder uitgegeven.

In het derde kwartaal van 2004 liet de consumptie van voedings- en genotmiddelen een groei zien van 1 procent. De toename bij de bestedingen aan voedingsmiddelen van 2,9 procent compenseerde de volumedaling bij de genotmiddelen met 2,1 procent. Bij de genotmiddelen staat de consumptie van rookwaren onder druk. Op veel plaatsen geldt vanaf 1 januari 2004 een rookverbod. Daarnaast werd bij deze productgroep in de loop van het eerste kwartaal van 2004 een stevige prijsverhoging doorgevoerd.

Dienstenconsumptie hoger

Het volume van de bestedingen aan diensten was in het derde kwartaal van 2004 1,1 procent groter dan een jaar eerder. Binnen deze consumptie categorie was het beeld nogal divers. De bestedingen aan de horeca en aan overige diensten zoals reparatie en persoonlijke dienstverlening waren lager dan een jaar eerder. Daartegenover stegen de uitgaven aan diensten als huisvesting, vervoer en communicatie, zorg en financiële diensten. In 2004 zijn er enkele belangrijke wijzigingen doorgevoerd in de Ziekenfondswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Deze beleidsmaatregelen brengen een verschuiving teweeg van de overheidsconsumptie naar de consumptie door huishoudens. De huishoudens zijn in 2004 meer zelf gaan betalen voor medische en maatschappelijke zorg.

2004-IV Consumentenvertrouwen lager

Het consumentenvertrouwen schommelde in het derde kwartaal van 2004 rond een waarde van -20. Dit was de hoogste waarde sinds het voorjaar van 2002. In het vierde kwartaal is het consumentenvertrouwen echter gedaald. In

Staat 4
Binnenlandse consumptieve bestedingen

	2002	2003	2003			2004		
			II	III	IV	I	II	III
	% volumemutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar							
Goederen, w.v.:	1,1	-1,9	-1,8	-3,2	-3,5	-1,0	-0,4	0,3
Voedings- en genotmiddelen	0,7	-0,1	-0,2	-0,7	-0,5	0,7	0,6	1,0
Duurzame consumptiegoederen	1,8	-3,7	-2,9	-5,1	-6,7	-1,4	-1,5	-0,1
Overige goederen	0,4	-1,0	-1,6	-2,7	-1,6	-2,0	0,1	0,2
Diensten	1,5	0,1	-0,1	0,0	0,6	1,3	1,1	1,1
Consumptieve bestedingen huishoudens inclusief IZWh (binnenlands)	1,3	-0,9	-0,9	-1,6	-1,5	0,2	0,4	0,7
Consumptieve bestedingen huishoudens inclusief IZWh (nationaal)	1,3	-0,9	-0,8	-1,5	-1,6	0,4	0,4	0,7

december kwam het vertrouwen uit op -29. De koopbereidheid liet ook een daling zien. De koopbereidheid is gebaseerd op het oordeel over de eigen financiële situatie en op de vraag of de tijd gunstig is voor het doen van grote aankopen. Consumenten zijn in december vooral negatiever geworden over hun financiële situatie in de komende twaalf maanden. Deze indicator bereikte de laagste seizoengecorrigeerde waarde ooit berekend. Over het doen van grote aankopen zoals meubels is de consument in december juist minder negatief geworden dan in het derde kwartaal.

2.2 Zeer geringe groei overheidsconsumptie

In het derde kwartaal van 2004 is het volume van de overheidsconsumptie met 0,3 procent iets hoger uitgekomen dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder. In de eerste helft van 2004 steeg de overheidsconsumptie ook al heel licht (0,2 procent). Daarmee ligt het groeitempo van de overheidsconsumptie aanzienlijk lager dan in de afgelopen jaren.

De verschillende onderdelen van de overheidsconsumptie laten in 2004 zeer uiteenlopende ontwikkelingen zien. De uitgaven aan onderwijs waren in de eerste drie kwartalen bijna gelijk (+0,3 procent) in vergelijking met een jaar eerder. De uitgaven aan openbaar bestuur namen in het derde kwartaal echter af, met 1,2 procent. In het eerste halfjaar stegen de uitgaven aan openbaar bestuur nog met 0,3 procent. De derde component van de overheidsconsumptie, de sociale uitkeringen in natura, groeide in het derde kwartaal met 2,2 procent. In het eerste halfjaar lagen de uitgaven hieraan nog op hetzelfde niveau als een jaar eerder.

De sociale uitkeringen in natura betreffen vooral de verstrekte vergoedingen in het kader van de Ziekenfondswet (ZFW) en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). De financiering van een deel van deze zorg komt vanaf 2004 niet langer voor rekening van de overheid maar van de belanghebbenden zelf, met name dus de gezinshuishoudingen.

Zo zijn er in de ZFW per 1 januari 2004 maatregelen genomen die de verstrekkingen op het gebied van tandheelkundige hulp, fysiotherapie, zittend ziekenvervoer en farmaceutische hulp (anticonceptie, zelfzorgmiddelen) flink beperken. Deze verstrekkingen komen voor rekening van de gezinshuishoudingen, die zich hiervoor wel (aanvullend) kunnen verzekeren.

De beperkingen van de AWBZ hebben betrekking op de ambulante geestelijke gezondheidszorg, de afbouw van de oude PGB-regeling, de zorgvernieuwing bij verpleeghuizen en de verhoging van de eigen bijdrage bij de thuiszorg. De bedoeling van deze maatregelen is het terugdringen van de kosten.

In het derde kwartaal van 2004 daalden bij de ZFW de uitgaven aan tandheelkundige hulp (-37 procent), fysiotherapie (-58 procent) en bij het overig ziekenvervoer (-27 procent) sterk. Aan de andere kant namen de uitgaven van de grote posten ziekenhuisverpleging en medisch specialistische zorg bovengemiddeld toe, met respectievelijk 4,8 procent en 9,8 procent. Ook was de afname bij de grote uitgavenpost farmaceutische hulp met 0,9 procent kleiner dan verwacht mocht worden. Dit komt vooral doordat het niet meer vergoeden van zelfzorgmedicijnen geleid heeft tot substitutie-effecten doordat nu duurere medicamenten worden voorgeschreven. Bovendien bleven de uitgaven aan hulpmiddelen met 10 procent groeien.

Bij de ziekenhuisverpleging nam voor het eerst sinds lange tijd het aantal verpleegdagen toe. Hiermee lijkt aan een periode van gestage dalingen een eind gekomen te zijn. Bovendien waren er aanzienlijke stijgingen bij het aantal dagen dagverpleging (ruim 14 procent), de eerste polikliniekbezoeken (8,4 procent) en het aantal opnamen (13 procent).

Bij de AWBZ bleven de tarieven in het derde kwartaal vrijwel gelijk. Wel is er in de eerste drie kwartalen van 2004 meer 'duurdere' zorg gedeclareerd dan in 2003. Zo is het productieaandeel van goedkope zorgproducten (alphahulp

Staat 5
Bruto investeringen in vaste activa

	2003				2004		
	I	II	III	IV	I	II	III
	<i>mld euro</i>						
Bruto investeringen in vaste activa	22,7	24,1	20,3	24,5	24,2	24,9	20,8
Investeringen in schepen, vliegtuigen en in cultuur gebrachte activa	0,4	0,8	0,1	0,8	0,8	0,7	0,1
Grote projecten	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,6	0,0
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	22,3	23,3	20,2	23,1	23,5	23,7	20,7
	<i>% waardenmutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>						
Bruto investeringen in vaste activa	-2,8	-2,8	-2,0	3,6	6,7	3,4	2,5
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	-1,4	-1,4	-2,0	-1,4	5,1	1,8	2,6

en huishoudelijke verzorging) duidelijk kleiner geworden ten opzicht van de duurdere producten zoals Persoonlijke verzorging en Verpleging.

2.3 Investerings in vaste activa: lichte groei

De investeringen in vaste activa groeiden in het derde kwartaal van 2004 licht met 0,7 procent. Daarmee was de groei lager dan in de eerste helft toen de investeringen met 3 procent groeiden.

De groei werd afgeremd door afnemende investeringen in bedrijfsgebouwen en infrastructuur. Daarentegen stegen de investeringen in machines en installaties, woningen, computers, zakenauto's en bedrijfsauto's.

Groei in woningen houdt aan

In het derde kwartaal zijn de investeringen in woningen met 1,1 procent gestegen. In het eerste halfjaar bedroeg de groei 3,9 procent. De sterke groei in het eerste halfjaar is voor een deel veroorzaakt door gunstige weersomstandigheden en een extra werkdag (schrikkeloos) in het eerste kwartaal, wat een positief effect heeft gehad op de bouwproductie.

Investerings in bedrijfsgebouwen zijn in het derde kwartaal met 5,1 procent gedaald. Nadat er in het eerste kwartaal de investeringen op hetzelfde niveau lagen als een jaar eerder, werd in het tweede kwartaal de dalende trend van de afgelopen jaren weer hervat. Hier is in tegenstelling tot de investeringen in woningen nog geen sprake van enig herstel.

Infrastructuur: daling hervat

De investeringen in infrastructuur laten vanaf begin 2003 een grillig beeld zien. In het eerste kwartaal van 2003 daalden de investeringen in infrastructuur met maar liefst 8,1 procent. In de loop van dat jaar trokken de investeringen aan en in het vierde kwartaal was er sprake van een groei van 1,8 procent. Deze groei zette in het eerste kwartaal van 2004 door (+4,8 procent), maar in het tweede en derde kwartaal daalden de investeringen in infrastructuur weer.

Sterke groei investeringen in zaken- en bedrijfsauto's zet door

Bij de zakenauto's namen de investeringen in het derde kwartaal toe met 6,4 procent in volume. De groei van het eerste halfjaar (+2,7 procent) zette hiermee versneld door.

De investeringen in overige wegvervoermiddelen zijn opnieuw sterk toegenomen, met maar liefst 9,2 procent. Over het eerste halfjaar van 2004 bedroeg de groei 7,1 procent. Deze investeringscategorie bestaat onder andere uit bestelauto's, vrachtauto's, trekauto's en autobussen. Met name de aankopen van bestelauto's en die van trekkers zorgden voor de sterke stijging.

In treinen en trams is minder geïnvesteerd als in hetzelfde kwartaal een jaar eerder.

De investeringen in vliegtuigen lagen in het derde kwartaal op hetzelfde niveau als vorig jaar.

Sterke groei investeringen in computers

De investeringen in computers zijn in de eerste drie kwartalen van 2004 met ruim 10 procent gestegen. Daarmee ligt het groeitempo aanzienlijk boven de 3,6 procent over heel 2003.

Machines en installaties: groei

De investeringen in machines en installaties groeiden in het derde kwartaal met 2,8 procent. Dit is aanzienlijk lager dan de groei van 16,6 procent in het tweede kwartaal. Dit cijfer is echter sterk beïnvloed doordat een omvangrijk investeringsproject, een gasgestookte warmtekrachtcentrale, in gebruik genomen is. Wanneer dit project buiten beschouwing gelaten wordt, stegen de investeringen in machines en installaties in het tweede kwartaal slechts licht met 0,6 procent.

Overige materiële activa: herstel

De investeringen in overige materiële activa hebben zich in het derde kwartaal, met een groei van 2,8 procent, hersteld van een zwak eerste halfjaar. In het eerste halfjaar daalden de investeringen nog met 3,3 procent.

Hogere groei investeringen in immateriële activa

De groei in immateriële activa bedroeg 4,2 procent voor het derde kwartaal van 2004. De groei van de investeringen trekt hiermee verder aan. Over het eerste halfjaar bedroeg de groei 1,5 procent. In 2003 daalden deze investeringen nog licht. Investerings in immateriële activa bestaan voor het grootste deel uit software.

2.4 In- en uitvoer: grote in- en uitvoervolume

Bij de buitenlandse handel was het invoervolume van goederen en diensten in het derde kwartaal van 2004 8 procent groter dan in dezelfde periode van het voorafgaande jaar. In het eerste halfjaar steeg het invoervolume met bijna 5 procent.

Het uitvoervolume is in het derde kwartaal bijna 8 procent gegroeid. De volumeontwikkeling van de uitvoer is al een aantal kwartalen positief.

Wederuitvoer stijgt fors

De ontwikkelingen bij de in- en uitvoer van goederen en diensten liepen in het derde kwartaal nogal uiteen. Het invoer- en uitvoervolume van diensten steeg licht met 1,5

respectievelijk 0,5 procent. Het invoer- en uitvoervolume van goederen steeg daarentegen met bijna 10 procent. In het derde kwartaal van 2004 was, ten opzichte van dezelfde periode in het jaar 2003, het volume van de wederuitvoer van goederen en diensten 17,5 procent groter. De ontwikkeling van de wederuitvoer heeft gevolgen voor de in- én uitvoer. De wederuitvoer bestaat namelijk uit goederen die uit het buitenland worden ingevoerd en, na hooguit een kleine bewerking, weer worden gedistribueerd naar andere landen. De productgroepen onderdelen machines en machines, kantoormachines, elektronische producten, medische meet- en regelapparatuur, de chemische eindproducten, radio's en tv's hadden in het derde kwartaal een fors grotere wederuitvoer. Deze producten hebben een relatief groot gewicht in de totale wederuitvoer. De invoer- en uitvoervolumes van vrijwel alle productgroepen stijgen. De stijging is vooral groot in de rubber- en kunststofproducten, de metaalproducten en basismetalen

de elektrotechnische machines en de machines en apparaten.

Het uitvoervolume van aardgas, aardolie en overige delfstoffen is fors hoger (+28 procent). Dit werd vooral veroorzaakt door de hogere uitvoer van aardgas.

Een verslechtering van de ruilvoet

De ruilvoet is de verhouding tussen de uitvoerprijzen en de importprijzen. De ruilvoet van de handel in goederen is in het derde kwartaal van 2004 verslechterd. De prijzen van de invoer (3,4 procent) zijn harder gestegen dan de prijzen van de uitvoer (2,2 procent). Bij een verslechtering van de ruilvoet wordt de invoer relatief duurder dan de uitvoer.

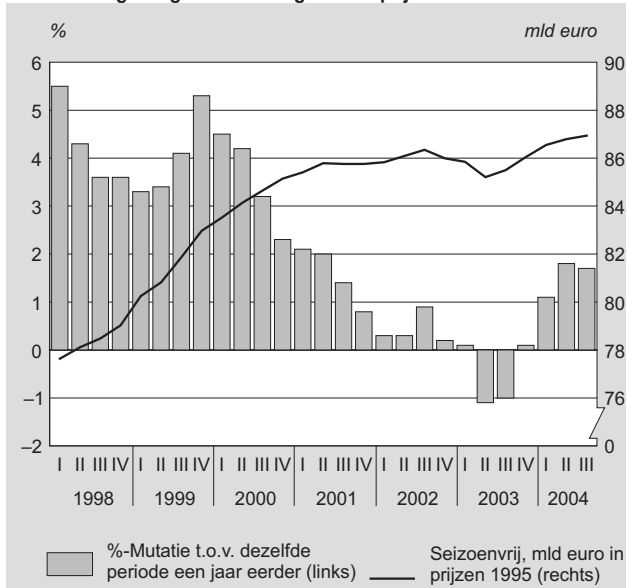

3. Productie

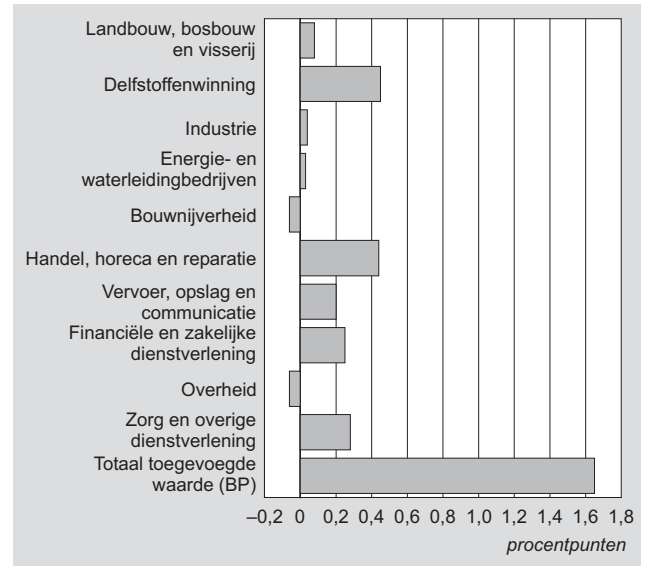
De toegevoegde waarde tegen basisprijzen is in het derde kwartaal van 2004 met 1,7 procent gegroeid ten opzichte van een jaar eerder. Daarmee komt de groei in de eerste negen maanden van 2004 uit op 1,5 procent. De cijfers duiden op een licht herstel van de Nederlandse economie in 2004. In 2003 kromp de toegevoegde waarde tegen basisprijzen nog ieder kwartaal.

De groothandel en de transportsector hebben het meest bijgedragen aan het economisch herstel. De aantrekkende export was hierin een belangrijke factor. Het herstel in de uitzendbranche zette in het derde kwartaal door en leidde voor het eerst sinds 2000 tot een positief groeicijfer. In de landbouw is meer geoogst dan vorig jaar. Verder is er ten behoeve van de export veel meer aardgas gewonnen. De

2. Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen: volume

3. Bijdrage aan volumegroei van de totale toegevoegde waarde in het derde kwartaal van 2004

De productiestijging bij de goederenproducenten en de commerciële dienstverleners was in alle kwartalen van 2004 hoger dan bij de niet-commerciële dienstverleners (hieronder vallen de overheid en de zorg). In de laatste jaren was dit juist omgekeerd.

groei van de industriële productie daarentegen is in het derde kwartaal duidelijk achtergebleven. De bouwproductie was kleiner door minder investeringen in kantoren, bedrijfsgebouwen en infrastructuur. Grafiek 3 laat zien welke bijdrage de verschillende bedrijfstakken leveren aan de economische groei.

Staat 6
Bruto toegevoegde waarde van drie groepen producenten: volume

	Aandeel in 2003	2003			2004			
			II	III	IV	I	II	III
	%	% mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar						
Goederenproducenten	27	-2,5	-3,6	-4,2	-1,4	2,2	1,9	2,1
Landbouw, bosbouw en visserij	2	3,4	10,1	-4,7	7,9	1,1	1,0	2,6
Delfstoffenwinning	3	-3,2	-16,9	-16,6	0,4	5,9	19,4	28,4
Industrie	14	-2,8	-4,5	-2,0	-2,2	1,4	1,3	0,3
Energie- en waterleidingbedrijven	2	1,6	0,8	0,4	0,8	-2,2	1,6	1,9
Bouwnijverheid	6	-5,0	-3,1	-7,4	-4,3	3,5	-1,2	-1,1
Producenten van commerciële diensten	48	-0,5	-1,1	-0,5	-0,2	0,7	2,3	1,8
Handel, horeca en reparatie	14	-1,4	-2,2	-1,9	-1,2	0,9	3,0	3,1
Vervoer, opslag en communicatie	7	-0,9	-1,4	-0,3	-1,1	2,5	2,9	2,7
Financiële en zakelijke dienstverlening	27	0,1	-0,4	0,3	0,6	0,1	1,7	0,9
Producenten van niet-commerciële diensten	25	1,7	1,6	1,5	2,3	0,7	0,9	0,9
Overheid	12	1,2	0,8	0,9	1,6	-0,3	0,3	-0,5
Zorg en overige dienstverlening	13	2,3	2,3	2,0	3,0	1,6	1,5	2,1
Bruto toegevoegde waarde (basisprijzen)	100	-0,5	-1,1	-1,0	0,1	1,1	1,8	1,7

Staat 7
Kerncijfers van de industrie in het derde kwartaal 2004

	Aandeel in totale toegevoegde waarde	Waarde			Prijs			Volume		
		Productie	Verbruik	Toegevoegde waarde	Productie	Verbruik	Toegevoegde waarde	Productie	Verbruik	Toegevoegde waarde
	%	% mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar								
BEDRIJFSTAKKEN										
Landbouw, bosbouw en visserij	2,9	-0,7	7,8	-9,5	-3,6	4,2	-11,8	3,1	3,5	2,6
Delfstoffenwinning	2,1	35,3	26,1	37,7	6,2	2,2	7,2	27,4	23,3	28,4
Industrie	14,1	6,1	8,4	0,8	5,8	8,0	0,5	0,3	0,4	0,3
Voedings- en genotmiddelenindustrie	3,2	2,6	2,6	2,5	1,7	1,8	1,7	0,8	0,9	0,8
Textiel- en lederindustrie	0,3	-3,5	-2,8	-4,9	-0,2	0,5	-1,5	-3,3	-3,3	-3,4
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	1,8	-1,7	-2,7	-0,4	-1,2	-2,3	0,2	-0,5	-0,4	-0,6
Aardolie-industrie	0,3	22,2	30,4	-39,8	28,0	36,6	-37,0	-4,5	-4,5	-4,5
Chemische basisproductenindustrie	1,1	14,1	13,9	14,9	17,4	17,0	19,1	-2,8	-2,7	-3,5
Chemische eindproductenindustrie	0,7	-1,6	1,1	-9,1	0,9	3,7	-6,9	-2,4	-2,5	-2,3
Rubber- en kunststofindustrie	0,5	3,6	9,1	-5,3	-0,2	5,2	-9,0	3,8	3,8	4,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1,5	12,9	14,5	9,5	8,1	9,4	5,4	4,4	4,6	3,9
Machine-industrie	1,1	5,2	6,1	3,3	1,6	2,5	-0,2	3,5	3,5	3,5
Elektrotechnische industrie	1,1	-1,0	-1,4	0,0	0,8	0,1	2,6	-1,8	-1,5	-2,6
Transportmiddelenindustrie	0,7	12,6	13,4	9,8	2,2	2,0	2,8	10,1	11,2	6,8
Overige industrie	1,8	0,2	2,2	-1,9	1,0	3,1	-1,2	-0,8	-0,9	-0,7
Energie- en waterleidingbedrijven	1,6	-0,1	2,1	-3,9	-2,2	-0,1	-5,7	2,1	2,2	1,9
Bouwnijverheid	5,1	0,4	0,0	1,2	2,0	1,8	2,3	-1,5	-1,8	-1,1
Handel, horeca en reparatie	14,7	4,2	2,6	5,4	1,8	1,0	2,3	2,4	1,6	3,1
Handel en reparatie	12,8	5,3	3,9	6,2	1,7	1,2	2,1	3,5	2,7	4,1
Horeca	1,9	-1,6	-3,7	0,2	2,0	0,0	3,8	-3,5	-3,6	-3,4
Vervoer, opslag en communicatie	7,3	2,4	4,2	0,6	0,1	2,2	-2,1	2,3	2,0	2,7
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	4,4	3,4	5,3	1,2	1,4	3,7	-1,3	2,0	1,5	2,6
Post en telecommunicatie	2,8	0,7	1,9	-0,4	-2,2	-1,0	-3,2	3,0	3,0	3,0
Financiële en zakelijke dienstverlening	27,3	2,9	2,3	3,3	2,1	1,6	2,4	0,8	0,7	0,9
Financiële instellingen	6,7	3,2	5,4	1,8	1,6	1,3	1,8	1,5	4,0	0,0
Verhuur van en handel in onroerend goed	8,4	3,8	2,1	4,2	2,5	1,2	2,8	1,3	1,0	1,4
Uitzendbureaus	2,4	5,0	4,4	5,1	1,7	1,3	1,8	3,2	3,0	3,2
Overige zakelijke dienstverlening	9,8	2,0	0,6	3,1	2,2	1,8	2,5	-0,2	-1,2	0,6
Overheid	11,2	0,6	0,6	0,6	1,3	1,7	1,1	-0,7	-1,1	-0,5
Zorg en overige dienstverlening	13,7	3,8	2,5	4,6	1,9	1,0	2,4	1,9	1,5	2,1
Totaal	100,0	3,7	4,7	2,8	2,5	3,9	1,1	1,2	0,8	1,7

Goederenproducenten: groei industrie vlakkt af

De toegevoegde waarde van de industrie groeide in het derde kwartaal van 2004 met 0,3 procent ten opzichte van een jaar eerder. In het eerste halfjaar was de toegevoegde waarde nog 1,4 procent groter. In 2003 was een krimp van 2,8 procent gemeten. Het lagere groeicijfer in het derde kwartaal komt vooral omdat de productie van de aardolie- en chemische industrie is gedaald. Ook de elektrotechnische industrie heeft na twee positieve kwartalen de productie weer zien teruglopen. Ondanks de lagere groei in vergelijking met het eerste halfjaar nam toegevoegde waarde van de industrie in euro's iets toe. In de eerste helft van het jaar was daarentegen sprake van een daling van de nominale toegevoegde waarde. Deze omslag wordt verklaard door een opvallend herstel van de prijzen en daarmee de ruilvoet van de chemische basisproductenindustrie en de basismetaalindustrie.

In de periode oktober–november 2004 ligt de gemiddelde productie 0,6% lager dan in de eerste negen maanden van dat jaar. Het producentenvertrouwen in de industrie is in januari 2005 uitgekomen op -0,6. Dit is iets lager dan de -0,4 in december. Volgens de uitkomsten van de conjunc-

tuurtest in januari wordt door de ondernemers een lichte afname van de productie in het eerste kwartaal verwacht. Verder blijkt uit dit onderzoek dat in december evenveel orders zijn ontvangen als in november. Een iets hogere orderontvangst komt voor rekening van de export. Uit het binnenland zijn iets minder orders ontvangen. Hierdoor nam de omvang van de orderportefeuille gelet op de tijd van het jaar iets toe. Voor het eerste kwartaal van 2005 wordt een gelijkblijvende export voorzien. Volgens de ondernemers is de concurrentiepositie op zowel de binnenlandse als buitenlandse markt verbeterd in het vierde kwartaal.

De productiegroei van de aardolie-industrie was in het tweede kwartaal van 2004 nog de hoogste binnen de industrie. In het derde kwartaal daalde de productie. Oorzaak was het stilleggen van grote installaties in verband met onderhoud. Vooral de productie van benzine was daardoor fors lager. De energieprijzen zijn zeer snel gestegen. In het derde kwartaal was de prijs van ruwe aardolie eenderde hoger dan in 2003. De prijsverhoging heeft wel direct doorgewerkt in de prijs van het verbruik, maar kon niet onmiddellijk in de afzetprijs doorberekend worden. Hierdoor is in het derde kwartaal de toegevoegde waarde met bijna 40 procent gedaald.

De productiewaarde van de basischemie was ruim 14 procent hoger. Daarmee werd de stijgende lijn van het tweede kwartaal doorgezet. In het tweede kwartaal kwam de groei nog tot stand door een grotere productie en hogere prijzen, in het derde kwartaal stegen de prijzen weliswaar fors, maar daalde de productie. Een kleiner productievolume was sinds het tweede kwartaal van 2002 niet meer voorgekomen. Deze ontwikkeling kwam voor rekening van de petrochemie, waar het productievolume sterk terugviel met fors hogere prijzen. Een incidentele oorzaak betrof het in onderhoud nemen van grote kraakinstallaties binnen de aardolie-industrie. De overige branches (de anorganische chemie, de kunstmestindustrie en de overige basischemie) zijn nog hard gegroeid, gemiddeld met ongeveer 8 procent. De hogere afzetprijzen in de petrochemie en de hogere prijzen voor olieproducten hebben geleid tot prijsstijgingen van het gebruik in de overige branches van de basischemie (met uitzondering van de kunstmestindustrie). Per saldo bleef de ruilvoet voor de gehele basischemie vrijwel gelijk. Bij de petrochemie (door de gunstige ontwikkeling van de afzetprijzen) en de kunstmestindustrie (door de lagere aardgasprijs) verbeterde deze zelfs nog.

Door het kleinere productievolume was de productiewaarde van de chemische eindproductenindustrie in het derde kwartaal bijna 2 procent lager. Dit staat in contrast met de groei van de productiewaarde in eerste helft van 2004. Door de verslechtering van de ruilvoet daalde de toegevoegde waarde nog meer (-9 procent). Op de productgroep bestrijdingsmiddelen na werd bij alle productgroepen een kleiner productievolume waargenomen. Oorzaak was de verminderde afzet in het buitenland. De ruilvoet verslechterde ook al in de twee voorgaande kwartalen, waarbij vooral de prijzen van grondstoffen uit de basischemie (organische grondstoffen) sterk opliepen, terwijl de afzetprijzen nauwelijks zijn gestegen.

In de periode oktober–november 2004 is de gemiddelde productie in de chemische industrie 4% lager dan in de eerste negen maanden van dat jaar. Volgens de ondernemers in deze branche zal in het eerste kwartaal de productie echter toenemen. In het vierde kwartaal van 2004 verbeterde volgens de ondernemers de concurrentiepositie op

de buitenlandse markt binnen de EU. Op de buitenlandse markt buiten de EU en op de binnenlandse markt bleef de concurrentiepositie ongewijzigd. Voor het eerste kwartaal van 2005 wordt een forse toename van de export voorzien.

De voedings- en genotmiddelenindustrie heeft de toegevoegde waarde zien toenemen met bijna 3 procent. In volume was dat bijna 1 procent. Opvallend was echter de daling van de toegevoegde waarde van de drankenindustrie (-11 procent). Deze producenten melden al langer een sterk teruglopende consumptie en export van bier. Met de vleesverwerkende industrie ging het beter na jaren van tegenslagen op het gebied van ziekten onder het vee. Hierdoor vielen indertijd exportmarkten tijdelijk weg en zagen de slachterijen door de ruimingen hun aanvoer verdwijnen. In het derde kwartaal is, de productie van de slachterijen zowel in volume als waarde fors gestegen.

Het herstel van de metaalindustrie in het eerste halfjaar van 2004 zette in het derde kwartaal door. De productiewaarde steeg sterk (13 procent). De groei is vooral gedragen door de basismetaleindustrie (zowel de ijzer- en staal als de non-ferroindustrie). Zowel de prijzen als de productievolumes liepen hier behoorlijk op. Deze groei houdt al een aantal kwartalen aan. Eerst werd de vraag door de economische ontwikkelingen in China positief beïnvloed. Maar in het derde kwartaal werden ook voorraden door Corus opgebouwd. Deze zijn bedoeld om aan de vraag te kunnen voldoen op het moment dat Corus het voorgenomen onderhoud aan een productielijn gaat uitvoeren. De groei van de toegevoegde waarde van de metaalindustrie bleef achter bij de productiewaarde door de ruilvoetverslechtering in de metaalproductenindustrie. De hogere verbruiksprijzen in deze branche waren vooral een gevolg van de sterk opgelopen invoerprijzen en afzetprijzen van de belangrijke grondstoffen uit de basismetaleindustrie. Voor de basismetaleindustrie betekenden de hogere afzetprijzen juist een verbetering van de ruilvoet. Ook in de machinebouw zette het herstel door. Het volume van de investeringen in (onderdelen van) machines was in het derde kwartaal ruim 3 procent groter. Het uitvoervolume groeide veel harder (+ 12 procent).

Staat 8
Industrie: bezettingsgraden, productiebelemmeringen, producentenvertrouwen en productiegroei

	2003				2004			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	%							
Bezettingsgraad	82,3	81,9	81,2	81,4	82,2	82,9	83,1	82,4
Productiebelemmeringen								
nee	80,0	76,0	76,0	77,0	79,0	80,0	79,0	78,0
ja	20,0	24,0	24,0	23,0	21,0	20,0	21,0	22,0
<i>te weten, als gevolg van:</i>								
onvoldoende vraag	15,0	18,0	19,0	17,0	16,0	13,0	11,0	11,0
tekort aan arbeidskrachten	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	2,0	1,0
te geringe capaciteit	1,0	2,0	2,0	1,0	1,0	2,0	5,0	4,0
overige belemmeringen	3,0	3,0	2,0	4,0	3,0	4,0	3,0	6,0
Producentenvertrouwen	-5,9	-7,2	-6,4	-3,0	-2,2	0,8	0,6	0,3
Productiegroei in volume	-2,3	-4,5	-2,0	-2,2	1,4	1,3	0,3	.

De productiewaarde van de elektrotechnische industrie daalde in het derde kwartaal licht. In het eerste halfjaar was nog een lichte groei gemeten. De daling komt vooral voor rekening van de medische en optische apparaten-industrie. Ook in het eerste en tweede kwartaal lag de ontwikkeling van deze branche ruim onder het gemiddelde van de totale elektrotechnische industrie. Het productievolume van de elektrotechnische industrie is afgenomen (-2 procent), na een lichte groei in het eerste halfjaar. In alle branches liep de groei terug. De gezinsconsumptie van computers, audio-, video- en telecommunicatieapparaten e.d. groeide in het derde kwartaal niet meer, terwijl er in het eerste halfjaar nog een groei van 3 procent was gemeten. De in- en uitvoer van elektronica nam in volume wel fors toe (+20 procent), waarbij bedacht moet worden dat het overgrote deel wederuitvoer betreft. Dat zijn niet in Nederland geproduceerde goederen, die het land weer verlaten, nadat zij hooguit een kleine bewerking hebben ondergaan (zoals bijvoorbeeld computers).

In het derde kwartaal steeg de productiewaarde van de transportmiddelenindustrie met circa 13 procent. Dit positieve resultaat kwam geheel voor rekening van de auto-industrie (26 procent groei), want de scheepsbouw liep terug met 16 procent. De overige branches, rail- en vliegtuigbouw en de overige transportmiddelenindustrie groeiden licht. Het aantal geproduceerde personenauto's bedroeg ongeveer 54 duizend, 51 procent meer dan in het derde kwartaal van 2003. Deze toename hangt samen met een aantal nieuwe modellen van personenauto's die aan de Nederlandse productielijn zijn toegevoegd.

In de periode oktober–november 2004 is de gemiddelde productie in de metaalindustrie iets (-0,4%) afgenomen ten opzicht van de eerste negen maanden van dat jaar. De ondernemers in de metaal zijn echter optimistisch voor het eerste kwartaal van 2005. Zij verwachten, in tegenstelling tot de afgelopen maanden, iets meer te produceren. In december ontvingen ze beduidend meer orders dan in november. Vooral uit het buitenland was de orderontvangst groter. Over de orderpositie in december is men echter neutraal. De concurrentiepositie wijzigde nauwelijks. Onvoldoende vraag is nog altijd de belangrijkste productiebelemmering, iets meer dan in de voorgaande twee kwartalen.

In het derde kwartaal van 2004 was de productiewaarde van de landbouw iets lager dan een jaar eerder. De onderliggende sectoren presteerden verschillend. In de veehouderij steeg de productiewaarde aanzienlijk dankzij hogere prijzen en volumes. De tuinbouwbedrijven laten echter al geruime tijd lagere productiewaarden zien, zo ook in het derde kwartaal door het fors lagere prijsniveau. In de akkerbouw waren de oogsten groter dan vorig jaar, maar door de lagere prijzen bleef de productiewaarde gelijk. Voor de gehele landbouw is het algemene beeld lagere prijzen in combinatie met meer hoeveelheden. Voor het verbruik van de landbouw waren de prijzen gemiddeld hoger. De landbouw wordt steeds sterker geconfronteerd met kostprijverhogende factoren zoals milieumaatregelen. De gestegen prijs van krachtvoer is eveneens een oorzaak voor een slechtere ruilvoet. Het landbouwinkomen daalde mede daarom per saldo met bijna 10 procent (zie verder onder 'Uitgelicht').

De bouwproductie was in het derde kwartaal van 2004 iets kleiner dan een jaar eerder. Door de hogere prijzen steeg de nominale toegevoegde waarde nog met ruim 1 procent. De productie van nieuwbouwwoningen loopt al jaren terug, maar er werd ook minder geïnvesteerd in bedrijfsgebouwen en infrastructuur.

De productiewaarde van de delfstoffenwinning groeide in het derde kwartaal van 2004 met circa 35 procent. Ook in volume was de toegevoegde waarde veel groter dan een jaar eerder (+ 28 procent). Belangrijkste oorzaak was de toegenomen afzet van aardgas. Deze stijging is veroorzaakt door een forse toename van de vraag naar aardgas vanuit het buitenland. De uitvoer van aardgas groeide in het derde kwartaal met 38 procent ten opzichte van een jaar eerder. Ook de binnenlandse vraag naar aardgas nam toe (+ 11 procent). Daartegenover werd circa 25 procent minder aardgas ingevoerd. Om aan de grote vraag naar aardgas te kunnen voldoen werd de productie van aardgas met 41 procent opgevoerd.

Commerciële dienstverlening: verder herstel uitzendbranche

De bedrijfstak vervoer, post en communicatie leverde in het derde kwartaal een bovengemiddelde bijdrage aan de economische groei. Binnen het vervoer waren de groeicijfers van de zee- en luchtvaart het hoogst. Het openbaar vervoer bleef duidelijk achter. Binnen de post en telecommunicatie presteerde de telecommunicatie het beste.

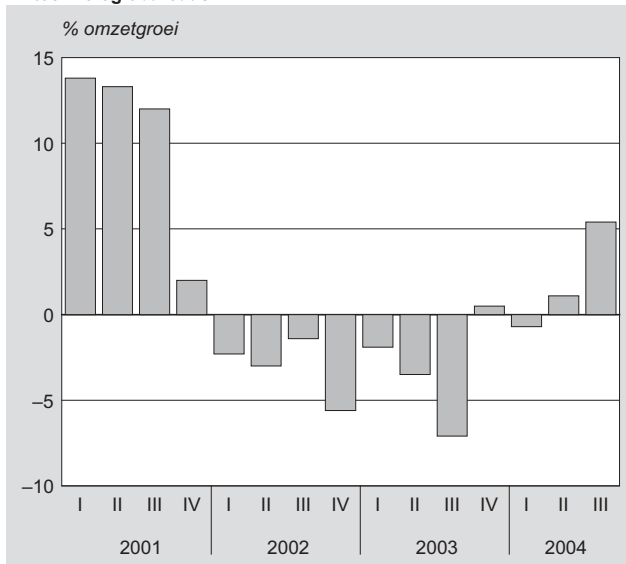
De toegevoegde waarde van de financiële en zakelijke dienstverleners is in derde kwartaal in volume met 0,9 procent toegenomen. Dat is een iets lagere groei dan in het tweede kwartaal, hetgeen geheel voor rekening komt van de financiële instellingen. Er waren weliswaar hogere provisieresultaten en rente-inkomsten, maar de rentemarges op met name hypotheekverkrachten. De inleg op internet-spaarrekeningen groeide fors, maar juist hier zijn de marges kleiner.

Tevens werd de groei van de kredietverlening beperkt door de aarzelende economie. In derde kwartaal zijn de financiële instellingen in volume vrijwel niet gegroeid, terwijl in het tweede kwartaal nog een groei van bijna 7 procent was gemeten.

In het derde kwartaal van 2004 is het volume van de toegevoegde waarde van de uitzendbureaus met 3,2 procent toegenomen. Daarmee lijkt het al eerder gemelde herstel van deze branche verder door te zetten. Voor het eerst sinds 2000 kan weer groei gemeld worden. Met dit resultaat is voorlopig een eind gekomen aan een periode van bijna vier jaar met een krimpende uitzendmarkt.

Ook de IT-sector (computerservice- en informatietechnologiebureaus e.d.) laat een herstel zien. Na een periode van twee jaar met dalende omzet is er in 2004 duidelijk sprake van een verbetering van de markt. In het eerste kwartaal was de omzetontwikkeling weliswaar nog licht negatief, maar na een kleine stijging in het tweede kwartaal is de omzet in het derde kwartaal met ruim 5 procent toegenomen.

4. Omzetontwikkelingen in de computerservice- en informatie-technologiebureaus

De ondernemers in de zakelijke dienstverlening verwachten voor het eerste kwartaal van 2005 een hogere omzet en meer orders. Over het afgelopen kwartaal rapporteerden zij al een fors hogere omzet en een grotere orderontvangst dan in het derde kwartaal van 2004. Dit is vooral het geval bij de computerservicebureaus en de overige zakelijke dienstverlening (waaronder de uitzendbranche, schoonmaakbranche en accountants- en administratiekantoren). In het vierde kwartaal van 2004 is de personeelssterkte voor het eerst sinds drie jaar niet verminderd. Voor het lopende kwartaal verwachten de ondernemers de werkgelegenheid weer te gaan uitbreiden. Alleen bij de leasebedrijven blijft de werkgelegenheid naar verwachting nog hetzelfde.

De groei van de toegevoegde waarde van de handel en reparatie was in het derde kwartaal van 2004 relatief hoog. Dat geldt met name voor de groothandel, die in volume met ruim 6 procent is gegroeid. De omzet van de detailhandel is door het lage prijsniveau met bijna 2 procent afgenomen. Deze daling is iets minder groot dan in de voorafgaande kwartalen van 2004. Het omzetvolume was in tegenstelling tot het eerste halfjaar van 2004 licht gegroeid bij verder dalende prijzen. Onder invloed van de prijzenoorlog in de supermarkten was de omzet in de foodsector ruim 2 procent lager dan een jaar eerder. Het volume nam nog wel met ruim een half procent toe.

De autobranche is het belangrijkste onderdeel van de reparatiebedrijven. Na een lichte groei in het eerste kwartaal en een daling in het tweede kwartaal hebben de verkopen van personenauto's zich in het derde kwartaal niet hersteld. De zakelijke en de particuliere markt laten in 2004 een tegengestelde ontwikkeling zien. Terwijl de verkopen van personenauto's voor zakelijk gebruik zich herstelden ten opzichte van het magere? mindere jaar 2003, verslechterden de verkopen in het privé segment vergeleken met de al teruggelopen verkopen in 2003 nog verder. De omzet van de traditionele horeca (hotels, restaurants en cafés) staat nog steeds onder druk. De omzetontwikkeling in het derde kwartaal was wel minder negatief dan in het voorafgaande kwartaal. De prijsstijging, ongeveer 1 procent, was bescheiden.

Niet-commerciële dienstverlening: overheid krimpt

De groei van de zorg en overige dienstverlening bedroeg in het derde kwartaal circa 2 procent, maar het volume van de toegevoegde waarde van de overheid liep terug met een half procent. De volumegroei van de zorg e.d. ligt al geruime tijd rond de 2 procent. De sterke groei van het arbeidsvolume in de afgelopen jaren is afgenomen. Ten opzichte van 2003 is de groei in 2004 gehalveerd, maar de zorg e.d. is nog wel de enige bedrijfstak met een positieve ontwikkeling van het arbeidsvolume. De krimp bij de overheid is het best zichtbaar bij het openbaar bestuur en defensie. Binnen het openbaar bestuur was vooral bij de rijksoverheid de daling van de toegevoegde waarde in het derde kwartaal met 1,5 procent groot. In de eerste twee kwartalen van 2004 was hier nog sprake van lichte groei. Bij de gemeenten en de overige overheidsinstellingen (provincies, waterschappen e.d.) bedroeg de afname 0,9 procent, terwijl in het eerste half jaar de groei hier stagneerde. Defensie is een relatief klein onderdeel, maar door de bezuinigingen was de krimp hier vrij spectaculair: in het eerste kwartaal -0,3 procent, in het tweede kwartaal -4,3 procent en in het derde kwartaal zelfs -4,6 procent. Bij het onderwijs is de situatie tegengesteld. Hier was sprake van een duidelijke krimp in het eerste kwartaal, vooral bij het gemeentelijk onderwijs. Maar in het tweede en derde kwartaal was er weer sprake van een lichte groei. Zo kende het wetenschappelijk onderwijs in het derde kwartaal een groei van 2,8 procent, nam het bijzonder onderwijs met 1,0 procent toe en groeide het overige gesubsidieerde onderwijs (gemeenten en gemeenschappelijke regelingen) met 1,9 procent.

Uitgelicht: landbouw

Aandeel landbouw in BBP sinds 1985 gehalveerd

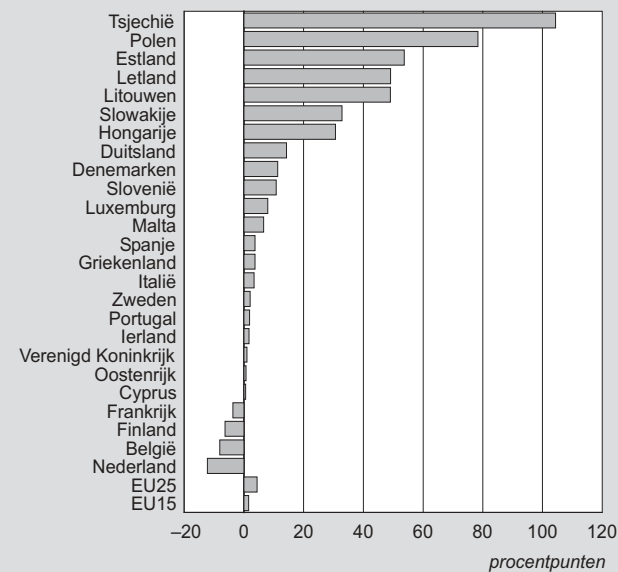
Deze publicatie bevat de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen tot en met het derde kwartaal van 2004. Voor de landbouw is echter inmiddels door het Landbouw economisch instituut (LEI) in samenwerking met het CBS en het Centraal Planbureau (CPB) voor het jaar 2004 een

eerste jaarraming gemaakt. Deze raming sluit aan op de andere cijfers in deze publicatie. Op grond van een EU-verordening wordt deze raming door alle lidstaten van de EU aan Eurostat verstrekt.

Belangrijkste conclusie is dat de toegevoegde waarde van de Nederlandse landbouw in 2004 met ongeveer 10 procent is gekrompen. Deze daling was groter dan in de

andere EU-lidstaten. Frankrijk en Finland zagen de toegevoegde waarde van de landbouw ook dalen. In alle andere lidstaten was sprake van een stijging.

5. Groei nominaal landbouwinkomen, 2004

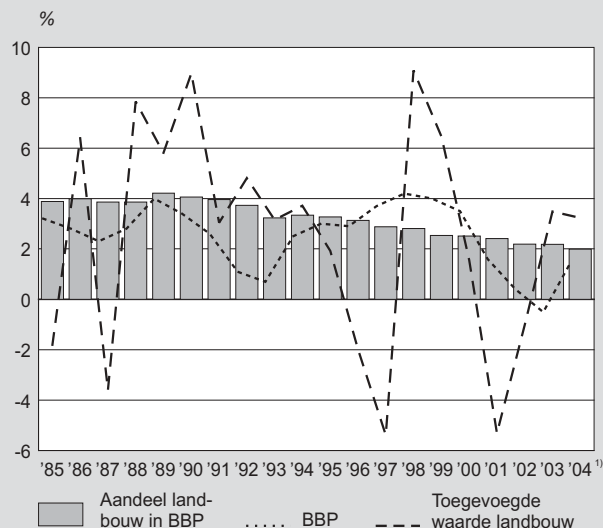

In Nederland is de krimp van de nominale toegevoegde waarde in 2004 vooral veroorzaakt door lagere prijzen van landbouwproducten en hogere kosten (verbruiksprijzen). Gemiddeld zijn de afzetprijzen van landbouwproducten met 4 procent gedaald. Vooral de tuinbouw kampte met fors lagere prijzen. Verse groenten brachten 19 procent minder op, de prijzen van fruit (-10 procent) en bloemen en planten (-6 procent) waren eveneens een stuk lager. De tuinbouw wist de laatste jaren de toegevoegde waarde van de landbouw als geheel overeind te houden, maar hieraan lijkt in 2004 een einde te zijn gekomen. Bijna de helft van de toegevoegde waarde van de landbouw wordt gegenereerd door de tuinbouw. In 2004 waren er ongeveer 15 000 tuinbouwbedrijven op een totaal van 90 000 bedrijven in de landbouw.

De (bruto) productie van de landbouw is in volume 1,5 procent groter dan in 2003. Daarbij moet worden bedacht dat het productievolume in 2003 relatief was achtergebleven. De pluimveehouderij kreeg in dat jaar te maken met de vogelpest, terwijl de akkerbouw werd geconfronteerd met slechte oogsten van belangrijke gewassen door de droge warme zomer. In 2004 herstelde de landbouw zich van deze perikelen met onder andere een topogst van granen en een forse productietoename van pluimvee (12 procent) en eieren (32 procent). Bovendien is het volume van planten en boomkwekerijproducten met 7 procent gestegen. Per saldo is in 2004 de toegevoegde waarde van de landbouw in volume 3 procent groter dan in 2003. Deze groei is flink hoger dan de 1,5 procent groei die door het CPB voor de totale Nederlandse economie in 2004 wordt geraamd.

Het productievolume van de landbouw fluctueert van jaar tot jaar sterk. Dit heeft vooral te maken met onzekere factoren zoals het weer en de gezondheid van de veestapel.

6. Groei BBP, toegevoegde waarde landbouw, aandeel landbouw in BBP in Nederland

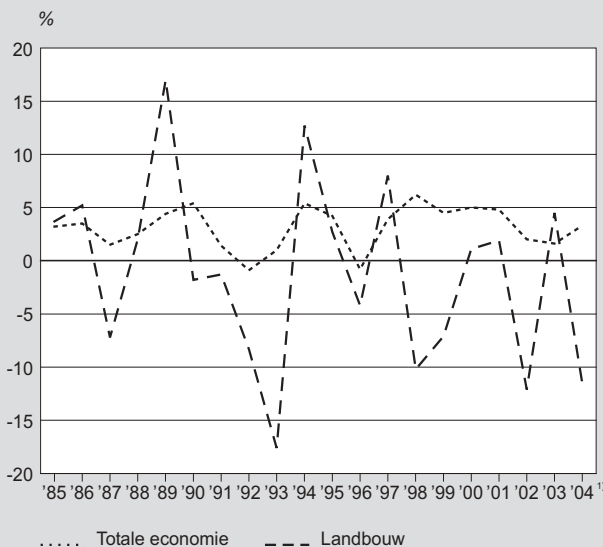

¹⁾ Op basis van LEI-ramingen.

Goede oogsten worden afgewisseld door slechte en veehouders krijgen soms te maken met uitbraken van dierziektes. In Nederland werden veehouders de afgelopen zeven jaar geconfronteerd met de varkenspest, MKZ en de vogelpest. De landbouw in Nederland presteerde de laatste 20 jaar even goed als de totale economie met een gemiddelde groei van 2,5 procent per jaar. Daarbij is het arbeidsvolume in de landbouw gedaald met gemiddeld 0,8 procent per jaar. De productiviteit is dus flink gestegen.

Het aandeel van de landbouw in de totale economie liep echter terug van 4 procent in 1985 naar 2 procent in 2004. Dit werd vooral veroorzaakt door minder gunstige prijsontwikkelingen in de bedrijfstak ten opzichte van de rest van de economie. Hierdoor daalde het agrarische inkomen per vte in de laatste twee decennia met gemiddeld 1 procent per jaar, terwijl het inkomen per vte in de economie als geheel met 3 procent steeg.

7. Groei reëel landbouwinkomen per vte in Nederland

¹⁾ Op basis van LEI-ramingen.

4. Prijzen en lonen

De prijsstijging van het BBP is in het derde kwartaal van 2004 uitgekomen op 1,2 procent. De inflatie, afgemeten aan de verandering van de consumentenprijsindex, kwam in het derde kwartaal van dit jaar uit op 1,1 procent en is in het vierde kwartaal gestegen naar 1,3 procent.

De cao-loonstijging is voor het achtste kwartaal op rij afgenomen. In het derde kwartaal van 2004 was deze al gedaald naar 1,1 procent. In het vierde kwartaal bedroeg de cao-loonstijging 0,9 procent. Voor 2004 is de gemiddelde loonstijging daarmee uitgekomen op 1,3 procent. In 2003 was dat 2,8 procent.

4.1 Afvlakking BBP-prijsstijging voorbij

In het derde kwartaal van 2004 bedroeg de prijsstijging van het BBP 1,2 procent. Dit is 0,4 procentpunt hoger dan in het tweede kwartaal. In de eerste drie kwartalen van 2004 was de gemiddelde prijsstijging 1,0 procent. Dat is een derde van de BBP-prijsstijging in heel 2003 (3,0 procent).

4.2 Inflatie daalt in derde kwartaal

De inflatie, afgemeten aan de ontwikkeling van de consumentenprijsindex, is in het derde kwartaal van 2004 uitgekomen op 1,1 procent. Dit is het laagste kwartaalcijfer sinds 2000. In het tweede kwartaal bedroeg de inflatie 1,5 procent. De daling van de inflatie werd voor een deel veroorzaakt door de prijsontwikkelingen van voedingsmiddelen. Verder werden in het derde kwartaal van 2004 een groot aantal artikelgroepen grotere prijsdalingen dan wel kleinere prijsstijgingen gemeten vergeleken met het derde kwartaal van het jaar ervoor. Dit drukte het niveau van de inflatie eveneens.

In het vierde kwartaal is de inflatie gestegen naar 1,3 procent. Vooral in oktober was er een aanzienlijke toename (0,4 procentpunt). Dit kwam door de prijsontwikkelingen van autobrandstoffen, verse groenten en fruit en kleding en schoeisel. In de maanden november en december zijn de autobrandstoffen weer geleidelijk goedkoper geworden. In december was de inflatie 1,2 procent.

Het Nederlandse inflatiecijfer volgens de Europees geharmoniseerde norm (HICP) kwam in het derde kwartaal uit op 1,2 procent. Voor de eurozone was dat 2,2 procent. In het vierde kwartaal kwamen beide cijfers uit op respectievelijk 1,4 en 2,3 procent.

4.3 Prijzen industrie stijgen in derde kwartaal

De afzetprijzen in de industrie lagen in het derde kwartaal van 2004 gemiddeld 2,4 procent hoger dan in het kwartaal ervoor. Vergeleken met een jaar eerder lag het gemiddelde niveau van de afzetprijzen van producten van de Nederlandse industrie 6,6 procent hoger. De exportprijzen lagen 7,4 procent hoger terwijl de prijzen van de op de binnenlandse markt afgezette producten gemiddeld 5,5 procent hoger waren.

De ontwikkeling van de afzetprijzen is in het algemeen nauw verweven met de ontwikkeling van de prijzen van aardolie en aardolieproducten. In het derde kwartaal lag de prijs van een vat North Sea Brent ruim 45 procent hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder. Voor de aardolieproducten moest 34 procent meer betaald worden. Als de prijsontwikkelingen van aardolieproducten in het derde kwartaal buiten beschouwing worden gelaten, dan zijn de afzetprijzen ten opzichte van het derde kwartaal van 2003 niet met 6,6 maar met 4 procent gestegen.

Staat 9
Prijzontwikkeling bruto binnenlands product naar componenten

	2003	2003				2004		
		I	II	III	IV	I	II	III
% prijsverandering t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar								
Bruto binnenlands product	3,0	3,3	3,9	2,2	2,4	1,1	0,8	1,2
Bestedingen								
Consumptie	2,8	2,8	3,7	2,2	2,3	1,7	1,3	1,8
Investerings (incl. voorraden)	2,3	2,5	2,6	1,6	2,3	1,5	1,6	1,9
Uitvoeroverschot	9,0	16,5	14,9	4,1	3,9	-8,7	-10,2	-8,5
Toegevoegde waarde	3,0	3,2	3,9	2,4	2,3	1,1	0,6	1,1
Afzet	2,4	.	.	.	.	0,4	2,0	2,5
Verbruik	1,9	.	.	.	.	-0,1	3,3	4,0
Bedrijfstakken								
Goederenproducenten	3,8	5,2	4,2	2,7	2,8	-0,8	-0,7	-0,6
Producenten van commerciële diensten	1,8	1,4	2,7	1,9	1,1	1,3	0,4	1,7
Producenten van niet-commerciële diensten	4,4	4,4	5,8	3,2	4,2	3,1	2,1	1,8

In de eerste twee maanden van het vierde kwartaal zijn de afzetprijzen verder gestegen tot een niveau dat bijna 8 procent ligt boven dat van het jaar ervoor. Exclusief de aardolieproducten komt de prijsstijging uit op ruim 4 procent.

De prijzen van de gebruikte grondstoffen en halffabrikaten in de industrie stegen in het derde kwartaal met 4 procent. Vergeleken met hetzelfde kwartaal in 2003 lagen de verbruiksprijzen in het derde kwartaal van 2004 ruim 11 procent hoger. De prijzen van ingevoerde verbruiksgoederen lagen in het derde kwartaal van 2004 gemiddeld 13,9 procent boven het niveau van een jaar eerder. De in Nederland aangekochte grondstoffen en halffabrikaten stegen in hetzelfde tijdvak met 7,4 procent.

Ook bij de verbruiksprijzen, vooral bij de prijzen van de ingevoerde grond- en hulpstoffen en halffabrikaten, spelen de prijzen van aardolie en aardolieproducten een belangrijke rol. In de maanden oktober en november van 2004 lagen, als gevolg van de forse olieprijsstijging, de gemiddelde prijzen van de ingevoerde grond- en hulpstoffen en halffabrikaten ruim 15 procent hoger dan in dezelfde maanden van 2003.

Doordat de verbruiksprijzen van de industrie ook in het derde kwartaal gemiddeld meer zijn gestegen dan de afzetprijzen, verslechterde de bedrijfstakruilvoet van de industrie voor het vijfde opeenvolgende kwartaal.

4.4 Cao-loonstijging neemt verder af

De stijging van de cao-lonen is verder afgenomen. In het derde kwartaal van 2004 stegen de contractlonen gemiddeld 1,1 procent in vergelijking met een jaar eerder. In het tweede kwartaal bedroeg de stijging 1,5 procent. Over geheel 2003 bedroeg de stijging nog 2,8 procent. Dit is berekend met behulp van indexcijfers van de cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen. De uitkomsten over 2003 zijn gebaseerd op alle cao's, terwijl het indexcijfer over het derde kwartaal van 2004 is gebaseerd op 65 procent van de cao's. Bijzondere beloningen zijn alle bindend voorgeschreven bijzondere (niet maandelijks) beloningen, zoals vakantietoeslag en eindejaarsuitkering. Ongeveer acht van de tien werknemers valt onder een cao. Het afvlakken van de contractloonstijging is in 2002 begonnen. De cao-loonstijging lag in 2001 nog op 4,3 procent.

De contractuele loonkosten per maand stegen in het derde kwartaal met 2,4 procent ten opzichte van een jaar eerder. De contractuele loonkosten bevatten naast cao-lonen ook sociale premies ten laste van werkgevers. De contractuele loonkosten zijn de laatste jaren sneller gestegen dan de contractlonen, maar ook hier is sprake van een afvlakkende groei. In 2003 bedroeg de stijging 3,4 procent.

5. Inkomen en arbeid

Het aantal banen van werknemers is in het derde kwartaal van 2004 voor het eerst minder gedaald dan een kwartaal eerder. Ook het arbeidsvolume in arbeidsjaren daalde minder dan in de kwartalen ervoor. De werkloosheid kende in het derde kwartaal een bescheiden stijging. De stijging van de loonkosten per arbeidsjaar ten opzichte van een jaar eerder bedroeg 2,1 procent. De loonkostenstijging is daarmee niet verder afgenomen. Het niveau van de stijgingen lag in de eerste drie kwartalen van 2004 veel lager dan in eerdere jaren.

Banenverlies bedrijfsleven neemt verder af

In het derde kwartaal van 2004 waren er 109 duizend banen van werknemers minder dan in het overeenkomstige kwartaal in 2003. Hiermee kwam de jaarmutatie voor het eerst minder negatief uit dan een kwartaal eerder. In het tweede kwartaal bedroeg de daling 119 duizend. Ook de relatieve daling was met 1,5 procent in het derde kwartaal iets lager dan in de voorafgaande periode. Dit geldt ook wanneer de daling wordt uitgedrukt in arbeidsjaren (1,7 procent). Het aantal banen van werknemers daalt vanaf het tweede kwartaal van 2003.

In het bedrijfsleven daalde het aantal banen met 121 duizend ten opzichte van een jaar eerder. Het overeenkomstige verlies in het tweede kwartaal van 2004 bedroeg 145 duizend. Tegenover een afnemend banenverlies in het bedrijfsleven staat een stagnerende banengroei in de niet-commerciële dienstverlening. Hier groeide het aantal banen met nog maar 12 duizend. In 2002 en 2003 werden groeicijfers van 80 à 90 duizend waargenomen.

Ondanks de kentering was er in het bedrijfsleven (op jaarbasis) nog sprake van banenverlies. Uit seizoengecorrigeerde cijfers blijkt echter dat het aantal banen in de zakelijke dienstverlening met 12 duizend is gestegen ten

opzichte van het kwartaal ervoor. Deze groei is te herleiden tot een stijging van de hoeveelheid uitzendwerk.

Groei bij zorg en overheid eruit

De stijging van het aantal banen bij zorg en onderwijs is verder afgenomen. In het derde kwartaal bedroeg de stijging ten opzichte van een jaar eerder 4 duizend in het onderwijs en 20 duizend in de zorg. In het openbaar bestuur daalde het aantal banen met 9 duizend. Ook in de bedrijfstak cultuur en overige dienstverlening daalde de werkgelegenheid. Gemeten in arbeidsjaren kende de niet-commerciële dienstverlening nauwelijks nog groei (+0,1 procent).

Minder banenverlies voor zowel mannen als vrouwen

Zowel het aantal banen dat door mannen is bezet als het aantal dat door vrouwen is bezet is in het derde kwartaal van 2004 iets minder gedaald dan in de periode ervoor. Het aantal banen van mannen daalde met 86 duizend, dat van vrouwen met 23 duizend. Onder beide seksen is sprake van een afnemend banenverlies in het bedrijfsleven. In de niet-commerciële dienstverlening stijgt het aantal banen voor vrouwen nog, al is dat minder dan voorheen, maar daalt het aantal banen voor mannen.

In arbeidsjaren daalt de werkgelegenheid 1,7 procent

De werkgelegenheid uitgedrukt in arbeidsjaren (voltijd-banen) was in het derde kwartaal 1,7 procent lager dan een jaar eerder. In het eerste kwartaal van 2004 daalde het arbeidsvolume met 1,8 procent. In arbeidsjaren gemeten loopt de werkgelegenheid iets sneller terug dan in banen. Dit komt doordat in de bedrijfstakken met het groot-

Staat 10
Arbeidsvolume en beloning van werknemers naar bedrijfstakken

	Arbeidsvolume van werknemers						Beloning van werknemers					
	2003		2004		2004		2003		2004		2004	
	III	IV	I	II	III	III	IV	I	II	III		
<i>% mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>												
BEDRIJFSTAKKEN (SBI 1993)												
Landbouw, bosbouw en visserij	-1,5	-1,3	-3,0	-2,3	-1,1	-1,9	4,1	3,6	1,7	1,5	0,1	0,1
Delfstoffenwinning	-2,3	-3,4	-2,1	0,4	1,8	1,4	2,5	1,5	3,5	4,1	3,3	1,5
Industrie	-3,1	-3,1	-3,5	-3,9	-3,8	-3,7	0,5	0,5	-1,1	-1,2	-1,9	-1,7
Energie- en waterleidingbedrijven	-1,5	-1,1	-1,0	-1,4	-1,9	-2,2	1,9	1,0	1,9	-2,0	0,2	1,4
Bouwnijverheid	-3,6	-4,0	-4,8	-5,3	-4,8	-4,6	-0,5	-0,4	-3,6	-4,8	-3,9	-3,3
Handel, horeca en reparatie	-1,4	-1,8	-1,6	-2,2	-2,4	-2,4	2,2	1,8	2,2	0,7	-0,7	0,0
Vervoer, opslag en communicatie	-1,8	-1,9	-2,0	-2,1	-2,2	-2,1	1,6	1,0	1,3	1,3	-0,5	0,1
Financiële en zakelijke dienstverlening	-2,6	-2,7	-3,1	-3,3	-2,7	-1,2	1,5	1,1	0,9	0,1	0,1	1,2
Overheid	1,7	1,4	0,7	0,4	0,1	-0,9	5,2	3,9	5,6	2,5	2,0	1,0
Zorg en overige dienstverlening	3,2	3,4	2,7	2,3	1,6	1,0	8,2	7,7	6,6	4,8	3,0	3,1
Totaal	-1,0	-1,1	-1,5	-1,8	-1,8	-1,7	2,9	2,4	2,1	0,8	0,1	0,4

ste banenverlies het minst in deeltijd wordt gewerkt. Bovendien neemt over de hele linie het percentage deeltijdwerk toe. Uit het feit dat het arbeidsvolume is gedaald, terwijl de economie is gegroeid, volgt dat de arbeidsproductiviteit verder is toegenomen.

Aantal vacatures blijft stijgen

Het aantal openstaande vacatures is verder opgelopen. Aan het eind van het derde kwartaal van 2004 waren er 28 duizend vacatures meer dan een jaar eerder. Op basis van seizoengecorrigeerde cijfers is het aantal vacatures voor het vierde achtereenvolgende kwartaal opgelopen. Vooral het aantal vacatures in het bedrijfsleven kende in het derde kwartaal een grote stijging. Er waren hier 26 duizend vacatures meer dan een jaar eerder. De stijging voltrok zich over vrijwel de gehele linie. Uitschieters waren de handel (+5 duizend) en de zakelijke dienstverlening (+10 duizend). Het aantal openstaande vacatures bedroeg aan het eind van het derde kwartaal 109 duizend.

In het derde kwartaal van 2004 ontstonden 27 duizend vacatures meer dan een jaar eerder. Dit is vergelijkbaar met de overeenkomstige stijging in het tweede kwartaal. Het aantal vervulde vacatures steeg met 10 duizend. Deze stijging pakte iets lager uit dan in het tweede kwartaal.

De vacaturegraad, het aantal openstaande vacatures per duizend banen, kwam aan het eind van het derde kwartaal uit op 16. Een jaar eerder lag de vacaturegraad op 12.

Einde aan sterke stijging werkloosheid

In het derde kwartaal was het aantal werklozen gemiddeld 55 duizend hoger dan een jaar eerder. Gecorrigeerd voor seizoeninvloeden daalde het aantal werklozen met 20 duizend ten opzichte van het kwartaal ervoor. Het is het eerste kwartaal waarin de werkloosheid niet langer stijgt in vergelijking met het voorgaande kwartaal. De werkloosheid kwam in het derde kwartaal uit op gemiddeld 6,0 procent. Overigens is de werkloosheid in het vierde kwartaal weer opgelopen.

De daling van de werkloosheid was sterker onder vrouwen (13 duizend) dan mannen (7 duizend). De sterkste afname vond plaats onder vrouwen van 25–44 jaar. Het aantal jongeren (15–24 jaar) onder de werklozen bleef bij beide seksen vrijwel gelijk.

Loonkostenstijging stabiel

De loonkosten per arbeidsjaar waren in het derde kwartaal 2,1 procent hoger dan een jaar eerder. De loonkostenstijging is daarmee niet verder afgenomen. In de eerste drie kwartalen van 2004 lag de loonkostenstijging op ongeveer 2 procent. In voorgaande jaren waren stijgingspercentages van 4 à 6 procent nog gebruikelijk.

Belangrijke oorzaak van de meer gematigde loonkostenstijging is de vertraagde cao-loonstijging. In het derde kwartaal van 2004 stegen de cao-lonen met 1,1 procent, tegen gemiddeld 2,8 procent in 2003.

Forse groei netto-ondernemersinkomen

Het inkomen van ondernemers en zelfstandigen steeg in het derde kwartaal met ruim 8 procent. De toename van de door werkgevers betaalde loonsom lag met 0,4 procent flink lager dan de waardestijging van het BBP (+2,7 procent). De belangrijkste oorzaak van de lage loonsomgroei is de verminderde spanning op de arbeidsmarkt. Verder speelt het kabinetsbeleid van loonmatiging hierbij een rol. Hierdoor zijn in vele bedrijfstakken CAO's afgesloten met lagere loonstijgingen. Doordat de groei van de loonsom in het derde kwartaal lager was dan de groei van het BBP is de waardestijging van het bruto exploitatiesaldo (+5,2 procent) hoger dan die van het BBP. Dit saldo kan gezien worden als het inkomen van ondernemingen en zelfstandigen.

Het netto exploitatiesaldo kwam uit op 8,4 procent. Het verschil tussen de twee begrippen wordt veroorzaakt door de afschrijvingen en het saldo van de betaalde indirecte belastingen en verkregen subsidies.

Verdeling BBP naar onderdelen in het derde kwartaal

	Mld	t.o.v. 2003
Lonen, Salarissen en soc.lasten	56,5	+0,4%
Afschrijvingen	18,6	+3,4%
Belastingen en subsidies	12,6	+1,9%
Netto exploitatieoverschot	25,3	+8,4%
Totaal	113,0	+2,7%

Indirecte belastingen stijgen minder snel dan BBP

In het derde kwartaal stegen de indirecte belastingen minder snel (1,9 procent) als het BBP (2,7 procent). Dit kwam vooral door minder autoverkopen in het derde kwartaal (–15,0 procent) en de geringe BTW-stijging bij de consumptieve bestedingen (0,3 procent).

Primaire inkomenssaldo sterk afgenomen

De uit het buitenland ontvangen dividenden, rente en andere primaire inkomens zijn in het derde kwartaal fors afgenomen (–8,5 procent). De betaalde primaire inkomens zijn sterk gestegen met 7,7 procent. Dit resulteert in een saldo van de primaire inkomens van –3,1 miljard, tegenover –1,0 miljard een jaar geleden.

Primaire inkomens in 3e kwartaal 2004

	Mld	t.o.v. 3e kw. 2003
Ontvangen	11,8	–8,5%
Betaald	14,9	7,7%
Saldo	–3,1	–2,2 mld

Het primaire inkomen dat uit het buitenland wordt ontvangen of aan het buitenland wordt betaald bestaat voor de helft uit rente en voor een kwart uit dividenden. De rest wordt gevormd door lonen en andere inkomens. Door de verslechtering van het primaire inkomenssaldo lag in het derde kwartaal de groei van het bruto nationaal inkomen (BNI) met 0,8 procent ruim onder de groei van het BBP.

Lichte verslechtering saldo secundaire inkomens

De uit het buitenland ontvangen secundaire inkomens zijn in het derde kwartaal met 7,0 procent gestegen. De betaalde secundaire inkomens stegen minder snel (+6,4 procent). Het saldo van de secundaire inkomens in het derde kwartaal verslechterde licht tot -1,3 miljard. Door deze ontwikkeling was de groei van het beschikbaar nationaal inkomen met 0,7 procent iets lager dan de groei van het BNI.

Secundaire inkomens in 3e kwartaal 2004

	Mld	t.o.v. 3e kw. 2003
Ontvangen	1,6	+7,0%
Betaald	2,9	+6,4%
Saldo	-1,3	-0,1 mld

Besparingen nemen af

Ondanks de sterke stijging van het netto-ondernemersinkomen en de trage groei in de consumptieve bestedingen, namen de bruto nationale besparingen in het verslagkwartaal af met 4,8 procent (1,2 miljard) ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal in 2003.

Investeringen in het buitenland stijgen sterk

Het totaal van de bruto investeringen (inclusief voorraden) stegen in het derde kwartaal van 2004 met 5,9 procent. Door de daling van de besparingen (-4,8 procent), daalde het nationaal inkomensoverschot (het saldo van de Nederlandse investeringen en beleggingen in het buitenland) met 2,5 miljard euro in vergelijking met het derde kwartaal van 2003 tot 2,1 miljard.

6. Internationaal

In het derde kwartaal van 2004 heeft het gematigde herstel van de Europese economie doorgezet. Dit herstel wordt met name veroorzaakt door een forse groei van de export. Het groeitempo van de consumptie en investeringen blijft hierbij duidelijk achter. De economische groei in Japan en de VS lag ook in het derde kwartaal hoger dan in Europa.

Gematigd herstel Europese economie

Het gematigde herstel van de Europese economie heeft in het derde kwartaal van 2004 doorgezet. De economische groei van de EU-25 kwam uit op 2,3 procent, een fractie lager dan in het eerste halfjaar van 2004. Daarmee presteerde de Europese economie weliswaar beter dan in 2003, maar was de groei wel aanzienlijk lager dan in de VS en Japan.

Duitsland en Nederland lieten in het derde kwartaal van 2004 een vergelijkbaar beeld zien. In beide landen gaat het aanzienlijk beter dan in het recessiejaar 2003, maar van een forse economische groei is evenwel geen sprake. In Duitsland groeide de economie in het derde kwartaal met 1,3 procent, na een groei van 1,8 procent in het eerste halfjaar. De Nederlandse economie groeide in het eerste halfjaar van 2004 met 1,3 procent. In het derde kwartaal lag het groeitempo met 1,5 procent iets hoger.

Forse groei VS en Japan

In het afgelopen jaar waren de VS en Japan (samen met onder andere China) de trekkers van de wereldeconomie. Hoewel het tempo van de economische groei in zowel de VS als Japan sinds het eerste kwartaal van 2004 wel iets is afgenomen, blijven de beide landen het economisch erg goed doen. In de VS groeide de economie in het derde

kwartaal met vier procent, één procent minder dan in de eerste helft van 2004. In Japan was de ontwikkeling vergelijkbaar: 3,9 procent groei in het derde kwartaal, tegenover 5,1 procent in het eerste halfjaar.

Groei Europese export houdt aan

Het herstel van de Europese economie gaat vaak gepaard met het aantrekken van de export. Ook tijdens de huidige economische opleving is dit het geval. In derde kwartaal van 2004 nam de Europese export toe met ruim 6 procent. Hoewel hiermee de groei ten opzichte van het tweede kwartaal wat afneemt, ligt het groeipercentage nog altijd veel hoger dan in 2002 en 2003.

Tot begin 2004 kon de Europese export niet profiteren van de opleving van de Amerikaanse economie. De groei van de Amerikaanse economie leidt tot een sterk toenemende vraag naar buitenlandse producten. De effecten van de hoge eurokoers lijken in 2004 wat weg te ebben waardoor ook de Europese export kan profiteren van het ingezette mondiale herstel.

In eerste helft van 2004 heeft met name de Duitse export die het binnen de EU-25 erg goed gedaan. In de eerste helft van 2004 steeg de Duitse uitvoer met 10 procent, tegenover een stijging van 6,1 procent voor de EU-25. In het derde kwartaal deed de Duitse export het nog steeds beter dan het EU-gemiddelde, maar het verschil is wel kleiner geworden. De Nederlandse export groeide de afgelopen kwartalen juist minder snel dan het EU-gemiddelde. In de eerste helft van 2004 lag de exportgroei ruim een procent onder het Europees gemiddelde. In het derde kwartaal is aan deze situatie een einde gekomen. Met een groei van bijna 8 procent deed Nederland het duidelijk beter dan het EU-gemiddelde.

Staat 11
Internationale economische gegevens: derde kwartaal 2004

	Nederland	Duitsland	EU-25	Verenigde Staten ¹⁾	Japan
% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar					
Bruto binnenlands product (marktprijzen)	1,5	1,3	2,3	4,0	3,9
Consumptie door huishoudens incl. IZWh	0,7	-0,7	1,5	3,6	3,9
Consumptie door de overheid	0,3	0,1	1,7	2,0	2,0
Bruto investeringen in vaste activa	0,7	-0,6	2,0	7,9	2,8
Export van goederen en diensten	7,8	7,3	6,2	9,4	13,9
Import van goederen en diensten	8,1	10,4	9,3	11,1	11,5
%					
HICP ²⁾	1,2	2,0	2,1	2,7	-0,1
Werkloosheidsgraad ³⁾	4,7	9,9	8,8	5,4	4,8

Bron: Eurostat, OESO, CBS.

¹⁾ Seizoengecorrigeerde cijfers.

²⁾ Voor VS en Japan is CPI gebruikt.

³⁾ Als percentage van de beroepsbevolking, OESO definitie.

Sterke groei export VS en Japan

De lage koers van de dollar heeft eraan bijgedragen dat de Amerikaanse export fors is gegroeid. In de eerste drie kwartalen van 2004 groeide de uitvoer van de VS met gemiddeld 9,6 procent.

Nog fors is de exportgroei van Japan. In het derde kwartaal van 2004 groeide de Japanse export met bijna 14 procent. Deze extreem hoge groei is echter in Japan de laatste twee jaar meer regel dan uitzondering. In de laatste negen kwartalen bedroeg de exportgroei gemiddeld bijna 13 procent. De sterke stijging van de export wordt onder andere veroorzaakt door aanhoudende vraag uit het verre oosten (met name China) en de VS.

Gematigde groei investeringen EU-25

De investeringen in vaste activa van de EU-25 zijn in het derde kwartaal met 2 procent gegroeid. Daarmee namen de investeringen voor het vierde achtereenvolgende kwartaal toe, na negen kwartalen van daling. De gematigde groei van de investeringen in vaste activa in de Europese Unie past goed in het beeld van de gematigde economische ontwikkeling van dit moment.

In Duitsland daalde, ondanks het gematigde economische herstel, het investeringsvolume voor het derde kwartaal op rij. In het derde kwartaal namen de investeringen 0,6 procent af. Sinds het eerste kwartaal van 2001 groeiden de Duitse investeringen alleen in het eerste kwartaal van 2004 licht. In Nederland gaat het de laatste vier kwartalen wat beter met de investeringen in vaste activa. Na een lange periode van afnemende investeringen is er vanaf het vierde kwartaal van 2003 weer sprake van een stijging. In het derde kwartaal van 2004 stegen de Nederlandse investeringen met 0,7 procent, ruim twee procent minder dan in het eerste halfjaar.

Forse stijging investeringen VS

De aanhoudend hoge economische groei zorgt in de VS voor vraag naar extra productiecapaciteit, waardoor nieuwe investeringen nodig zijn. In het derde kwartaal groeide het investeringsvolume in de VS met bijna 8 procent.

In Japan is de investeringsgroei in het derde kwartaal wat teruggelopen. De eerste helft van 2004 groeiden de Japanse investeringen nog met 5 procent, in het derde kwartaal bedroeg de groei bijna 3 procent.

Stabiele groei huishoudensconsumptie EU-25

De consumptiegroei van huishoudens in de EU-25 ligt al sinds eind 2000 tussen de één en twee procent. Deze gematigde groei past in het algemene economische beeld van de EU-25 in deze periode. In het derde kwartaal van 2004 groeide de particuliere consumptie van de EU-25 met 1,5 procent.

In Nederland en Duitsland zijn de consumenten nog steeds terughoudend in hun bestedingsgedrag. De huishoudensconsumptie in Duitsland daalde in de eerste drie kwartalen van 2004 met gemiddeld 0,6 procent. Nederland deed het iets beter met een groei van 0,4 procent in het eerste halfjaar en van 0,7 procent in het derde kwartaal van 2004.

De huishoudensconsumptie neemt in de Amerikaanse economie een zeer belangrijke plaats in. Het aandeel van de huishoudensconsumptie in de totale economie is in de VS flink hoger dan in de EU-25 en in Nederland. In het derde kwartaal groeide de huishoudensconsumptie in de VS fors, met 3,6 procent.

In Japan leidt de verbeterende economische situatie tot een stijging van de huishoudensconsumptie. Na jaren van economische malaise neemt het vertrouwen in de Japanse economie weer toe. Sinds begin 2004 geeft de Japanse consument duidelijk meer uit. In het derde kwartaal steeg de huishoudensconsumptie met 3,9 procent. Dit is de hoogste groei sinds begin 1997.

Nulgroei overheidsconsumptie Duitsland en Nederland

In het derde kwartaal van 2004 is de overheidsconsumptie van de Europese Unie met 1,7 procent gegroeid. Daarmee is de consumptiegroei van de overheid vrijwel gelijk aan die in 2003, maar wat lager dan in het eerste kwartaal van 2004.

Nederland en Duitsland lieten in de eerste drie kwartalen van 2004 een heel ander beeld zien. Beide landen overschreden in 2003 de EMU-tekortnorm. Inmiddels zijn er verschillende maatregelen genomen om de uitgaven (consumptie) van de overheid terug te dringen. In Duitsland lagen de consumptieve uitgaven van de overheid in de eerste drie kwartalen van 2004 gemiddeld 0,1 procent hoger, in Nederland bedroeg de stijging in dezelfde periode 0,2 procent.

In de VS is het groeitempo van de overheidsconsumptie de afgelopen kwartalen wat afgenomen. In de eerste drie kwartalen van 2004 kwam de groei gemiddeld uit 1,9 procent, één procent minder dan in 2003. Mogelijk dat het oplopende begrotingstekort de regering in Washington dwingt om de uitgaven wat te matigen.

Japan kende gedurende een aantal jaren een sterke stijgende overheidsconsumptie. De laatste kwartalen is de groei echter lager. In het derde kwartaal bedroeg de groei van de Japanse overheidsconsumptie 2 procent.

Inflatie EU-25 stabiel

De inflatie in de Europese Unie is in het derde kwartaal stabiel gebleven op 2,1 procent. In Duitsland liep de inflatie in het derde kwartaal verder op. De geldontwaarding bedroeg 2,0 procent tegen 1,8 procent een kwartaal eerder.

In het derde kwartaal daalde de Europees geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP) in Nederland vrij fors. Met

1,2 procent was de geldontwaarding in Nederland bijna één procent lager dan het gemiddelde van de EU-25. De waarde van de HICP is 0,1 procent hoger dan het consumentenprijsindexcijfer (CPI) voor Nederland. Het verschil tussen de beide indices wordt onder andere veroorzaakt door de verschillende behandeling van consumptiegebonden belastingen, woonlasten en gezondheidszorg.

In de Verenigde Staten bleef de inflatie in het derde kwartaal stabiel op 2,7 procent. Japan kampt al sinds het vierde kwartaal van 1998 met deflatie. In het derde kwartaal was het consumentenprijscijfer 0,1 procent lager dan een jaar eerder.

Europese werkloosheid stabiel

De werkloosheid in de EU-25 (volgens de internationaal gehanteerde ILO-definitie) daalde in het derde kwartaal licht tot 8,8 procent. De Europese werkloosheid ligt echter nog steeds aanzienlijk hoger dan in de VS en Japan. Binnen de EU blijft Duitsland het slecht doen. In het derde kwartaal bedroeg de Duitse werkloosheid bijna 10 procent.

Vergeleken met Duitsland ligt het werkloosheidspercentage van Nederland (volgens de ILO-definitie) ongeveer de helft lager. In het derde kwartaal daalde het werkloosheidspercentage van Nederland licht tot 4,7 procent. Internationaal gezien is dat nog steeds laag, maar het verschil is de afgelopen tijd snel kleiner geworden.

Werkloosheid VS daalt, stijging in Japan

Begin 2002 begon de Amerikaanse economie zich te herstellen van de terugval in 2001. Ondanks de aantrekkende economische groei duurde het nog tot het derde kwartaal van 2003 voordat de werkloosheid in de VS begon te dalen. In het derde kwartaal van 2004 zette de daling door en kwam het werkloosheidspercentage van de VS uit op 5,4 procent.

In Japan profiteerde de arbeidsmarkt in het eerste halfjaar volop van de economische opleving. In het derde kwartaal liep de Japanse werkloosheid echter weer licht op tot 4,8 procent.

Artikel

Herstel van consumptie huishoudens?

Karin van der Ven

De president van De Nederlandsche Bank heeft bij herhaling kenbaar gemaakt dat hij graag zou zien dat de consument het geld weer laat rollen. De consument stelt zich tot op heden echter terughoudend op. Een herstel van de bestedingen behoort wel tot de mogelijkheden, als de hoge spaartegoeden aangesproken zouden worden. Hiervoor is vertrouwen nodig in de economie en de eigen financiële positie. In dit artikel komen factoren aan de orde die van invloed zijn op de consumptie door huishoudens.

Herstel consumptie pas na aantrekken economie

Het lijkt in deze fase van het economisch herstelproces nog vroeg voor het aantrekken van de consumptie door huishoudens. In de eerste drie kwartalen van 2004 is de consumptie licht gegroeid. Vaak begint het herstel van de (Nederlandse) economie, na een periode van neergang, met het aantrekken van de uitvoer. Dit leidt direct tot een verbetering van de productie en dus ook van het ondernemersinkomen. Hierdoor stijgt op korte termijn de arbeidsproductiviteit, omdat de werkgelegenheid vaak nog niet onmiddellijk groeit. Als de productiestijging aanhoudt, gaat vaak eerst de bezettingsgraad omhoog waarna ook de investeringen aan kunnen trekken. Deze investeringsvraag leidt tot het meer structureel aantrekken van de werkgelegenheid. Hierdoor stijgt de totale loonsom, wat een opwaarts effect kan hebben op de consumptie. Overigens kan de consumptie ook al in een eerder stadium toenemen omdat het economisch herstel vaak wel een direct effect heeft op het consumentenvertrouwen en de vermogenspositie van huishoudens (door bijvoorbeeld stijgende beurskoersen). In een situatie van hoge spaartegoeden kan dit leiden tot een stijging van de uitgaven.

De uitvoer is inmiddels fors aangetrokken. De industriële productie was in het derde kwartaal iets lager dan een jaar eerder. In oktober en november 2004 bleef de industriële productie licht achter bij de productie van het jaar ervoor. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt wijzen nog niet op een duidelijk herstel. Wel was er in het derde kwartaal een grotere vraag naar uitzendarbeid. Dit betekent dat het herstel van de economie in een aantal bedrijven heeft geleid tot extra werk. Werkgevers hebben hierin voorzien door de inhuur van uitzendkrachten.

Consumptie huishoudens groeit weer

Aan de bestedingenkant van de economie is het bruto binnenlands product (BBP) gelijk aan de som van de con-

sumptie door huishoudens¹⁾, de consumptie van de overheid, de investeringen en de export verminderd met de import. De bijdragen van deze bestedingscategorieën aan de groei van het BBP verschillen sterk van jaar tot jaar.

Tabel 1
Bijdrage aan de economische groei

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	in procentpunten					
Consumptieve bestedingen	2,0	2,0	1,0	1,3	1,0	-0,1
Huishoudens	1,4	1,5	0,7	0,3	0,3	-0,5
Overheid	0,6	0,5	0,3	1,0	0,7	0,4
Investeringen in vaste activa	0,5	1,0	0,0	0,0	-0,5	-0,5
Verandering in voorraden	0,1	-0,3	0,0	0,0	-0,1	0,1
Uitvoer	1,7	1,3	2,5	0,2	0,1	-0,3
Bruto binnenlands product	4,3	4,0	3,5	1,4	0,6	-0,9

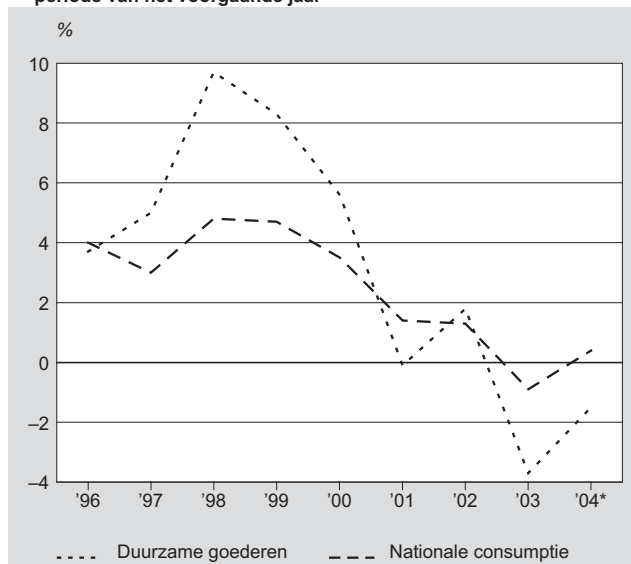
De uitvoer is in de eerste drie kwartalen van 2004 de aanjager van de economische groei geweest. Met een bescheiden toename droeg ook de consumptie door huishoudens in deze periode weer positief bij aan de groei van het BBP²⁾. In 2003 drukte de krimp van de consumptie (van bijna 1 procent) de totale volumegroei van het BBP met een half procentpunt.

Eind jaren negentig was de hoge consumptiegroei nog een belangrijke motor van de economische groei. In 1998 bereikte de groei van de huishoudensconsumptie een piek van 4,8 procent. De economische groei bedroeg destijds 4,3 procent. Hiervan was 1,4 procentpunt te danken aan de consumptie door huishoudens. Alleen de uitvoer leverde in dat jaar een grotere bijdrage. In 1999 kwam de grootste groeibijdrage van de consumptie door huishoudens. Toen ging het om 1,5 procentpunt van de economische groei die 4,0 procent bedroeg. In 2000 leverde de uitvoer weer de belangrijkste groeibijdrage. In 2001, 2002 en 2003 kwam de grootste stimulans van de overheidsconsumptie.

Uitbundige consumptiegroei eind jaren negentig

De rol van de consumptie door huishoudens als drijvende kracht achter de economische groei is dus al enige tijd uitgespeeld. Aan de hoge consumptiegroei eind jaren negentig droeg een aantal factoren bij. De financiële positie van huishoudens verbeterde destijds flink, mede onder invloed van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd versterkten de hausse op de effectenbeurzen en de sterke stijging van de huizenprijzen de vermogenspositie van de Nederlandse huishoudens. Vrijwel alle factoren die eind

1. Consumptie door huishoudens, volumemutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar

jaren negentig bijdroegen aan de consumptiegroei lieten de afgelopen vijf jaar een minder rooskleurig beeld zien.

Wat de arbeidsmarkt betreft, heeft de forse groei van de werkgelegenheid eind jaren negentig een krachtige impuls gegeven aan de robuuste consumptiegroei. Deze ging gepaard met een voortdurende daling van de werkloosheid. De werkgelegenheidsgroei kwam in deze jaren vooral ten goede aan vrouwen. Door het vinden van betaald werk verriimden veel huishoudens hun inkomsten. Ook mensen die al betaald werk hadden gingen er in deze periode op vooruit. De loonstijging van werknemers die onder een collectieve arbeidsovereenkomst (cao) vielen bedroeg in de tweede helft van de jaren negentig gemiddeld 2,2 procent per jaar. Deze loonstijging was voldoende om de inflatie te compenseren. Nederland kende in de tweede helft van de jaren negentig een zeer stabiele inflatie die even boven de 2 procent lag. De koopkracht nam jaarlijks gemiddeld met 1 procent toe³⁾.

Ook vermogenswinsten legden eind jaren negentig een stevig fundament onder de consumptiegroei. Het aandelenbezit van huishoudens nam in de tweede helft van de jaren negentig snel toe. Particuliere beleggers profiteerden mee van de hausse op de effectenbeurzen. Bovendien vond in dezelfde periode een sterke waardestijging plaats van het eigen woningbezit.

Tabel 2
Factoren achter consumptiegroei

	1995–1999	2000–2004
	<i>Gemiddelde groei in % per jaar, rekenkundig gemiddelde</i>	
Werkgelegenheid	3,0	0,7*
Koopkracht (statisch)	1,0	2,0**
CAO-lonen	2,2	3,1*
Inflatie	2,1	2,8
Waarde aandelenbezit	16,1	-14,5***
Huizenprijzen	10,0	6,0***
Spaargelden	6,0	9,4***

* Beschikbaar t/m 3e kw. 2004.

** Beschikbaar t/m 2002.

*** Beschikbaar t/m 2003.

Consumptie afgelopen jaren minder gegroeid

In tegenstelling tot de situatie eind jaren negentig ging er in de afgelopen drie jaar geen stimulans uit van de arbeidsmarkt. Ook verslechterde de vermogenspositie van huishoudens doordat het beursklimaat in het jaar 2000 omsloeg. De consumptiegroei viel sterk terug en sloeg in 2003 zelfs om naar een daling. In de eerste drie kwartalen van 2004 herstelde de consumptie weer licht met een bescheiden toename.

De inkomens van huishoudens kwamen onder druk te staan. De banengroei is na een piek in de eerste helft van 1998 teruggevallen. Tot 2001 steeg de het aantal banen van werknemers nog relatief sterk. In 2002 kwam de groei echter onder de één procent en in 2003 begon het aantal banen van werknemers zelfs te dalen. In het derde kwartaal van 2004 was er nog altijd sprake van banenverlies ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder.

Daarnaast liep de werkloosheid op. Het percentage van de werkloze beroepsbevolking bedroeg 6,4 procent in het jaar 2004. Dit is fors meer dan in 2001, toen 3,4 procent van de beroepsbevolking werkloos was.

De recente loonstijgingen zijn voor de meeste huishoudens veel lager dan de jaren ervoor. Voor het merendeel van de huishoudens zijn de looninkomsten verreweg de belangrijkste inkomensbron. De cao-lonen stegen in 2004 met 1,3 procent. In het jaar 2001 lag de cao-loonstijging nog boven de 4 procent. Gemiddeld over de periode 2000–2004 was de gemiddelde stijging van de cao-lonen wel iets hoger dan die van de inflatie.

De introductie van een nieuw belastingstelsel in 2001 ging gepaard met een grote koopkrachtstijging door lastenverlichting. Het Centraal Planbureau (CPB) is momenteel echter somber over de gemiddelde koopkrachtontwikkeling van huishoudens. In 2003 was er een vrij forse daling, gevolgd door een stagnatie van de koopkracht in 2004. Het CPB voorziet dat vrijwel alle huishoudens in 2005 te maken krijgen met een achteruitgang van hun koopkracht.

Ook op vermogensgebied moesten de huishoudens tegenvallers incasseren. Op de beurzen werden in 2001 en 2002 grote koersverliezen geleden. Veel huishoudens stapten over van het meer risicodragende beleggen naar het veiliger sparen. Tegelijkertijd kwam een einde aan de sterke stijging van de huizenprijzen.

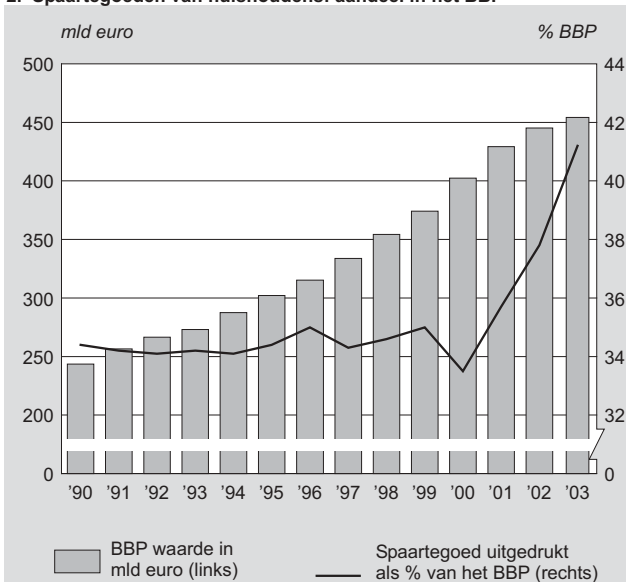
Deze ontwikkelingen zorgden ervoor dat de financiële omstandigheden van de huishoudens de laatste vijf jaar per saldo minder gunstig uitpaktten dan in de tweede helft van de jaren negentig. Een gevolg hiervan was dat de consumptiegroei sterk terugliep. Een herstel van de consumentenbestedingen in relatief korte tijd lijkt slechts mogelijk als de huishoudens hun spaartegoeden gaan aanspreken. Vooralsnog ontbreekt daarvoor echter het vertrouwen in de economie en de eigen financiën.

Spaartegoed uitzonderlijk hoog

Terwijl de consumptiegroei afnam en in 2003 zelfs omsloeg in een daling, spaarden de huishoudens volop.

2. Spaartegoeden van huishoudens: aandeel in het BBP

Uit de Nationale rekeningen blijkt dat het spaartegoed van de huishoudens (inclusief de bijgeschreven rente) opliep van 135 miljard in 2000 naar 187 miljard eind 2003. Eind november 2004 lag het spaartegoed net onder de 200 miljard euro.

Ook uitgedrukt als percentage van het BBP is het spaartegoed op dit moment uitzonderlijk hoog. In 2003 kwam de waarde van het totale spaartegoed van huishoudens, zoals vastgesteld in de Nationale rekeningen, overeen met 41 procent van de waarde van het BBP. In 2004 is het percentage zelfs nog wat verder opgelopen. Uit tijdreeksen blijkt dat een percentage boven de 40 procent zeer hoog is. Lang was de verhouding tussen de waarde van het spaartegoed en de waarde van het BBP tamelijk constant. Gedurende de jaren negentig bedroeg het spaartegoed ongeveer 34 procent van de BBP-waarde. Vanaf het jaar 2000 is dit percentage sterk opgelopen, tot boven de 40 procent. Dit kan te maken hebben met het feit dat consumenten willen beschikken over een appeltje voor de dorst. Daarnaast heeft er een substitutie plaatsgevonden van beleggen naar sparen als gevolg van de malaise op de beurzen van de afgelopen jaren.

Sparen, beleggen of consumeren?

Als de consument eenmaal minder gaat sparen of zelfs ontsparen, dan kan dit de consumptie een flinke impuls geven. Ter illustratie: ultimo november 2004 was het spaartegoed 13,5 miljard euro hoger dan ultimo december 2003. Dit bedrag komt overeen met 6 procent van de totale waarde van de consumptie door huishoudens op jaarbasis.

Door de in 2001 en 2002 geleden koersverliezen was de totale waarde van het aandelen- en obligatiebezit en het spaartegoed samen in 2003 nog wel fors lager dan in 2000. Het is dan ook de vraag of de huishoudens, als het huidige economische herstel doorzet, in de nabije toekomst doorgaan met sparen c.q. beleggen om deze vermogensverliezen te compenseren of dat ze meer gaan

consumeren. Een eerste indicatie over de consumptieontwikkeling in de nabije toekomst geeft het consumentenvertrouwen. Uit analyse van de uitkomsten in het verleden blijkt dat de koopbereidheid (die deel uitmaakt van het consumentenvertrouwen⁴⁾) doorgaans voorloopt op de daadwerkelijke consumptieontwikkeling in ons land.

Consumentenvertrouwen hapert

Medio 2003 bevond het consumentenvertrouwen zich op het laagste punt sinds januari 1983. Na dit dieptepunt toonde het vertrouwen lange tijd een opgaande lijn. In het najaar van 2004 werd deze echter onderbroken. Tussen augustus en december 2004 nam het consumentenvertrouwen weer voortdurend af. Uiteindelijk waren de consumenten aan het eind van 2004 weer bijna even somber als aan het begin van dat jaar.

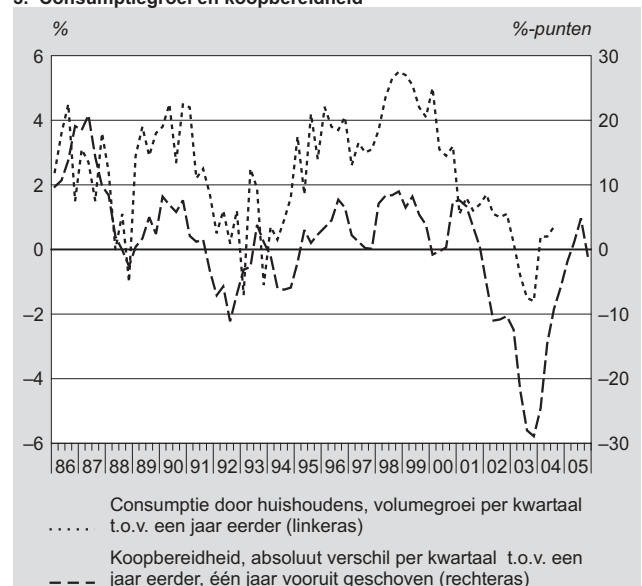
Consumptie volgt doorgaans koopbereidheid

De ontwikkeling van de koopbereidheid kan een indicatie geven van de toekomstige ontwikkeling van de consumptie. Uit analyse van het cijfermateriaal uit de afgelopen jaren is gebleken dat de ontwikkeling van de consumptie doorgaans die van de koopbereidheid volgt, met een vertraging van ongeveer een jaar.

In grafiek 3 staat de procentuele volumeverandering van de consumptie door huishoudens ten opzichte van een jaar eerder op de linker- en rechteras. Op de rechteras is de absolute mutatie van de koopbereidheid ten opzichte van een jaar eerder uitgezet. Deze reeks is een jaar vooruitgeschoven. Zoals in de grafiek te zien is, volgt de consumptie over een reeks van jaren in grote lijnen de koopbereidheid. Wel zijn er enkele uitzonderingen op deze regel zichtbaar, waaruit blijkt dat deze samenhang geen wet van Meden en Perzen is.

Uitgaande van de vuistregel dat de consumptie doorgaans de koopbereidheid met een jaar vertraging volgt, zou de

3. Consumptiegroei en koopbereidheid

consumptiegroei tot medio 2005 nog wat verder kunnen oplopen. Daarna wordt de situatie moeilijker in te schatten. De koopbereidheid was vooral in het derde kwartaal van 2004 groter dan een jaar eerder. In het vierde kwartaal van 2004 daarentegen lag de koopbereidheid weer onder die van een jaar eerder. Er lijkt dus nog geen reden voor een al te groot optimisme over de consumptiegroei op korte termijn.

Noten in de tekst

¹⁾ Waar in dit artikel gesproken wordt over 'consumptie door huishoudens' is dit inclusief een relatief klein bedrag dat betrekking heeft op de consumptie door instellingen zonder winstoogmerk werkzaam ten behoeve van huishoudens.

²⁾ Bij deze berekening is de invoer aan de bestedingscategorieën toegerekend waarvoor de geïmporteerde producten bestemd zijn.

³⁾ In dit cijfer, van de statische koopkracht, is wel rekening gehouden met veranderingen in belasting- en premieheffing bij algemene inkomens- en prijsontwikkelingen, maar niet met de gevolgen voor de koopkracht van wijzigingen in persoonlijke omstandigheden. Factoren als een echtscheiding, het vinden van een nieuwe baan of het maken van promotie kan de koopkracht van een individueel huishouden uiteraard sterk beïnvloeden.

⁴⁾ Het consumentenvertrouwen is opgebouwd uit twee deelindicatoren. Het oordeel over het algemeen economisch klimaat en dat over de koopbereidheid. De koopbereidheid heeft betrekking op de eigen financiële situatie in de afgelopen en in de komende 12 maanden en op de vraag of men het een gunstige tijd vindt voor het doen van grote aankopen.

Tabellen

De tabellen in deze publicatie bestaan ieder uit meerdere delen. De omschrijvingen zijn per deel afwisselend in het Nederlands en in het Engels afgedrukt.

1. Goederen- en dienstentotalen
  - 1.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 1.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
  - 1.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 1.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
  - 1.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
  - 1.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
2. Bruto binnenlands product naar bedrijfstakken
  - 2.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 2.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
  - 2.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 2.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
  - 2.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
  - 2.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
3. Beloning van werknemers en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product
  - 3.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 3.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
  - 3.4.1 Banen en arbeidsvolume werknemers
4. Consumptieve bestedingen
  - 4.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 4.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 4.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
5. Investerings in vaste activa (bruto)
  - 5.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 5.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 5.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
6. Invoer van goederen en diensten
  - 6.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 6.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 6.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
7. Uitvoer van goederen en diensten
  - 7.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 7.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 7.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
8. Binnenlands product, nationaal product, nationaal inkomen en lopende transacties van Nederland met het buitenland
  - 8.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 8.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 8.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks

Tables

The tables in this publication each consist of several parts. The descriptions are alternatingly either in English or in Dutch.

1. Supply and disposition of goods and services
  - 1.1.1 Volume changes, original series
  - 1.1.2 Volume changes, final adjusted series
  - 1.2.1 Value changes, original series
  - 1.2.2 Value changes, final adjusted series
  - 1.3.1 Values, original series
  - 1.3.2 Values, final adjusted series
2. Gross domestic product by kind of economic activity
  - 2.1.1 Volume changes, original series
  - 2.1.2 Volume changes, adjusted series
  - 2.2.1 Value changes, original series
  - 2.2.2 Value changes, adjusted series
  - 2.3.1 Values, original series
  - 2.3.2 Values, adjusted series
3. Compensation of employees and other income components of domestic product
  - 3.2.1 Value changes, original series
  - 3.3.1 Values, original series
  - 3.4.1 Jobs and labour input of employees
4. Final consumption
  - 4.1.1 Volume changes, original series
  - 4.2.1 Value changes, original series
  - 4.3.1 Values, original series
5. Fixed capital formation (gross)
  - 5.1.1 Volume changes, original series
  - 5.2.1 Value changes, original series
  - 5.3.1 Values, original series
6. Imports of goods and services
  - 6.1.1 Volume changes, original series
  - 6.2.1 Value changes, original series
  - 6.3.1 Values, original series
7. Exports of goods and services
  - 7.1.1 Volume changes, original series
  - 7.2.1 Value changes, original series
  - 7.3.1 Values, original series
8. Domestic product, national income and current transactions of the Netherlands with the rest of the world
  - 8.1.1 Volume changes, original series
  - 8.2.1 Value changes, original series
  - 8.3.1 Values, original series

Tabel / Table 1.1.1

Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)

Supply and disposition of goods and services, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2002■	2003□	2002■			2003□			2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	0,6	-0,9	1,0	0,5	-0,2	-1,4	-1,4	-0,5	1,2	1,3	1,5
2 Invoer van goederen en diensten	0,8	0,6	1,5	4,0	1,0	-0,2	-0,6	2,3	3,5	6,3	8,0
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	0,7	-0,3	1,2	1,8	0,2	-1,0	-1,1	0,5	2,0	3,1	3,9
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	1,3	-0,9	1,0	1,1	0,2	-0,8	-1,5	-1,6	0,4	0,4	0,7
5 door de overheid	3,6	1,8	3,8	3,6	1,9	1,2	1,4	2,6	-0,1	0,4	0,3
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	-5,8	-3,7	-5,3	-9,0	-5,5	-5,5	-4,9	1,3	4,5	1,8	1,2
7 door de overheid	8,3	-0,4	8,7	3,0	-2,0	-1,3	0,2	1,5	4,6	-0,9	-1,4
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	0,5	-0,5	0,4	0,8	-0,2	-0,9	-1,2	0,2	1,1	0,4	1,3
10 Uitvoer van goederen en diensten	0,8	0,0	2,4	3,1	0,9	-1,2	-0,9	1,0	3,5	7,5	7,8
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	0,7	-0,3	1,2	1,8	0,2	-1,0	-1,1	0,5	2,0	3,1	3,9

1) Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.1.2

Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (volume changes)

Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2002■	2003□	2002■			2003□			2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
1 Gross domestic product (market prices)	0,6	-0,9	0,2	-0,4	-0,5	-0,7	0,2	0,5	0,8	-0,1	0,3
2 Imports of goods and services	0,8	0,6	1,4	-0,8	-0,6	-0,3	0,3	3,0	-0,7	3,5	1,0
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	0,7	-0,3	0,7	-0,5	-0,6	-0,5	0,2	1,5	0,2	1,3	0,6
Consumption											
4 by households incl. NPISH	1,3	-0,9	0,6	0,1	-0,6	-0,9	-0,3	0,0	0,6	0,1	-0,4
5 by general government	3,6	1,8	0,3	0,1	0,2	0,6	0,5	1,0	-1,1	0,0	0,4
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	-5,8	-3,7	-2,4	-2,5	-0,1	-0,5	0,2	2,0	1,3	-1,5	-1,4
7 by general government	8,3	-0,4	-3,4	-0,1	3,5	-0,9	0,7	0,9	-0,2	-1,8	1,6
8 Changes in inventories ¹⁾	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	0,5	-0,5	0,4	-0,3	-0,7	-0,2	-0,2	1,3	0,0	-0,9	0,4
10 Exports of goods and services	0,8	0,0	1,0	-0,9	-0,4	-1,0	0,8	1,7	0,6	4,2	0,9
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	0,7	-0,3	0,7	-0,5	-0,6	-0,5	0,2	1,5	0,2	1,3	0,6

1) Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.2.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Supply and disposition of goods and services, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	3,7	2,0	4,5	3,6	3,1	2,5	0,8	1,8	2,2	2,1	2,7
2 Invoer van goederen en diensten	-0,2	-0,1	0,3	4,2	2,0	-1,7	-1,7	1,0	2,0	8,6	11,4
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	2,2	1,3	2,9	3,9	2,7	0,9	-0,1	1,5	2,1	4,4	5,8
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	4,0	1,4	3,9	3,8	3,0	1,3	0,7	0,5	1,6	1,9	1,8
5 door de overheid	8,4	5,4	8,6	8,5	4,7	8,0	3,5	5,3	2,3	1,3	3,8
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	-2,6	-1,5	-2,6	-6,4	-3,3	-3,4	-2,9	3,7	6,9	3,9	3,2
7 door de overheid	12,1	1,2	12,5	6,1	-0,3	0,2	1,5	3,2	6,0	0,8	-0,1
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	3,9	2,1	3,7	3,9	2,5	2,6	0,8	2,5	2,7	1,7	3,1
10 Uitvoer van goederen en diensten	-0,2	0,0	1,7	3,7	3,1	-1,7	-1,5	0,0	1,3	8,8	9,9
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	2,2	1,3	2,9	3,9	2,7	0,9	-0,1	1,5	2,1	4,4	5,8

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.2.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (value changes)
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
1 Gross domestic product (market prices)	3,7	2,0	1,5	0,2	0,4	0,3	-0,1	1,1	0,5	0,5	0,6
2 Imports of goods and services	-0,2	-0,1	0,4	0,1	-0,7	-1,7	0,1	4,1	-2,2	6,5	2,8
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	2,2	1,3	1,1	0,2	0,0	-0,4	0,0	2,2	-0,5	2,7	1,4
Consumption											
4 by households incl. NPISH	4,0	1,4	1,5	0,6	0,4	-1,1	0,6	0,4	0,6	0,3	-0,2
5 by general government	8,4	5,4	1,9	0,5	0,8	4,4	-1,9	1,7	-0,2	1,6	0,8
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	-2,6	-1,5	-2,7	-1,3	0,1	0,8	0,0	2,7	2,1	-0,7	-2,9
7 by general government	12,1	1,2	-0,5	-2,4	3,8	-0,4	1,2	1,3	-0,2	-1,0	1,6
8 Changes in inventories ¹⁾	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	3,9	2,1	1,0	0,3	-0,2	1,4	-0,9	2,7	-1,1	1,1	1,2
10 Exports of goods and services	-0,2	0,0	1,4	0,0	0,2	-3,2	1,5	1,5	0,6	5,0	1,7
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	2,2	1,3	1,1	0,2	0,0	-0,4	0,0	2,2	-0,5	2,7	1,4

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.3.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks
Supply and disposition of goods and services, original series

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	445,2	454,3	109,1	114,5	111,6	116,1	109,9	116,6	114,2	118,6	113,0
2 Invoer van goederen en diensten	256,8	256,6	62,7	66,2	64,2	63,9	61,6	66,9	65,4	69,4	68,6
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	702,0	710,8	171,8	180,7	175,8	180,0	171,6	183,5	179,6	187,9	181,6
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	221,3	224,3	54,2	57,3	55,4	56,8	54,6	57,6	56,3	57,8	55,6
5 door de overheid	109,4	115,3	26,7	27,6	27,1	31,6	27,7	29,0	27,7	32,0	28,7
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	76,5	75,4	16,8	19,4	19,0	20,1	16,3	20,1	20,3	20,8	16,8
7 door de overheid	16,0	16,2	4,0	4,3	3,7	4,0	4,0	4,4	3,9	4,1	4,0
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	-0,8	0,1	0,7	-0,3	0,5	-0,9	0,7	-0,1	0,2	-1,3	1,4
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	422,5	431,4	102,4	108,2	105,6	111,6	103,2	111,0	108,5	113,5	106,5
10 Uitvoer van goederen en diensten	279,5	279,4	69,4	72,5	70,2	68,4	68,3	72,5	71,1	74,5	75,1
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	702,0	710,8	171,8	180,7	175,8	180,0	171,6	183,5	179,6	187,9	181,6

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.3.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>bln euro</i>											
1 Gross domestic product (market prices)	445,2	454,3	112,3	112,6	113,0	113,4	113,3	114,6	115,2	115,8	116,5
2 Imports of goods and services	256,8	256,6	64,7	64,8	64,3	63,2	63,2	65,8	64,4	68,6	70,5
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	702,0	710,8	177,0	177,4	177,3	176,5	176,5	180,4	179,6	184,4	187,0
Consumption											
4 by households incl. NPISH	221,3	224,3	55,7	56,1	56,3	55,7	56,0	56,2	56,6	56,7	56,6
5 by general government	109,4	115,3	27,7	27,9	28,1	29,3	28,7	29,2	29,2	29,6	29,9
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	76,5	75,4	18,8	18,6	18,6	18,8	18,8	19,3	19,7	19,5	19,0
7 by general government	16,0	16,2	4,0	3,9	4,0	4,0	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
8 Changes in inventories ¹⁾	-0,8	0,1	0,0	-0,1	0,0	0,2	-0,1	0,1	-0,2	-0,2	0,6
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	422,5	431,4	106,4	106,7	106,5	108,0	107,0	109,9	108,6	109,8	111,2
10 Exports of goods and services	279,5	279,4	70,7	70,7	70,8	68,5	69,5	70,6	71,0	74,5	75,8
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	702,0	710,8	177,0	177,4	177,3	176,5	176,5	180,4	179,6	184,4	187,0

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 2.1.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●			
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	
	%											
BEDRIJFSTAKKEN												
Landbouw, bosbouw en visserij	-1,4	3,4	-1,5	-2,5	4,2	10,1	-4,7	7,9	1,1	1,0	2,6	
Delfstoffenwinning	1,1	-3,2	7,5	4,8	8,8	-16,9	-16,6	0,4	5,9	19,4	28,4	
Industrie	-0,8	-2,8	0,9	-1,1	-2,3	-4,5	-2,0	-2,2	1,4	1,3	0,3	
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2,5	-3,0	3,3	0,7	-2,5	-3,9	-3,9	-1,7	-1,5	0,4	0,8	
Textiel- en lederindustrie	-3,0	-5,6	1,8	-2,7	-12,1	-3,7	-10,0	3,7	-3,3	-3,2	-3,4	
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	-3,3	-4,5	-3,6	-3,1	-5,5	-7,5	0,6	-5,5	-0,3	-0,2	-0,6	
Aardolie-industrie	5,9	6,0	7,3	0,2	-0,2	8,0	10,4	6,0	13,6	12,8	-4,5	
Chemische basisproductenindustrie	4,0	5,1	3,5	6,4	8,6	4,8	2,3	4,9	3,3	4,9	-3,5	
Chemische eindproductenindustrie	3,5	3,2	3,9	2,3	2,0	1,3	6,0	3,3	4,6	3,3	-2,3	
Rubber- en kunststofindustrie	1,9	-3,7	4,0	2,6	-4,0	-6,2	-2,3	-2,1	2,5	4,6	4,0	
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	-2,5	-3,1	-1,3	-0,6	-2,5	-3,4	-2,0	-4,4	4,6	1,8	3,9	
Machine-industrie	-2,6	-5,3	0,1	-2,1	-3,0	-7,1	-3,6	-7,2	0,9	0,9	3,5	
Elektrotechnische industrie	-9,6	-6,5	-3,4	-10,2	-2,9	-8,4	-9,7	-5,1	2,7	0,9	-2,6	
Transportmiddelenindustrie	-0,6	-1,4	1,5	5,6	2,0	-6,1	-0,9	-0,7	-0,8	2,6	6,8	
Overige industrie	-1,4	-4,8	0,5	-4,3	-5,4	-8,2	-2,8	-2,5	0,3	-2,4	-0,7	
Energie- en waterleidingbedrijven	1,5	1,6	2,3	3,5	3,9	0,8	0,4	0,8	-2,2	1,6	1,9	
Bouwnijverheid	-3,2	-5,0	-1,7	-8,0	-5,5	-3,1	-7,4	-4,3	3,5	-1,2	-1,1	
Handel, horeca en reparatie	-0,2	-1,4	0,7	0,1	-0,1	-2,2	-1,9	-1,2	0,9	3,0	3,1	
Handel en reparatie	0,4	-0,8	1,3	0,8	0,7	-1,6	-1,3	-1,0	1,3	4,2	4,1	
Horeca	-3,7	-4,9	-3,3	-4,9	-5,2	-5,9	-5,7	-2,7	-1,7	-4,2	-3,4	
Vervoer, opslag en communicatie	2,5	-0,9	2,1	3,6	-0,7	-1,4	-0,3	-1,1	2,5	2,9	2,7	
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	-1,1	-0,8	-1,4	0,1	0,0	-1,4	-0,6	-1,0	1,8	3,0	2,6	
Post en telecommunicatie	9,3	-1,1	8,4	10,0	-1,9	-1,4	0,2	-1,2	3,6	2,7	3,0	
Financiële en zakelijke dienstverlening	-0,7	0,1	-0,7	-1,3	0,0	-0,4	0,3	0,6	0,1	1,7	0,9	
Financiële instellingen	-2,2	5,2	-2,6	-3,6	3,6	5,3	5,2	6,7	0,7	6,7	0,0	
Verhuur van en handel in onroerend goed	1,1	0,7	1,2	1,2	0,6	-0,1	1,5	0,7	0,5	0,7	1,4	
Uitzendbureaus	-2,9	-7,6	-2,4	-3,5	-7,0	-7,8	-8,3	-7,3	-6,7	-2,7	3,2	
Overige zakelijke dienstverlening	-0,5	-1,6	-0,6	-1,1	-1,1	-2,3	-1,7	-1,5	0,8	0,2	0,6	
Overheid	2,2	1,2	2,3	2,6	1,4	0,8	0,9	1,6	-0,3	0,3	-0,5	
Zorg en overige dienstverlening	4,4	2,3	3,9	4,6	1,9	2,3	2,0	3,0	1,6	1,5	2,1	
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	0,4	-0,5	0,9	0,2	0,1	-1,1	-1,0	0,1	1,1	1,8	1,7	

Table / Tabel 2.1.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (volume changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter									
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●			
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	
	%											
ECONOMIC ACTIVITIES												
Agriculture, forestry and fishing	-1,4	3,4	6,6	-4,6	4,4	2,2	-6,8	7,1	-1,3	1,6	-3,9	
Mining and quarrying	1,1	-3,2	7,9	-4,1	1,0	-16,7	7,6	14,2	5,2	-6,8	14,2	
Manufacturing	-0,8	-2,8	-1,2	-0,9	-0,6	-1,6	0,8	-0,3	0,4	0,5	0,4	
Electricity, gas and water supply	1,5	1,6	0,9	0,9	0,6	-1,2	0,2	1,2	-2,2	2,4	0,6	
Construction	-3,2	-5,0	3,1	-4,6	-1,2	-0,3	-1,3	-0,7	5,1	-4,2	-0,9	
Trade, hotels, restaurants and repair	-0,2	-1,4	0,2	-0,6	-0,5	-1,3	0,4	0,3	1,5	0,9	0,3	
Transport, storage and communication	2,5	-0,9	0,7	-0,3	-1,2	-0,5	0,9	0,0	1,2	0,7	0,1	
Financial and business service activities	-0,7	0,1	-0,3	-0,2	0,9	-0,8	0,4	0,1	0,3	0,8	0,2	
Government	2,2	1,2	0,4	0,3	-0,2	0,3	0,6	0,8	-1,7	0,7	-0,3	
Care and other service activities	4,4	2,3	0,4	0,4	0,7	0,8	0,2	1,0	-0,3	0,6	0,8	
Value added (gross, basic prices)	0,4	-0,5	0,3	-0,4	-0,2	-0,7	0,3	0,6	0,6	0,3	0,2	

Tabel / Table 2.2.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	-4,9	1,7	-7,0	-7,3	-4,4	2,5	4,4	2,9	-6,5	0,4	-9,5
Delfstoffenwinning	-9,9	4,3	-2,0	3,5	21,8	-8,1	-11,0	2,7	2,0	15,6	37,7
Industrie	0,0	0,1	3,7	0,9	3,6	0,4	-2,7	-0,7	-1,5	-1,6	0,8
Voedings- en genotmiddelenindustrie	13,2	2,1	17,9	10,4	6,6	7,4	-4,5	0,0	3,3	-0,4	2,5
Textiel- en lederindustrie	-1,2	-3,4	1,7	1,2	-12,7	0,6	-6,0	5,1	-2,0	-2,7	-4,9
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	-2,1	-2,8	-1,2	-1,7	-3,6	-6,7	2,9	-3,6	1,2	3,3	-0,4
Aardolie-industrie	-23,5	38,6	-20,3	-9,9	162,5	20,2	22,2	1,9	-71,6	-30,7	-39,8
Chemische basisproductenindustrie	-13,1	10,4	-3,6	-4,6	22,4	17,2	-11,0	17,1	1,1	-3,4	14,9
Chemische eindproductenindustrie	2,3	-9,9	2,1	-3,2	-14,9	-13,2	-4,9	-6,2	-0,5	-4,5	-9,1
Rubber- en kunststofindustrie	1,0	7,1	1,0	-1,1	0,2	3,0	12,6	13,0	4,4	1,4	-5,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	-1,5	-3,7	3,3	6,8	2,3	-1,0	-5,9	-9,7	0,3	0,6	9,5
Machine-industrie	0,0	-3,6	3,0	-1,5	-1,9	-4,2	-1,4	-6,5	3,2	2,9	3,3
Elektrotechnische industrie	-8,4	-4,6	-1,6	-9,9	-1,4	-5,7	-9,3	-2,0	3,6	3,3	0,0
Transportmiddelenindustrie	5,1	2,3	9,6	12,4	6,0	-2,5	0,1	5,4	2,4	9,4	9,8
Overige industrie	1,5	-3,0	2,5	-3,6	-5,5	-3,1	-2,2	-1,1	1,1	-8,5	-1,9
Energie- en waterleidingbedrijven	21,7	8,4	19,3	23,0	5,5	2,1	10,8	14,6	2,9	7,1	-3,9
Bouwnijverheid	4,4	0,3	6,1	-1,7	-0,3	2,4	-3,1	1,6	9,9	2,2	1,2
Handel, horeca en reparatie	4,3	-2,2	5,1	3,7	-1,6	0,5	-3,8	-3,8	-1,3	0,4	5,4
Handel en reparatie	4,0	-2,3	4,9	3,7	-1,8	1,0	-3,7	-4,4	-1,4	0,6	6,2
Horeca	6,2	-1,5	6,9	4,0	-0,2	-2,3	-4,0	0,7	-0,5	-1,2	0,2
Vervoer, opslag en communicatie	4,9	0,8	4,8	6,1	-0,5	-1,1	2,5	2,5	4,8	4,9	0,6
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	0,7	-1,6	0,6	1,5	-1,5	-3,2	-0,5	-1,0	3,4	4,5	1,2
Post en telecommunicatie	12,6	4,8	12,5	14,7	1,0	2,3	7,5	8,3	7,1	5,6	-0,4
Financiële en zakelijke dienstverlening	3,5	3,4	2,8	2,7	3,3	2,9	4,1	3,2	3,0	3,4	3,3
Financiële instellingen	1,7	9,5	-0,6	-0,7	7,0	7,9	13,0	10,2	5,2	6,8	1,8
Verhuur van en handel in onroerend goed	3,7	3,7	3,9	3,6	3,6	3,0	4,5	3,8	3,4	3,3	4,2
Uitzendbureaus	1,6	-5,4	1,9	0,7	-4,5	-4,9	-6,7	-5,2	-5,7	-2,0	5,1
Overige zakelijke dienstverlening	4,9	1,4	4,3	4,7	2,5	1,4	1,2	0,4	3,1	2,3	3,1
Overheid	6,6	4,7	6,7	6,9	4,1	7,7	2,0	4,3	3,2	1,3	0,6
Zorg en overige dienstverlening	11,3	7,8	11,0	11,1	8,0	7,3	7,0	8,7	4,4	4,8	4,6
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	4,1	2,5	4,8	4,0	3,3	2,8	1,4	2,4	2,3	2,4	2,8

Table / Tabel 2.2.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (value changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	-4,9	1,7	3,9	-2,0	0,0	1,3	4,7	-3,3	-7,3	7,0	-5,8
Mining and quarrying	-9,9	4,3	6,8	-0,4	5,1	-13,7	2,9	13,5	3,0	-2,8	20,6
Manufacturing	0,0	0,1	1,4	-1,0	1,7	-1,3	-1,2	-0,1	-0,1	0,1	0,7
Electricity, gas and water supply	21,7	8,4	1,1	2,4	-2,2	1,8	8,8	4,0	-9,7	4,9	-2,3
Construction	4,4	0,3	1,4	-1,2	0,4	1,5	-1,7	3,6	2,0	-1,4	1,3
Trade, hotels, restaurants and repair	4,3	-2,2	1,1	-0,6	-1,4	1,2	-3,3	0,0	1,0	2,5	1,6
Transport, storage and communication	4,9	0,8	1,1	0,1	-1,4	-0,7	3,9	0,5	-0,1	0,8	-0,6
Financial and business service activities	3,5	3,4	0,0	1,1	1,1	0,6	1,1	0,4	0,8	1,0	0,9
Government	6,6	4,7	2,5	1,3	0,1	3,3	-1,7	2,1	-0,3	0,8	-1,2
Care and other service activities	11,3	7,8	2,1	1,9	1,7	1,5	1,3	3,6	-1,5	1,4	1,1
Value added (gross, basic prices)	4,1	2,5	1,5	0,3	0,5	0,4	0,2	1,2	0,2	0,7	0,7

Tabel / Table 2.3.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks
Gross value added by kind of economic activity, original series

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	10,1	10,2	3,3	2,3	2,1	2,3	3,4	2,4	2,0	2,3	3,1
Delfstoffenwinning	10,6	11,0	1,8	3,4	4,0	1,9	1,6	3,5	4,1	2,2	2,2
Industrie	60,5	60,6	15,1	15,6	15,0	15,4	14,7	15,5	14,8	15,1	14,8
Voedings- en genotmiddelenindustrie	13,2	13,4	3,4	3,6	3,2	3,3	3,3	3,6	3,4	3,3	3,3
Textiel- en lederindustrie	1,4	1,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	7,4	7,2	1,8	2,0	1,7	1,7	1,9	1,9	1,7	1,8	1,9
Aardolie-industrie	1,6	2,3	0,4	0,5	0,7	0,6	0,5	0,5	0,2	0,4	0,3
Chemische basisproductenindustrie	4,2	4,6	1,2	1,0	1,1	1,3	1,0	1,2	1,1	1,3	1,2
Chemische eindproductenindustrie	3,5	3,2	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Rubber- en kunststofindustrie	1,9	2,1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6,3	6,0	1,6	1,6	1,5	1,6	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6
Machine-industrie	4,8	4,7	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Elektrotechnische industrie	5,1	4,8	1,3	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2
Transportmiddelenindustrie	3,0	3,1	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Overige industrie	8,1	7,9	1,9	2,0	1,9	2,1	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Energie- en waterleidingbedrijven	7,1	7,7	1,6	1,9	2,0	1,7	1,8	2,2	2,1	1,8	1,7
Bouwnijverheid	24,2	24,3	5,4	6,1	6,3	6,6	5,3	6,2	6,9	6,7	5,3
Handel, horeca en reparatie	60,9	59,6	15,3	15,7	14,4	15,3	14,7	15,1	14,2	15,4	15,5
Handel en reparatie	52,9	51,7	13,2	13,8	12,5	13,2	12,7	13,2	12,4	13,3	13,5
Horeca	8,1	7,9	2,1	1,9	1,9	2,1	2,0	1,9	1,9	2,1	2,0
Vervoer, opslag en communicatie	29,7	30,0	7,4	7,4	7,2	7,5	7,6	7,6	7,6	7,9	7,6
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	18,5	18,2	4,6	4,6	4,4	4,6	4,6	4,6	4,6	4,8	4,6
Post en telecommunicatie	11,2	11,8	2,8	2,8	2,8	2,9	3,0	3,0	3,0	3,1	3,0
Financiële en zakelijke dienstverlening	108,5	112,2	26,8	28,0	27,4	28,1	27,9	28,9	28,2	29,1	28,8
Financiële instellingen	25,9	28,3	6,2	6,6	6,9	7,1	7,0	7,3	7,3	7,6	7,1
Verhuur van en handel in onroerend goed	31,9	33,1	8,1	8,1	8,1	8,1	8,4	8,5	8,4	8,4	8,8
Uitzendbureaus	9,7	9,1	2,6	2,5	2,1	2,2	2,4	2,4	2,0	2,2	2,6
Overige zakelijke dienstverlening	41,1	41,6	9,9	10,7	10,2	10,7	10,0	10,8	10,5	10,9	10,3
Overheid	47,9	50,2	11,5	11,9	11,6	14,6	11,7	12,4	11,9	14,7	11,8
Zorg en overige dienstverlening	51,0	54,9	12,9	12,8	13,0	14,2	13,8	14,0	13,6	14,8	14,4
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	410,5	420,6	101,0	105,1	103,0	107,5	102,4	107,7	105,4	110,1	105,3

Table / Tabel 2.3.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>bln euro</i>											
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	10,1	10,2	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,6	2,4	2,5	2,4
Mining and quarrying	10,6	11,0	2,8	2,8	2,9	2,5	2,6	3,0	3,1	3,0	3,6
Manufacturing	60,5	60,6	15,3	15,1	15,4	15,2	15,0	15,0	15,0	15,0	15,1
Electricity, gas and water supply	7,1	7,7	1,8	1,8	1,8	1,8	2,0	2,1	1,9	2,0	1,9
Construction	24,2	24,3	6,0	6,0	6,0	6,1	6,0	6,2	6,3	6,2	6,3
Trade, hotels, restaurants and repair	60,9	59,6	15,3	15,2	15,0	15,2	14,7	14,7	14,8	15,2	15,5
Transport, storage and communication	29,7	30,0	7,5	7,5	7,4	7,3	7,6	7,6	7,6	7,7	7,7
Financial and business service activities	108,5	112,2	27,1	27,4	27,7	27,9	28,2	28,3	28,6	28,9	29,1
Government	47,9	50,2	12,1	12,3	12,3	12,7	12,5	12,7	12,7	12,8	12,6
Care and other service activities	51,0	54,9	12,9	13,1	13,4	13,6	13,7	14,2	14,0	14,2	14,4
Value added (gross, basic prices)	410,5	420,6	103,6	103,9	104,4	104,8	105,1	106,3	106,5	107,3	108,0

Tabel / Table 3.2.1

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	5,0	4,1	5,7	4,6	5,9	5,3	3,6	1,7	1,5	0,1	0,1
Delfstoffenwinning	7,4	2,5	8,3	6,7	2,8	2,0	1,5	3,5	4,1	3,3	1,5
Industrie	3,6	0,5	3,4	2,2	1,6	1,0	0,5	-1,1	-1,2	-1,9	-1,7
Voedings- en genotmiddelenindustrie	5,1	2,8	5,0	3,0	3,9	2,7	2,4	2,4	-1,7	-1,4	-0,5
Textiel- en lederindustrie	-0,8	-6,3	0,0	-1,5	-4,3	-6,1	-4,6	-10,2	-9,4	-7,7	-8,0
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	2,9	-0,9	3,0	1,1	-0,3	-0,1	-1,8	-1,7	-1,4	-3,5	-4,0
Aardolie-industrie	6,3	2,4	4,8	5,1	3,7	2,6	1,8	1,6	1,8	0,0	4,5
Chemische basisproductenindustrie	3,9	0,9	5,1	6,6	3,6	2,7	1,1	-4,3	0,6	-1,2	-0,4
Chemische eindproductenindustrie	8,1	3,5	6,2	5,4	5,5	2,6	3,4	2,8	2,0	0,3	0,4
Rubber- en kunststofindustrie	5,6	2,0	5,1	7,0	0,6	2,3	0,6	4,2	0,3	0,2	2,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2,4	0,8	1,3	2,0	1,0	1,1	2,5	-1,2	-1,8	-4,4	-3,9
Machine-industrie	4,0	-1,2	4,5	1,9	0,4	0,2	0,2	-5,6	-3,5	-3,3	-3,5
Elektrotechnische industrie	1,2	-1,5	0,1	-1,9	-0,8	-0,9	-1,5	-2,6	-0,7	1,5	1,2
Transportmiddelenindustrie	3,0	-0,5	2,1	4,4	1,7	-0,3	0,0	-3,3	-1,5	-1,4	-1,8
Overige industrie	3,9	1,2	4,8	2,0	2,5	1,8	0,1	0,4	-0,4	-1,3	-1,4
Energie- en waterleidingbedrijven	4,2	1,9	3,0	4,3	0,5	3,7	1,0	1,9	-2,0	0,2	1,4
Bouwnijverheid	5,4	-0,5	4,8	3,2	2,3	-0,3	-0,4	-3,6	-4,8	-3,9	-3,3
Handel, horeca en reparatie	5,5	2,2	4,8	3,6	2,8	2,2	1,8	2,2	0,7	-0,7	0,0
Handel en reparatie	5,8	2,5	5,2	3,9	3,2	2,3	2,0	2,6	1,0	-0,5	0,1
Horeca	2,5	0,0	1,6	1,7	-0,4	1,1	-0,1	-0,9	-2,2	-1,9	-1,1
Vervoer, opslag en communicatie	4,6	1,6	5,6	5,1	2,4	1,5	1,0	1,3	1,3	-0,5	0,1
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	5,5	3,3	5,2	6,8	4,0	2,8	3,0	3,3	1,5	-0,4	0,0
Post en telecommunicatie	2,3	-2,8	6,4	0,5	-1,4	-1,8	-3,8	-4,4	0,8	-0,7	0,1
Financiële en zakelijke dienstverlening	6,2	1,5	4,7	4,0	2,6	1,5	1,1	0,9	0,1	0,1	1,2
Financiële instellingen	7,6	0,5	5,5	5,1	2,6	-0,6	1,1	-1,1	1,5	1,8	2,3
Verhuur van en handel in onroerend goed	10,6	5,2	13,8	5,8	-1,6	9,1	3,8	9,0	-0,3	-1,9	1,3
Uitzendbureaus	2,1	-0,3	1,8	0,0	1,1	0,5	-0,7	-2,0	-3,6	-1,0	2,1
Overige zakelijke dienstverlening	6,3	2,3	4,4	4,5	3,4	2,3	1,5	2,1	0,5	-0,3	0,3
Overheid	7,4	5,2	8,2	6,9	5,6	5,6	3,9	5,6	2,5	2,0	1,0
Zorg en overige dienstverlening	9,8	8,2	7,9	13,8	9,5	9,0	7,7	6,6	4,8	3,0	3,1
Beloning van werknemers	6,1	2,9	5,6	5,4	3,8	3,2	2,4	2,1	0,8	0,1	0,4
Exploitatie-overschot (netto)	-1,9	-1,9	3,1	0,4	0,6	-2,3	-6,0	-0,2	4,0	9,9	8,4
Afschrijvingen	5,4	3,4	5,4	5,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
Belastingen op productie en invoer minus subsidies	1,0	3,6	1,0	0,5	4,7	3,4	3,3	2,8	3,6	2,0	1,9
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	3,7	2,0	4,5	3,6	3,1	2,5	0,8	1,8	2,2	2,1	2,7

Table / Tabel 3.3.1

Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>bln euro</i>											
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	2,6	2,7	0,7	0,7	0,6	0,8	0,7	0,7	0,6	0,8	0,7
Mining and quarrying	0,6	0,6	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
Manufacturing	37,9	38,1	8,8	9,3	9,0	11,1	8,8	9,2	8,8	10,9	8,7
Manufacture of food products, beverages and tobacco	5,7	5,8	1,3	1,4	1,4	1,7	1,3	1,4	1,3	1,7	1,3
Manufacture of textile and leather products	0,8	0,8	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Manufacture of paper products; publishing and printing	4,8	4,7	1,1	1,2	1,1	1,4	1,1	1,1	1,1	1,4	1,1
Manufacture of petroleum products	0,5	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Manufacture of basic chemicals and man-made fibres	2,0	2,0	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5
Manufacture of chemical products	2,0	2,1	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5
Manufacture of rubber and plastic products	1,4	1,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3
Manufacture of basic metals and fabricated metal products	5,0	5,0	1,2	1,2	1,2	1,5	1,2	1,2	1,2	1,4	1,1
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	3,7	3,6	0,8	0,9	0,9	1,1	0,8	0,9	0,8	1,0	0,8
Manufacture of electrical and optical equipment	4,2	4,1	0,9	1,1	1,0	1,2	0,9	1,1	1,0	1,2	0,9
Manufacture of transport equipment	2,3	2,3	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5
Other manufacturing	5,7	5,7	1,3	1,4	1,4	1,7	1,3	1,4	1,4	1,6	1,3
Electricity, gas and water supply	1,7	1,8	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4
Construction	16,3	16,2	4,0	3,8	3,8	4,7	4,0	3,7	3,6	4,6	3,9
Trade, hotels, restaurants and repair	36,2	37,0	8,5	8,7	8,7	10,8	8,6	8,9	8,7	10,8	8,6
Trade and repair	32,2	33,0	7,5	7,8	7,7	9,7	7,6	8,0	7,8	9,6	7,6
Hotels and restaurants	4,0	4,0	1,0	1,0	0,9	1,1	1,0	0,9	0,9	1,1	1,0
Transport, storage and communication	16,4	16,7	3,9	4,2	3,9	4,6	3,9	4,3	3,9	4,6	3,9
Transport and supporting transport activities	11,8	12,2	2,7	3,1	2,8	3,4	2,8	3,2	2,8	3,3	2,8
Post and telecommunications	4,6	4,5	1,1	1,1	1,1	1,3	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1
Financial and business service activities	52,0	52,8	12,1	12,7	12,9	14,8	12,2	12,8	12,9	14,8	12,4
Financial intermediation	14,8	14,8	3,3	3,6	3,8	4,1	3,4	3,5	3,8	4,2	3,5
Real estate activities	2,5	2,6	0,6	0,6	0,6	0,8	0,6	0,6	0,6	0,8	0,6
Activities of employment agencies	8,2	8,2	2,0	2,0	2,0	2,3	2,0	2,0	1,9	2,2	2,0
Other business service activities	26,5	27,2	6,1	6,6	6,6	7,6	6,2	6,7	6,6	7,6	6,2
Government	38,1	40,1	9,0	9,3	9,2	11,7	9,4	9,8	9,4	12,0	9,5
Care and other service activities	31,9	34,6	7,5	8,0	7,8	10,2	8,1	8,5	8,2	10,5	8,3
Compensation of employees	233,9	240,6	55,0	57,3	56,3	69,5	56,3	58,5	56,8	69,5	56,5
Operating surplus (net)	91,4	89,6	24,8	26,2	24,6	15,5	23,3	26,2	25,6	17,1	25,3
Consumption of fixed capital	69,0	71,4	17,4	17,6	17,5	17,7	17,9	18,2	18,1	18,3	18,6
Taxes on production and imports less subsidies	50,8	52,7	12,0	13,4	13,2	13,4	12,4	13,7	13,6	13,6	12,6
Domestic product (gross, market prices)	445,2	454,3	109,1	114,5	111,6	116,1	109,9	116,6	114,2	118,6	113,0

Tabel / Table 3.4.1
Banen en arbeidsvolume van werknemers naar bedrijfstakken
Jobs and labour input of employees by industry

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>1 000 banen</i>											
BANEN VAN WERKNEMERS											
Landbouw, bosbouw en visserij	124	123	129	126	116	126	128	122	113	125	126
Delfstoffenwinning	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	8
Industrie	1 031	1 000	1 026	1 016	1 013	1 009	995	982	975	972	960
Energie- en waterleidingbedrijven	35	35	36	35	35	35	35	35	34	34	35
Bouwnijverheid	435	420	442	438	417	420	424	417	395	400	404
Handel, horeca en reparatie	1 551	1 534	1 549	1 549	1 550	1 538	1 526	1 521	1 518	1 502	1 489
Vervoer, opslag en communicatie	463	454	465	460	455	455	456	451	445	445	447
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 505	1 469	1 508	1 496	1 483	1 473	1 470	1 450	1 435	1 434	1 453
Overheid	964	988	965	980	987	986	986	994	994	988	981
Zorg en overige dienstverlening	1 369	1 431	1 379	1 389	1 410	1 431	1 441	1 443	1 450	1 454	1 458
Banen van werknemers	7 486	7 462	7 507	7 497	7 475	7 482	7 469	7 422	7 368	7 363	7 360
<i>1 000 arbeidsjaren</i>											
ARBEIDSVOLUME VAN WERKNEMERS											
Landbouw, bosbouw en visserij	90	88	93	91	82	90	92	88	81	89	90
Delfstoffenwinning	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Industrie	904	876	899	890	890	885	871	859	856	851	839
Energie- en waterleidingbedrijven	33	32	33	32	32	32	32	32	32	32	32
Bouwnijverheid	412	397	418	414	395	398	401	394	374	379	382
Handel, horeca en reparatie	1 075	1 060	1 072	1 061	1 070	1 073	1 052	1 044	1 046	1 047	1 027
Vervoer, opslag en communicatie	383	376	385	381	377	377	378	374	369	369	370
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 175	1 144	1 171	1 163	1 157	1 151	1 140	1 128	1 119	1 120	1 126
Overheid	771	785	772	779	786	785	783	785	788	786	776
Zorg en overige dienstverlening	901	930	903	904	920	936	933	928	941	951	943
Arbeidsvolume van werknemers	5 751	5 695	5 754	5 723	5 717	5 736	5 691	5 638	5 613	5 632	5 593

Tabel / Table 4.1.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Final consumption, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN											
<i>Goederen</i>	1,1	-1,9	0,7	1,1	0,9	-1,8	-3,2	-3,5	-1,0	-0,4	0,3
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	0,7	-0,1	1,7	-0,7	1,2	-0,2	-0,7	-0,5	0,7	0,6	1,0
<i>Voedingsmiddelen</i>	1,0	0,0	2,2	-0,5	1,3	-0,6	-1,0	0,2	2,3	1,9	2,9
<i>Genotmiddelen</i>	0,2	-0,1	0,9	-0,8	0,9	0,5	-0,3	-1,5	-2,1	-1,5	-2,1
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	1,8	-3,7	0,3	3,1	0,3	-2,9	-5,1	-6,7	-1,4	-1,5	-0,1
<i>Kleding en schoeisel</i>	-0,6	-2,5	-5,3	3,7	2,3	-1,4	-5,1	-4,9	-3,2	0,9	3,3
<i>Vervoermiddelen en onderdelen</i>	9,0	-3,2	4,3	15,5	0,2	0,1	-1,2	-11,3	0,7	-7,6	-5,5
<i>Woninginrichting en overige duurzame goederen</i>	0,1	-4,7	1,9	-1,8	-0,6	-5,3	-6,9	-5,7	-1,5	0,3	0,5
<i>Overige goederen</i>	0,4	-1,0	0,4	-0,3	1,5	-1,6	-2,7	-1,6	-2,0	0,1	0,2
<i>Energie en water</i>	-1,6	1,4	0,1	1,1	4,8	-1,7	-0,2	0,8	-1,7	3,0	4,4
<i>Motorbrandstoffen en overige goederen</i>	1,3	-2,1	0,5	-1,0	-0,4	-1,6	-3,5	-2,8	-2,2	-1,0	-1,2
<i>Diensten</i>	1,5	0,1	1,3	1,5	-0,2	-0,1	0,0	0,6	1,3	1,1	1,1
<i>Huisvesting</i>	1,0	1,5	1,0	1,0	1,9	1,6	1,2	1,4	1,4	1,5	1,5
<i>Horecadiensten</i>	-2,7	-4,6	-2,2	-3,8	-6,0	-5,3	-4,7	-2,2	-2,7	-4,7	-3,2
<i>Diensten m.b.t. recreatie en cultuur</i>	2,6	0,9	1,9	2,3	0,7	0,3	1,1	1,6	1,1	2,4	1,9
<i>Diensten m.b.t. vervoer en communicatie</i>	4,8	-0,6	3,5	7,5	-0,2	-0,9	-1,1	-0,1	2,1	2,3	2,4
<i>Medische diensten en gezondheidszorg</i>	4,2	1,9	3,2	2,6	2,1	1,4	1,7	2,3	8,2	8,3	7,3
<i>Financiële en zakelijke diensten</i>	1,7	2,1	1,4	0,9	-0,3	1,9	2,7	4,0	1,1	1,5	1,0
<i>Overige diensten</i>	0,7	-2,0	0,8	0,7	-1,9	-1,6	-1,5	-3,1	-1,0	-1,8	-1,8
Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl. IZWh, binnenlands)	1,3	-0,9	1,0	1,3	0,4	-0,9	-1,6	-1,5	0,2	0,4	0,7
<i>Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland</i>	-0,3	-0,7	3,6	-1,0	-5,7	3,1	1,7	-2,9	6,0	1,7	-2,0
<i>Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland</i>	0,7	0,0	2,4	3,1	-1,5	1,9	0,3	-0,5	0,3	0,0	-2,5
1 Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl. IZWh, nationaal)	1,3	-0,9	1,0	1,1	0,2	-0,8	-1,5	-1,6	0,4	0,4	0,7
2 (3+4) Consumptieve bestedingen door overheid	3,6	1,8	3,8	3,6	1,9	1,2	1,4	2,6	-0,1	0,4	0,3
3 Individuele consumptie door overheid	5,0	2,9	4,8	4,8	3,7	0,3	3,1	4,9	-0,2	0,4	1,5
4 Collectieve consumptie door overheid	2,1	0,5	2,7	2,3	-0,1	2,4	-0,6	0,0	0,1	0,4	-1,2
5 (1+2) Totale consumptieve bestedingen	2,0	0,0	1,9	1,9	0,7	-0,1	-0,6	-0,2	0,2	0,4	0,6

Table / Tabel 4.2.1
Final consumption, original series (value changes)
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
TYPE OF GOODS AND SERVICES											
<i>Goods</i>	3,3	-1,2	3,2	2,8	2,5	-1,0	-2,8	-3,1	-1,4	-0,5	-0,2
<i>Food, beverages and tobacco</i>	4,0	1,7	5,0	1,6	2,2	2,1	1,8	0,8	0,2	-0,2	-1,3
<i>Food</i>	4,5	1,2	5,4	1,5	0,7	1,2	1,5	1,5	1,5	-0,9	-1,8
<i>Confectionery, beverages and tobacco</i>	3,2	2,6	4,2	1,8	4,8	3,6	2,4	-0,2	-2,0	1,0	-0,6
<i>Durable consumer goods</i>	2,9	-4,7	2,3	2,8	-0,3	-3,6	-6,4	-8,0	-2,8	-3,1	-1,5
<i>Clothing and footwear</i>	1,9	-5,3	0,0	3,1	-0,3	-4,5	-8,1	-7,4	-5,3	-1,3	1,5
<i>Vehicles and parts</i>	9,9	-1,8	5,8	16,1	2,0	1,9	-0,3	-10,5	2,0	-6,5	-4,4
<i>Home furnishing and other durable goods</i>	0,6	-5,7	2,2	-2,3	-1,4	-5,8	-8,1	-7,3	-3,8	-2,4	-1,8
<i>Other goods</i>	3,1	1,4	2,9	3,8	6,6	-0,1	-2,0	0,7	-0,9	3,2	3,1
<i>Energy and water</i>	2,5	7,3	2,8	5,5	11,6	3,7	3,5	7,4	2,4	6,7	7,4
<i>Motor fuel and other goods</i>	3,4	-1,1	2,9	3,0	3,7	-1,4	-3,7	-2,9	-3,0	2,0	1,7
<i>Services</i>	5,0	4,0	4,7	5,1	3,8	3,5	4,0	4,7	4,2	3,9	3,4
<i>Housing</i>	4,0	4,8	4,1	4,0	4,8	4,9	4,7	4,8	4,6	4,6	4,5
<i>Hotels and restaurants services</i>	4,1	-1,9	4,4	2,3	-3,1	-2,6	-2,2	0,7	-0,7	-2,6	-1,4
<i>Recreational and cultural services</i>	7,5	4,7	6,0	8,3	5,4	3,4	5,1	5,1	5,4	5,7	4,9
<i>Transport and communication services</i>	8,3	1,8	6,6	11,2	0,9	0,0	2,2	4,0	3,9	3,5	1,5
<i>Medical services and welfare</i>	10,4	6,9	10,1	9,3	7,9	6,2	6,6	7,1	12,0	13,6	10,7
<i>Financial and business services</i>	-1,1	9,1	-1,2	-1,3	7,6	9,0	9,2	10,5	3,9	4,2	3,5
<i>Other services</i>	6,3	2,0	6,3	6,8	2,6	2,4	2,7	0,5	1,6	0,8	0,8
Final consumption expenditure by households incl. NPISH, domestic	4,1	1,4	4,0	3,9	3,1	1,2	0,7	0,7	1,4	1,8	1,7
Final consumption by resident households in the rest of the world	2,8	1,0	6,4	3,2	-2,5	4,8	2,8	-1,9	8,0	4,0	1,4
Minus: final consumption by non-residents in the Netherlands	6,1	2,5	8,0	7,9	1,5	3,9	2,7	1,7	1,6	1,5	-1,4
1 Final consumption expenditure by households incl. NPISH, national	4,0	1,4	3,9	3,8	3,0	1,3	0,7	0,5	1,6	1,9	1,8
2 (3+4) Final consumption expenditure by general government	8,4	5,4	8,6	8,5	4,7	8,0	3,5	5,3	2,3	1,3	3,8
3 Individual final consumption of general government	10,8	7,5	10,7	10,6	7,5	7,7	7,6	7,1	1,6	1,1	3,0
4 Collective final consumption of general government	5,8	3,0	6,2	6,2	1,6	8,3	-1,4	3,1	3,2	1,6	4,8
5 (1+2) Final consumption expenditure (total)	5,4	2,7	5,4	5,2	3,5	3,6	1,6	2,1	1,9	1,7	2,5

Tabel / Table 4.3.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks
Final consumption, original series

	2002 ■		2003 □		2004 ●						
	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III		
	<i>mld euro</i>										
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN											
<i>Goederen</i>	109,9	108,7	26,6	29,1	27,5	27,1	25,8	28,2	27,1	27,0	25,8
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	31,2	31,8	7,7	8,1	7,7	8,0	7,9	8,2	7,7	8,0	7,8
Voedingsmiddelen	19,5	19,7	4,8	5,0	4,8	5,0	4,9	5,0	4,9	4,9	4,8
Genotmiddelen	11,8	12,1	2,9	3,2	2,9	3,1	3,0	3,2	2,8	3,1	3,0
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	47,9	45,6	11,7	12,8	11,2	11,7	11,0	11,8	10,9	11,3	10,8
Kleding en schoeisel	13,1	12,4	3,3	3,6	2,9	3,2	3,0	3,3	2,7	3,2	3,1
Vervoermiddelen en onderdelen	10,8	10,6	2,5	2,8	2,7	2,9	2,5	2,5	2,7	2,7	2,4
Woninginrichting en overige duurzame goederen	23,9	22,5	5,9	6,4	5,7	5,6	5,4	5,9	5,4	5,4	5,3
<i>Overige goederen</i>	30,8	31,3	7,2	8,2	8,5	7,5	7,0	8,2	8,5	7,7	7,3
Energie en water	9,4	10,0	1,7	2,8	3,3	2,0	1,8	3,0	3,4	2,1	1,9
Motorbrandstoffen en overige goederen	21,5	21,2	5,5	5,4	5,3	5,5	5,3	5,2	5,1	5,6	5,4
<i>Diensten</i>	108,2	112,6	27,2	27,3	27,4	28,3	28,3	28,6	28,5	29,4	29,3
Huisvesting	32,5	34,1	8,3	8,3	8,4	8,4	8,7	8,7	8,8	8,7	9,1
Horecadiensten	12,4	12,1	3,2	2,9	2,8	3,3	3,1	2,9	2,8	3,2	3,1
Diensten m.b.t. recreatie en cultuur	6,3	6,6	1,7	1,6	1,6	1,7	1,8	1,7	1,7	1,8	1,8
Diensten m.b.t. vervoer en communicatie	14,9	15,2	3,9	3,8	3,5	3,8	4,0	3,9	3,6	3,9	4,0
Medische diensten en gezondheidszorg	10,5	11,3	2,6	2,7	2,8	2,8	2,8	2,9	3,1	3,2	3,1
Financiële en zakelijke diensten	15,3	16,7	3,7	4,0	4,2	4,2	4,0	4,4	4,4	4,3	4,2
Overige diensten	16,2	16,5	4,0	4,1	4,1	4,2	4,1	4,1	4,1	4,3	4,1
Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl. IZWh, binnenlands)	218,2	221,2	53,8	56,4	54,8	55,4	54,2	56,8	55,6	56,4	55,1
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	9,1	9,2	2,2	2,3	1,9	2,7	2,3	2,3	2,1	2,8	2,3
Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	6,0	6,2	1,8	1,5	1,4	1,4	1,9	1,5	1,4	1,4	1,9
1 Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl. IZWh, nationaal)	221,3	224,3	54,2	57,3	55,4	56,8	54,6	57,6	56,3	57,8	55,6
2 (3+4) Consumptieve bestedingen door overheid	109,4	115,3	26,7	27,6	27,1	31,6	27,7	29,0	27,7	32,0	28,7
3 Individuele consumptie door overheid	59,0	63,4	14,6	14,7	14,6	17,4	15,7	15,7	14,9	17,6	16,1
4 Collectieve consumptie door overheid	50,4	51,9	12,2	12,9	12,5	14,2	12,0	13,3	12,9	14,4	12,6
5 (1+2) Totale consumptieve bestedingen	330,7	339,6	80,9	84,8	82,5	88,3	82,2	86,6	84,0	89,8	84,3

Tabel / Table 5.1.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Fixed capital formation (gross), original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
%											
NAAR TYPE ACTIVA											
Woningen	-4,3	-4,3	-2,0	-6,0	-3,3	-4,4	-5,0	-4,6	6,1	1,7	1,1
Bedrijfsgebouwen	-4,0	-9,2	-4,1	-9,1	-12,2	-7,9	-8,5	-7,8	0,2	-7,6	-5,1
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	2,0	-2,0	2,7	-3,6	-8,1	-1,2	-1,3	1,8	4,8	-2,0	-3,1
Vervoermiddelen	-7,1	10,0	-9,4	-13,1	7,3	5,0	3,6	23,2	17,2	-2,5	5,5
Machines en installaties	0,5	-5,0	1,3	-5,9	-10,1	-13,4	-6,3	9,7	-0,9	16,6	2,8
Computers	-7,9	3,6	-7,3	-10,6	2,3	-1,5	2,6	11,0	10,3	11,0	9,8
Overige materiële vaste activa	-6,8	-4,3	-3,4	-7,0	-1,0	-2,9	-5,7	-7,5	-4,5	-2,2	2,8
Immateriële vaste activa	-6,7	-0,4	-6,6	-7,8	3,4	-1,6	-3,1	0,1	2,3	0,7	4,2
In cultuur gebrachte activa (bv.bomen en vee)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Overdrachtskosten op grond	-1,7	-3,8	-0,4	0,0	-10,1	-2,5	1,4	-3,7	3,8	-1,4	0,3
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	-3,4	-3,0	-2,6	-7,0	-4,8	-4,7	-4,2	1,5	4,5	1,3	1,0
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	5,4	-1,0	10,0	-5,3	0,0	-1,9	-12,3	8,9	2,6	-1,8	13,2
Investerings in vaste activa (bruto)	-3,6	-3,1	-2,9	-7,0	-5,0	-4,8	-3,9	1,3	4,5	1,4	0,7
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING											
Landbouw, bosbouw en visserij	2,4	-5,7	3,7	7,1	-4,4	-1,9	-13,4	-5,9	-1,6	-0,2	2,8
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	1,4	-4,3	-2,8	-6,5	-12,9	-14,2	-4,0	15,4	0,0	16,7	1,1
Handel, horeca en reparatie	-4,7	-3,0	-2,8	-7,5	-1,4	-2,0	-4,9	-3,8	1,1	0,4	2,8
Vervoer, opslag en communicatie	-15,7	3,3	-13,5	-21,2	-1,1	-0,8	-6,9	20,4	17,8	-5,6	-0,8
Exploitatie van woningen	-5,2	-4,7	-3,0	-7,3	-4,4	-5,7	-4,5	-4,3	5,7	1,6	0,5
Overheid	10,7	0,5	10,6	4,5	-1,5	-0,4	2,9	1,2	2,6	-4,1	0,7
Overige diensten en n.e.g.	-5,6	-5,1	-4,7	-6,8	-5,2	-3,1	-5,9	-6,3	2,2	-0,8	2,0
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	-3,4	-3,0	-2,6	-7,0	-4,8	-4,7	-4,2	1,5	4,5	1,3	1,0
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	5,4	-1,0	10,0	-5,3	0,0	-1,9	-12,3	8,9	2,6	-1,8	13,2
Investerings in vaste activa (bruto)	-3,6	-3,1	-2,9	-7,0	-5,0	-4,8	-3,9	1,3	4,5	1,4	0,7

Table / Tabel 5.2.1
Fixed capital formation (gross), original series (value changes)
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
%											
BY TYPE OF CAPITAL GOOD											
Dwellings	1,5	0,4	3,4	-0,8	1,9	0,6	-1,3	-0,1	10,5	4,7	4,2
Non-residential buildings	0,2	-6,9	0,0	-5,6	-9,0	-5,6	-7,0	-6,1	2,0	-5,8	-2,7
Civil engineering works	6,0	-0,5	6,5	0,1	-6,6	0,1	0,3	3,4	6,5	-0,5	-2,1
Transport equipment	-7,1	10,8	-9,1	-13,7	7,8	5,7	4,7	23,8	19,7	0,2	8,5
Machinery and equipment	1,5	-4,7	1,7	-5,1	-10,5	-13,3	-5,4	10,6	-1,2	16,9	3,3
Computers	-10,7	-0,5	-10,2	-14,5	-2,8	-5,3	-1,7	7,6	5,9	9,7	6,3
Other tangible fixed assets	-5,9	-3,9	-3,9	-6,0	-0,6	-2,4	-5,6	-6,9	-4,2	-1,8	3,5
Intangible fixed assets	-3,3	1,8	-3,5	-4,8	4,5	0,2	-0,6	3,4	3,8	2,9	6,3
Cultivated assets (e.g. trees and livestock)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Transfer costs of ground	4,0	-1,3	5,3	1,6	-9,3	0,3	1,4	2,2	6,8	2,7	8,5
Fixed capital formation from production and imports	-0,2	-1,0	0,3	-4,4	-2,7	-2,7	-2,4	3,7	6,5	3,2	2,8
Minus: sales of used fixed capital goods	5,1	-0,4	10,5	-5,1	1,7	0,0	-12,8	8,1	1,5	-2,5	14,4
Fixed capital formation (gross)	-0,3	-1,0	0,0	-4,4	-2,8	-2,8	-2,0	3,6	6,7	3,4	2,5
BY ECONOMIC ACTIVITY OF DESTINATION											
Agriculture, forestry and fishing	5,4	-4,5	7,2	6,8	-3,8	-2,1	-10,4	-3,6	-0,4	2,5	2,7
Industry (incl. energy and construction)	3,0	-3,4	-0,6	-5,4	-12,7	-13,6	-2,7	17,0	0,4	17,6	1,9
Trade, hotels, restaurants and repair	-3,3	-2,6	-2,1	-6,0	-1,2	-1,5	-4,3	-3,3	2,2	1,2	3,6
Transport, storage and communication	-13,7	4,2	-11,7	-19,5	-0,6	0,4	-5,9	21,5	19,1	-4,0	0,8
Operation of dwellings	0,5	-0,4	2,2	-2,3	0,5	-1,1	-1,1	0,0	9,8	4,6	3,7
Government	14,5	2,1	14,1	7,6	0,4	1,2	4,3	2,8	3,8	-2,5	2,1
Other services and n.e.c.	-4,0	-4,2	-3,8	-5,9	-4,1	-2,1	-5,2	-5,3	3,5	0,9	3,8
Fixed capital formation from production and imports	-0,2	-1,0	0,3	-4,4	-2,7	-2,7	-2,4	3,7	6,5	3,2	2,8
Minus: sales of used fixed capital goods	5,1	-0,4	10,5	-5,1	1,7	0,0	-12,8	8,1	1,5	-2,5	14,4
Fixed capital formation (gross)	-0,3	-1,0	0,0	-4,4	-2,8	-2,8	-2,0	3,6	6,7	3,4	2,5

Tabel / Table 5.3.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks
Fixed capital formation (gross), original series

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
NAAR TYPE ACTIVA											
Woningen	26,6	26,7	5,7	6,8	7,2	7,1	5,7	6,8	7,9	7,4	5,9
Bedrijfsgebouwen	15,9	14,8	3,3	3,8	3,8	4,3	3,1	3,6	3,9	4,0	3,0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	11,7	11,7	3,0	3,2	2,5	2,8	3,0	3,3	2,7	2,8	2,9
Vervoermiddelen	9,2	10,2	2,0	2,4	2,5	2,6	2,1	3,0	3,0	2,6	2,3
Machines en installaties	15,0	14,3	3,4	3,9	3,4	3,4	3,3	4,3	3,4	4,0	3,4
Computers	3,8	3,7	0,9	1,0	0,8	1,0	0,9	1,0	0,9	1,1	0,9
Overige materiële vaste activa	4,7	4,6	1,1	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1
Immateriële vaste activa	6,8	6,9	1,7	1,8	1,6	1,8	1,7	1,8	1,7	1,8	1,8
In cultuur gebrachte activa (bv. bomen en vee)	0,5	0,4	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0
Overdrachtskosten op grond	1,3	1,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	95,6	94,6	21,4	24,4	23,5	24,9	20,9	25,3	25,0	25,7	21,5
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	3,0	3,0	0,7	0,8	0,8	0,8	0,6	0,8	0,8	0,8	0,7
Investerings in vaste activa (bruto)	92,6	91,6	20,7	23,7	22,7	24,1	20,3	24,5	24,2	24,9	20,8
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING											
Landbouw, bosbouw en visserij	3,7	3,5	0,7	0,8	0,9	1,1	0,6	0,8	0,9	1,2	0,7
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	13,5	13,0	3,0	3,4	3,0	3,2	2,9	3,9	3,0	3,7	3,0
Handel, horeca en reparatie	6,6	6,4	1,5	1,7	1,6	1,7	1,4	1,7	1,7	1,7	1,5
Vervoer, opslag en communicatie	10,3	10,7	2,4	2,7	2,4	2,8	2,2	3,3	2,9	2,7	2,3
Exploitatie van woningen	28,6	28,5	6,2	7,3	7,6	7,6	6,1	7,3	8,3	7,9	6,3
Overheid	13,9	14,2	3,3	3,6	3,4	3,6	3,4	3,7	3,5	3,5	3,5
Overige diensten en n.e.g.	19,0	18,2	4,3	4,9	4,5	4,9	4,1	4,7	4,7	5,0	4,3
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	95,6	94,6	21,4	24,4	23,5	24,9	20,9	25,3	25,0	25,7	21,5
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	3,0	3,0	0,7	0,8	0,8	0,8	0,6	0,8	0,8	0,8	0,7
Investerings in vaste activa (bruto)	92,6	91,6	20,7	23,7	22,7	24,1	20,3	24,5	24,2	24,9	20,8

Tabel / Table 6.1.1
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Imports of goods and services, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	-6,0	1,4	-6,6	-2,8	0,7	0,3	3,4	1,4	-2,5	2,1	7,9
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	-6,1	3,3	-9,2	-2,4	-5,4	7,6	14,3	-2,1	9,2	6,1	-3,9
Voedings- en genotmiddelen	2,2	0,8	3,2	2,4	4,2	1,1	0,4	-2,1	1,5	4,6	3,4
Textiel, kleding, leder en lederwaren	0,8	-0,1	1,6	4,5	0,9	0,8	-2,9	1,2	-0,8	1,3	6,7
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	0,3	-0,3	0,7	1,3	4,0	-3,0	-1,7	0,0	2,6	4,1	2,4
Aardolie-producten, e.d.	17,2	-4,4	11,4	15,7	-1,8	0,9	-5,6	-10,7	6,6	1,7	0,1
Chemische producten	3,0	-1,0	3,3	4,3	1,4	-0,1	-5,4	0,2	1,0	2,4	12,6
Rubber- en kunststofproducten	-0,4	-2,4	2,1	-0,1	-1,2	-4,7	-3,6	0,0	15,0	20,1	23,3
Basismetalen en metaalproducten	-1,4	-0,8	-0,5	0,0	-3,3	0,3	-3,4	3,3	4,2	1,0	10,0
Machines en apparaten n.e.g.	-3,1	-0,1	-0,6	1,2	5,0	-1,2	-4,6	0,4	-0,7	10,0	11,9
Elektrotechnische machines en optische apparaten	-0,1	3,9	2,6	8,9	4,6	0,8	1,0	8,7	6,8	18,9	19,6
Transportmiddelen	-0,6	3,5	-4,4	-1,1	6,5	-5,0	-0,3	13,2	7,0	-2,4	2,7
Overige industriële producten	1,9	-4,2	2,6	4,7	-5,5	-3,0	-3,9	-4,5	-0,2	1,0	5,4
Overige producten	6,0	-1,3	6,4	6,4	-1,2	-2,0	-1,7	-0,4	1,0	3,1	0,8
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	-0,3	-0,7	3,6	-1,0	-5,7	3,1	1,7	-2,9	6,0	1,7	-2,0
Cif/fob-correctie	-0,2	1,0	0,0	6,9	-1,0	4,1	3,1	-1,9	5,3	4,1	8,2
Invoer van goederen en diensten (fob)	0,8	0,6	1,5	4,0	1,0	-0,2	-0,6	2,3	3,5	6,3	8,0
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Invoer van goederen (cif)	-0,2	1,0	0,4	3,4	1,6	-0,2	-0,6	3,0	3,9	7,1	9,7
Cif/fob-correctie en herclassificatie	-0,2	1,0	-0,3	7,2	1,3	0,2	-0,7	2,9	4,0	7,1	9,7
Invoer van goederen (fob)	-0,2	1,0	0,4	3,3	1,6	-0,2	-0,6	3,0	3,9	7,1	9,7
Invoer van diensten (cif)	6,2	-0,9	7,3	6,8	-1,7	-0,6	-0,4	-1,1	1,8	2,8	0,2
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	-0,3	-0,7	3,6	-1,0	-5,7	3,1	1,7	-2,9	6,0	1,7	-2,0
Overige invoer van diensten	7,9	-1,0	8,2	8,9	-0,8	-1,6	-0,9	-0,6	0,8	3,2	0,8
Cif/fob-herclassificatie	-0,2	1,0	-0,3	7,3	1,4	0,0	-0,9	3,1	3,9	7,3	9,8
Invoer van diensten (fob)	5,2	-0,7	6,1	6,8	-1,3	-0,5	-0,5	-0,4	2,1	3,4	1,5
Invoer van goederen en diensten (fob)	0,8	0,6	1,5	4,0	1,0	-0,2	-0,6	2,3	3,5	6,3	8,0

Table / Tabel 6.2.1
Imports of goods and services, original series (value changes)
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
GROUPS OF PRODUCTS											
Products of agriculture, forestry and fishing	-1,6	-1,6	-3,9	-2,2	-1,9	-3,9	-0,3	-0,2	-2,8	5,9	7,5
Crude petroleum, natural gas and other minerals	-10,9	2,2	-12,7	7,3	10,2	-2,8	7,9	-6,4	4,0	37,1	33,1
Food products, beverages and tobacco products	2,3	0,6	2,1	3,6	2,9	-0,4	0,9	-0,7	2,8	8,3	6,4
Textiles, wearing apparel, leather and leather products	1,5	-2,8	2,7	4,8	-1,2	-1,7	-5,9	-2,1	-3,4	0,7	4,7
Paper and products, printed matter and recorded media	-1,5	-0,9	-1,3	0,6	3,4	-2,7	-2,9	-1,0	-1,5	-0,4	-1,6
Coke, refined petroleum products and nuclear fuel	8,3	0,5	3,5	28,9	23,1	2,4	-5,7	-13,7	-9,1	11,3	27,7
Chemicals, chemical products and man-made fibres	1,5	2,2	2,7	4,8	7,8	3,7	-3,6	1,3	-0,1	3,7	17,7
Rubber and plastic products	0,5	-1,7	3,2	1,5	0,7	-3,4	-3,7	-0,4	12,9	18,6	22,5
Basic metals and metal products	-3,1	-0,3	-2,1	0,8	-2,1	0,1	-3,0	3,7	10,2	14,3	29,9
Machinery and equipment n.e.c.	-2,8	-0,5	-0,6	1,0	4,7	-1,8	-4,9	0,1	-2,3	9,5	12,0
Electrical machinery and optical equipment	-4,9	-1,2	-2,8	2,3	-1,3	-4,5	-3,2	3,8	2,0	12,0	12,0
Transport equipment	0,9	3,2	-3,0	0,2	6,4	-5,4	-0,4	12,8	7,7	-1,2	3,9
Other manufactured goods n.e.c.	2,7	-6,2	2,3	4,7	-7,2	-5,4	-5,4	-6,7	-1,6	0,7	5,2
Other products	8,5	0,3	8,5	9,5	0,7	-0,8	0,1	1,4	1,9	5,1	2,0
Final consumption by resident households in the rest of the world	2,8	1,0	6,4	3,2	-2,5	4,8	2,8	-1,9	8,0	4,0	1,4
Cif/fob-reclassification	-2,2	-2,0	-1,0	5,1	-3,1	0,0	-1,0	-3,9	4,2	6,1	12,5
Imports of goods and services (fob)	-0,2	-0,1	0,3	4,2	2,0	-1,7	-1,7	1,0	2,0	8,6	11,4
GOODS AND SERVICES											
Imports of goods (cif)	-1,9	-0,3	-1,6	3,1	2,3	-2,2	-2,3	1,1	1,8	9,4	13,4
Cif/fob-adjustment and reclassification	-2,1	-1,9	-2,3	6,7	0,4	-3,7	-3,8	-0,6	1,8	9,4	13,4
Imports of goods (fob)	-1,9	-0,2	-1,5	3,0	2,4	-2,2	-2,2	1,2	1,8	9,4	13,4
Imports of services (cif)	9,1	0,6	9,7	10,0	0,2	0,6	1,0	0,6	2,8	4,8	2,2
Final consumption by resident households in the rest of the world	2,8	1,0	6,4	3,2	-2,5	4,8	2,8	-1,9	8,0	4,0	1,4
Other imports of services	10,8	0,5	10,6	11,9	0,9	-0,6	0,6	1,2	1,7	5,1	2,4
Cif/fob-reclassification	-2,0	-1,9	-2,4	6,8	0,6	-3,9	-4,0	-0,4	1,7	9,6	13,5
Imports of services (fob)	7,3	0,3	7,9	9,5	0,3	0,0	0,3	0,4	2,6	5,4	3,7
Imports of goods and services (fob)	-0,2	-0,1	0,3	4,2	2,0	-1,7	-1,7	1,0	2,0	8,6	11,4

Tabel / Table 6.3.1
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks
Imports of goods and services, original series

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	10,1	10,0	2,1	2,5	2,9	2,4	2,1	2,5	2,8	2,6	2,3
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	15,4	15,8	3,8	3,9	4,3	3,8	4,1	3,6	4,5	5,2	5,4
Voedings- en genotmiddelen	15,3	15,3	3,8	4,1	3,7	3,8	3,8	4,0	3,8	4,1	4,1
Textiel, kleding, leder en lederwaren	11,4	11,1	3,2	2,5	3,1	2,5	3,0	2,4	3,0	2,5	3,2
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	6,7	6,7	1,7	1,7	1,6	1,7	1,6	1,7	1,6	1,7	1,6
Aardolie-producten, e.d.	5,9	5,9	1,5	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,7	1,8
Chemische producten	25,8	26,4	6,4	6,7	6,5	7,0	6,2	6,8	6,4	7,2	7,3
Rubber- en kunststofproducten	5,6	5,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4	1,6	1,7	1,6
Basismetalen en metaalproducten	13,5	13,4	3,3	3,3	3,3	3,5	3,2	3,4	3,6	4,0	4,1
Machines en apparaten n.e.g.	13,9	13,8	3,4	3,6	3,6	3,5	3,2	3,6	3,5	3,8	3,6
Elektrotechnische machines en optische apparaten	54,3	53,7	13,2	14,6	13,2	12,5	12,8	15,1	13,5	14,0	14,3
Transportmiddelen	17,5	18,1	3,9	4,4	4,5	4,7	3,9	5,0	4,9	4,6	4,0
Overige industriële producten	11,4	10,7	2,8	2,9	2,6	2,8	2,6	2,7	2,6	2,8	2,7
Overige producten	41,4	41,5	10,2	10,8	10,1	10,3	10,2	10,9	10,3	10,8	10,4
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	9,1	9,2	2,2	2,3	1,9	2,7	2,3	2,3	2,1	2,8	2,3
Cif/fob-correctie	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Invoer van goederen en diensten (fob)	256,8	256,6	62,7	66,2	64,2	63,9	61,6	66,9	65,4	69,4	68,6
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Invoer van goederen (cif)	212,1	211,6	51,7	54,6	53,5	52,3	50,5	55,2	54,5	57,2	57,3
Cif/fob-correctie en herclassificatie	7,9	7,8	1,9	2,1	2,0	1,9	1,8	2,1	2,0	2,1	2,1
Invoer van goederen (fob)	204,2	203,8	49,8	52,5	51,6	50,4	48,7	53,1	52,5	55,1	55,3
Invoer van diensten (cif)	45,1	45,4	11,0	11,7	10,7	11,7	11,2	11,8	11,0	12,3	11,4
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	9,1	9,2	2,2	2,3	1,9	2,7	2,3	2,3	2,1	2,8	2,3
Overige invoer van diensten	36,0	36,1	8,8	9,4	8,8	9,0	8,9	9,5	8,9	9,4	9,1
Cif/fob-herclassificatie	7,5	7,4	1,8	2,0	1,9	1,8	1,7	2,0	1,9	2,0	2,0
Invoer van diensten (fob)	52,6	52,8	12,9	13,7	12,6	13,5	12,9	13,7	12,9	14,2	13,4
Invoer van goederen en diensten (fob)	256,8	256,6	62,7	66,2	64,2	63,9	61,6	66,9	65,4	69,4	68,6

Tabel / Table 7.1.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (volumemutaties)
Exports of goods and services, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2002■	2003□	2002■			2003□			2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	-2,3	3,1	-2,5	-0,6	1,3	4,8	2,4	4,0	3,7	2,3	12,1
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	-0,4	-5,7	2,7	5,5	13,3	-24,5	-21,5	-2,3	4,9	27,3	28,0
Voedings- en genotmiddelen	-0,2	-1,5	-0,6	-2,9	0,0	-1,6	-1,3	-3,1	-1,6	2,8	3,2
Textiel, kleding, leder en lederwaren	1,3	1,8	4,2	5,5	4,2	-1,0	-0,9	5,0	-0,4	2,2	5,2
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	-0,5	0,3	1,0	1,7	-0,5	-0,8	2,4	0,1	5,4	5,7	5,2
Aardolie-producten, e.d.	4,8	3,4	5,8	-1,8	-8,8	8,3	8,9	5,4	17,0	12,5	-1,6
Chemische producten	4,1	0,9	4,5	3,6	3,3	-1,0	-0,6	2,2	3,9	6,0	5,3
Rubber- en kunststofproducten	2,2	-2,1	5,7	6,2	-1,1	-3,4	-4,1	0,2	3,0	8,3	10,5
Basismetalen en metaalproducten	0,7	2,2	2,3	2,3	-0,4	1,1	1,3	7,0	8,5	4,1	10,7
Machines en apparaten n.e.g.	-1,4	-2,9	2,1	1,7	1,0	-2,5	-5,5	-4,3	1,5	8,4	11,3
Elektrotechnische machines en optische apparaten	-2,0	2,1	1,8	6,9	2,5	-1,3	-1,2	7,7	6,9	18,5	20,7
Transportmiddelen	-0,7	-4,4	1,7	1,6	0,7	-6,5	2,6	-12,8	-1,5	5,0	2,7
Overige industriële producten	4,1	-5,5	5,2	6,4	-9,4	-2,0	-3,1	-7,5	0,4	2,4	5,5
Vervoer en communicatie	2,0	-0,1	0,7	4,7	1,9	-1,7	-0,7	0,1	2,1	2,4	2,3
Financiële en zakelijke diensten	7,6	-2,5	7,9	7,5	-0,5	-1,6	-3,5	-4,0	0,4	0,4	0,5
Overige producten	-2,5	-0,5	-1,6	-2,9	-1,1	0,4	0,0	-1,1	-0,1	7,1	-0,3
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	0,7	0,0	2,4	3,1	-1,5	1,9	0,3	-0,5	0,3	0,0	-2,5
Uitvoer van gebruikte vaste activa	-10,2	0,5	-6,9	-19,1	11,4	2,4	-19,8	7,7	0,0	0,0	0,0
Cif/fob-correctie	-0,2	1,0	0,0	6,9	-1,0	4,1	3,1	-1,9	5,3	4,1	8,2
Uitvoer van goederen en diensten	0,8	0,0	2,4	3,1	0,9	-1,2	-0,9	1,0	3,5	7,5	7,8
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Uitvoer van goederen	0,2	0,3	2,1	2,8	1,3	-1,1	-0,7	1,5	4,1	8,7	9,5
Uitvoer van goederen uit productie	0,3	-0,9	2,2	-0,6	0,0	-2,1	-0,8	-0,5	3,3	5,7	4,1
Wederuitvoer	0,2	1,9	2,0	7,9	3,1	0,2	-0,3	4,3	5,4	13,4	17,5
Uitvoer van gebruikte vaste activa	-10,2	0,5	-6,9	-19,1	11,4	2,4	-19,8	7,7	0,0	0,0	0,0
Uitvoer van diensten	3,7	-1,4	3,7	4,5	-0,5	-1,3	-2,0	-1,6	0,9	2,5	0,5
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	0,7	0,0	2,4	3,1	-1,5	1,9	0,3	-0,5	0,3	0,0	-2,5
Overige uitvoer van diensten	4,0	-1,5	3,8	4,7	-0,3	-1,6	-2,3	-1,7	1,0	2,8	1,0
Cif/fob-correctie	-0,2	1,0	0,0	6,9	-1,0	4,1	3,1	-1,9	5,3	4,1	8,2
Uitvoer van goederen en diensten	0,8	0,0	2,4	3,1	0,9	-1,2	-0,9	1,0	3,5	7,5	7,8

Table / Tabel 7.2.1
Exports of goods and services, original series (value changes)
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
GROUPS OF PRODUCTS											
Products of agriculture, forestry and fishing	0,2	2,1	-2,8	0,3	-2,1	3,0	5,9	2,3	2,0	2,1	1,7
Crude petroleum, natural gas and other minerals	-12,9	-2,2	-8,5	2,5	17,6	-18,1	-15,7	-2,9	0,1	22,5	34,7
Food products, beverages and tobacco products	0,8	-0,6	0,0	-1,9	1,6	-1,4	-0,7	-1,8	-0,1	5,7	5,1
Textiles, wearing apparel, leather and leather products	1,9	0,2	4,9	5,8	3,4	-2,6	-2,7	2,7	-2,6	2,1	3,6
Paper and products, printed matter and recorded media	-0,6	-0,4	1,7	3,2	0,5	-0,3	0,0	-1,6	2,8	3,2	3,8
Coke, refined petroleum products and nuclear fuel	-3,7	7,3	-1,6	9,4	26,1	-1,4	5,3	0,9	-7,1	36,6	28,3
Chemicals, chemical products and man-made fibres	0,9	3,7	3,6	4,4	10,4	2,4	-1,3	3,5	1,8	7,4	13,1
Rubber and plastic products	1,4	1,7	4,8	5,7	3,2	0,7	-0,8	3,6	1,9	6,9	9,7
Basic metals and metal products	-0,7	1,6	2,7	6,7	2,8	0,8	-1,4	4,1	11,9	15,6	28,6
Machinery and equipment n.e.c.	-0,3	-3,3	2,5	2,4	0,4	-3,0	-5,3	-4,8	1,0	8,6	11,8
Electrical machinery and optical equipment	-4,8	-2,2	-1,5	2,5	-2,2	-5,5	-4,9	3,3	2,6	12,6	13,6
Transport equipment	1,1	-3,5	3,8	4,3	2,2	-5,5	2,5	-11,8	-1,2	7,3	5,0
Other manufactured goods n.e.c.	4,2	-7,4	3,8	5,3	-10,9	-3,9	-5,4	-9,4	-1,4	1,5	5,0
Transport and communication services	-0,1	-1,7	-1,1	3,3	0,2	-3,7	-2,0	-1,3	2,3	3,5	3,0
Financial and business services	12,7	0,1	13,2	13,6	2,9	1,2	-1,0	-2,2	2,2	2,4	2,7
Other products	0,2	1,1	1,1	-0,1	0,5	2,0	1,5	0,5	0,2	6,8	-0,9
Final consumption by non-residents in the Netherlands	6,1	2,5	8,0	7,9	1,5	3,9	2,7	1,7	1,6	1,5	-1,4
Exports of used fixed capital goods	-9,6	0,5	-5,9	-19,7	11,4	2,4	-19,8	7,7	0,0	0,0	0,0
Cif/fob-adjustment	-2,2	-2,0	-1,0	5,1	-3,1	0,0	-1,0	-3,9	4,2	6,1	12,5
Exports of goods and services	-0,2	0,0	1,7	3,7	3,1	-1,7	-1,5	0,0	1,3	8,8	9,9
GOODS AND SERVICES											
Exports of goods	-1,5	0,0	0,6	2,9	3,6	-2,0	-1,7	0,2	1,2	10,0	12,0
Exports of goods from production	-1,1	0,5	1,6	1,6	5,4	-1,7	-0,8	-0,7	0,4	9,3	9,4
Re-exports	-1,9	-0,7	-0,7	5,0	0,9	-2,5	-2,9	1,4	2,4	11,2	15,8
Exports of used fixed capital goods	-9,6	0,5	-5,9	-19,7	11,4	2,4	-19,8	7,7	0,0	0,0	0,0
Exports of services	6,0	-0,3	6,2	7,5	0,8	-0,4	-0,8	-0,7	1,9	3,7	1,6
Final consumption by non-residents	6,1	2,5	8,0	7,9	1,5	3,9	2,7	1,7	1,6	1,5	-1,4
Other exports of services	5,9	-0,6	5,9	7,5	0,7	-0,9	-1,3	-1,0	2,0	4,0	2,2
Cif/fob-adjustment	-2,2	-2,0	-1,0	5,1	-3,1	0,0	-1,0	-3,9	4,2	6,1	12,5
Exports of goods and services	-0,2	0,0	1,7	3,7	3,1	-1,7	-1,5	0,0	1,3	8,8	9,9

Tabel / Table 7.3.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks
Exports of goods and services, original series

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	14,6	14,9	3,4	3,5	3,8	3,9	3,6	3,6	3,9	4,0	3,7
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	7,2	7,0	1,3	2,2	2,6	1,2	1,1	2,1	2,6	1,5	1,5
Voedings- en genotmiddelen	30,4	30,3	7,5	7,8	7,6	7,5	7,5	7,7	7,6	7,9	7,9
Textiel, kleding, leder en lederwaren	7,6	7,6	2,2	1,8	2,1	1,6	2,1	1,8	2,0	1,6	2,2
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	5,8	5,7	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4	1,5	1,4
Aardolie-producten, e.d.	12,7	13,7	3,5	3,0	3,7	3,3	3,7	3,0	3,4	4,5	4,7
Chemische producten	35,9	37,2	9,1	8,8	9,6	9,6	9,0	9,1	9,7	10,3	10,1
Rubber- en kunststofproducten	5,7	5,8	1,4	1,4	1,5	1,5	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6
Basismetalen en metaalproducten	12,6	12,8	3,1	3,2	3,1	3,3	3,1	3,3	3,5	3,8	4,0
Machines en apparaten n.e.g.	13,7	13,3	3,4	3,6	3,2	3,4	3,2	3,4	3,3	3,7	3,6
Elektrotechnische machines en optische apparaten	55,8	54,6	13,6	15,2	13,2	12,8	12,9	15,7	13,6	14,4	14,7
Transportmiddelen	12,6	12,1	2,9	3,4	3,1	3,1	3,0	3,0	3,0	3,3	3,1
Overige industriële producten	7,2	6,7	1,9	1,9	1,5	1,7	1,8	1,7	1,5	1,7	1,8
Vervoer en communicatie	17,5	17,1	4,4	4,4	4,2	4,3	4,3	4,3	4,3	4,4	4,5
Financiële en zakelijke diensten	22,6	22,7	5,6	6,4	5,4	5,4	5,6	6,3	5,5	5,6	5,7
Overige producten	11,2	11,3	2,7	2,8	2,8	3,0	2,7	2,8	2,8	3,2	2,7
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	6,0	6,2	1,8	1,5	1,4	1,4	1,9	1,5	1,4	1,4	1,9
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,8	0,8	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Cif/fob-correctie	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Uitvoer van goederen en diensten	279,5	279,4	69,4	72,5	70,2	68,4	68,3	72,5	71,1	74,5	75,1
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Uitvoer van goederen	226,9	226,9	55,9	58,7	57,6	55,5	54,9	58,8	58,3	61,1	61,5
Uitvoer van goederen uit productie	133,7	134,4	32,8	34,1	34,6	33,4	32,5	33,9	34,7	36,5	35,5
Wederuitvoer	92,4	91,7	22,9	24,4	22,8	21,9	22,3	24,7	23,4	24,3	25,8
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,8	0,8	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Uitvoer van diensten	52,7	52,5	13,5	13,8	12,5	12,9	13,4	13,7	12,8	13,4	13,6
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	6,0	6,2	1,8	1,5	1,4	1,4	1,9	1,5	1,4	1,4	1,9
Overige uitvoer van diensten	47,0	46,7	11,8	12,4	11,2	11,6	11,6	12,3	11,5	12,1	11,9
Cif/fob-correctie	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Uitvoer van goederen en diensten	279,5	279,4	69,4	72,5	70,2	68,4	68,3	72,5	71,1	74,5	75,1

Tabel / Table 8.1.1
Binnenlands product en nationaal inkomen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Domestic product and national income, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	0,6	-0,9	1,0	0,5	-0,2	-1,4	-1,4	-0,5	1,2	1,3	1,5
Nationaal inkomen (bruto, marktprijzen)	-0,1	-0,4	0,1	-0,7	-2,3	0,3	-1,4	1,5	2,2	2,5	-1,1

Table / Tabel 8.2.1
Domestic product and national income, original series (value changes)
Binnenlands product en nationaal inkomen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%										
Domestic product (gross, market prices)	3,7	2,0	4,5	3,6	3,1	2,5	0,8	1,8	2,2	2,1	2,7
National income (gross, market prices)	3,0	2,0	3,1	2,2	0,3	3,6	0,4	3,7	3,7	3,9	0,8

Tabel / Table 8.3.1

Binnenlands product, nationaal inkomen en lopende transacties met het buitenland, oorspronkelijke reeks
Domestic product, national income and current transactions of the Netherlands with the rest of the world, original series

	2002■	2003□	2002■		2003□				2004●		
			III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
<i>mld euro</i>											
INKOMEN, BESTEDINGEN EN NATIONAAL INKOMENSOVERSCHOT											
Binnenlands product (bruto, marktprijzen) <i>Domestic product (gross, market prices)</i>	445,2	454,3	109,1	114,5	111,6	116,1	109,9	116,6	114,2	118,6	113,0
Uit het buitenland ontvangen primaire inkomens <i>Primary income received from the rest of the world</i>	44,3	46,6	10,6	11,1	9,3	11,4	12,9	13,0	10,4	13,7	11,8
Af: aan het buitenland betaalde primaire inkomens <i>Minus: primary income paid to the rest of the world</i>	50,6	53,2	11,2	12,5	11,6	15,4	13,8	12,4	11,1	15,7	14,9
Nationaal inkomen (bruto, marktprijzen) <i>National income (gross, market prices)</i>	438,9	447,7	108,5	113,0	109,4	112,1	109,0	117,2	113,4	116,5	109,8
Uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten <i>Current transfers received from the rest of the world</i>	5,5	5,7	1,4	1,4	1,3	1,7	1,5	1,3	1,5	1,9	1,6
Af: aan het buitenland betaalde inkomensoverdrachten <i>Minus: current transfers paid to the rest of the world</i>	9,9	10,1	2,6	2,5	2,6	2,5	2,7	2,4	3,0	2,8	2,9
Beschikbaar nationaal inkomen (bruto) <i>Disposable national income (gross)</i>	434,5	443,3	107,3	111,9	108,1	111,4	107,7	116,1	111,9	115,5	108,5
Af: consumptieve bestedingen <i>Minus: final consumption expenditure</i>	330,7	339,6	80,9	84,8	82,5	88,3	82,2	86,6	84,0	89,8	84,3
Correctie pensioenvoorziening (saldo buitenland) <i>Adjustment for net equity in pension funds reserve (surplus of the nation)</i>	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nationale besparingen (bruto) <i>National saving (gross)</i>	104,0	103,9	26,4	27,1	25,7	23,1	25,5	29,5	28,0	25,8	24,3
Af: investeringen (bruto, incl. veranderingen in voorraden) <i>Minus: capital formation (gross, incl. change in inventories)</i>	91,8	91,8	21,5	23,4	23,2	23,2	21,0	24,4	24,5	23,7	22,2
Nationaal inkomensoverschot (= Saldo lopende transacties met het buitenland) <i>Surplus of the nation on current transactions</i>	12,3	12,1	4,9	3,7	2,5	-0,2	4,6	5,1	3,5	2,1	2,1
LOPENDE TRANSACTIES VAN NEDERLAND MET HET BUITENLAND											
Uitvoeroverschot van goederen <i>Net exports of goods</i>	22,7	23,1	6,1	6,2	6,1	5,1	6,2	5,7	5,8	5,9	6,2
Uitvoeroverschot van diensten <i>Net exports of services</i>	0,1	-0,2	0,7	0,1	-0,1	-0,6	0,5	-0,1	-0,2	-0,8	0,2
Saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens <i>Net primary income received from the rest of the world</i>	-6,3	-6,6	-0,6	-1,5	-2,2	-4,0	-1,0	0,6	-0,7	-2,1	-3,1
Saldo uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten <i>Net current transfers received from the rest of the world</i>	-4,3	-4,4	-1,2	-1,2	-1,3	-0,8	-1,2	-1,1	-1,5	-1,0	-1,3
Correctie pensioenvoorziening (saldo buitenland) <i>Adjustment for net equity in pension funds reserve (surplus of the nation)</i>	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo lopende transacties met het buitenland (= Nationaal inkomensoverschot) <i>Surplus of the nation on current transactions</i>	12,3	12,1	4,9	3,7	2,5	-0,2	4,6	5,1	3,5	2,1	2,1

Begrippenlijst

Afschrijvingen: de berekende waardevermindering van machines, gebouwen en andere vaste activa die worden ingezet in het productieproces, voorzover die vermindering het gevolg is van normale technische slijtage, economische veroudering of verzekerbare schade.

Basisprijzen: de waardering van de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen basisprijzen gaat uit van de prijs die de producent uiteindelijk overhoudt, dus exclusief handels- en vervoersmarges en exclusief het saldo van productgebonden belastingen en subsidies.

Besparingen: het deel van het beschikbaar nationaal inkomen dat niet gebruikt wordt voor consumptie.

Binnenlands product: het totale inkomen dat door middel van productie in Nederland is gevormd. Het is daarmee gelijk aan de som van de toegevoegde waarden van alle bedrijfstakken. Wordt meestal bruto gebruikt.

Bruto: inclusief afschrijvingen.

Consumptieve bestedingen: de goederen en diensten die gebruikt worden voor rechtstreekse bevrediging van individuele of collectieve behoeften.

Economische groei: de procentuele volumegroei van de toegevoegde waarde ofwel het bruto binnenlands product tegen marktprijzen in een bepaalde periode.

Exploitatie-overschot: het deel van de toegevoegde waarde tegen factorkosten dat resteert na de beloning van werknemers. Bij vennootschappen kan het worden opgevat als beloning voor de inzet van kapitaal in het productieproces. In het geval van zelfstandigen bevat het daarnaast een beloning voor de ingezette arbeid van zelfstandigen en eventueel hun meewerkende gezinsleden.

Finale bestedingen: de waarde van de geproduceerde eindproducten, dat wil zeggen de goederen en diensten die in dezelfde periode niet (geheel) in het Nederlandse productieproces worden gebruikt. Deze bestaan uit uitvoer, consumptieve bestedingen en investeringen.

Intermediair verbruik: de goederen en diensten die in het productieproces worden gebruikt voor verdere bewerking en voor de productie van andere goederen en diensten.

Investeringen: de finale bestedingen die bestemd zijn voor gebruik in een Nederlands productieproces, maar die in de betreffende periode niet of slechts voor een deel daadwerkelijk zijn verbruikt.

Marktprijzen: wordt vooral gebruikt als waardering voor de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen marktprijzen is gelijk aan die tegen factorkosten verhoogd met de belastingen op productie en invoer en verlaagd met de subsidies op productie en afschrijvingen

Main concepts

Consumption of fixed capital: the calculated depreciation of machinery, buildings and other fixed assets that are used in the production process, in as far as this reduction in value is caused by normal technical and economic ageing and insurable accidental damage.

Basic prices: Valuation of value added at basic prices excludes trade and transport margins as well as net taxes and subsidies on production.

Saving: the part of disposable national income that is used for consumption.

Domestic product: the total income generated through production in the Netherlands. It is equal to the sum of value added in all branches of industry. Is usually used gross.

Gross: including consumption of fixed capital.

Consumption: the goods and services used for direct satisfaction of individual or collective needs.

Economic growth: the percentage volume growth of value added, or gross domestic product at market prices over a certain period.

Operating surplus: the part of value added at factor costs that remains after deducting the compensation of employees. For corporations it can be regarded as compensation for the use of capital in the production process. In the case of family enterprises it also contains compensation for work by the owners and their family members.

Final demand: the value of produced final products, which is to say the goods and services that in the considered period are not (completely) used in the Dutch production process. It consists of exports, consumption and investment.

Intermediary use: the goods and services that are used in the production process for further processing or the production of other goods and services.

Fixed capital formation: the final demand which is put in a Dutch production process, but is not or only partly used up in the considered period.

Market prices: is used to value value added and domestic product. Valuation at market prices equals that at factorcosts plus taxes on production and imports minus subsidies on production and imports.

Invoer: bestaat uit de goederen en diensten die door het buitenland aan ingezetenen zijn verkocht.

Nationaal inkomen: alle inkomens die Nederlandse ingezetenen ontvangen op grond van hun deelname aan een (binnen- of buitenlands) productieproces, dan wel op grond van hun bezit van vermogenstitels, obligaties, leningen en spaartegoeden. Is gelijk aan de som van de primaire inkomens en gelijk aan het binnenlands product plus de per saldo uit het buitenland ontvangen lonen, rente, dividenden en dergelijke.

Netto: exclusief afschrijvingen.

Ruilvoetverandering: een indexcijfer dat de verhouding weergeeft tussen de gemiddelde ontwikkeling van de uitvoerprijzen en van de invoerprijzen. Als het prijspeil van de uitvoer sneller stijgt dan dat van de invoer, is sprake van een ruilvoetverbetering.

Saldo lopende transacties met het buitenland: het geld dat een land per saldo aan goederen-, diensten- en inkomstentransacties uit het buitenland ontvangt of daaraan moet betalen.

Toegerekende bankdiensten (rentemarge): de impliciete beloning voor banken die ontstaat uit het verschil tussen de rente, dividenden en dergelijke die banken ontvangen op uitgezette middelen en de rente die ze betalen voor het gebruik van aangetrokken middelen. Deze toegerekende bankdiensten moeten worden afgetrokken van de toegevoegde waarde van de andere bedrijfstakken, teneinde een dubbeltelling in het BBP te voorkomen (de 'correctie verbruik toegerekende bankdiensten').

Vaste activa: productiemiddelen die langer dan één jaar meegaan en die een behoorlijke waarde vertegenwoordigen. Omvat materiële activa en immateriële activa. De aankopen en het zelf bouwen ervan behoren tot de investeringen. De waardevermindering komt tot uitdrukking in de afschrijvingen.

Wederuitvoer: de goederenstroom die, op weg van het ene land naar het andere, door Nederland heen vervoerd wordt en daarbij (tijdelijk) eigendom wordt van een ingezetene, zonder dat hier een industriële bewerking plaatsvindt. Dit betreft onder andere goederen die door Nederlandse distributiecentra worden ingeklaard en uitgeleverd aan andere landen. Maakt deel uit van de invoer en de uitvoer.

Imports: consist of the goods and services sold to residents by the rest of the world.

National income: the income received by Dutch residents because of their participation in a (Dutch or foreign) production process, or because of their possession of property, bonds, loans and savings accounts. Equals the sum of primary income as well as domestic product plus the wages, interest, dividends and the like received on balance from the rest of the world.

Net: excluding consumption of fixed capital.

Changes in the terms of trade: an index that expresses the ratio between the average change in exports prices and the average change in imports prices. If the level of exports prices rises faster than that of imports prices, the terms of trade improve.

Surplus of the nation on current transactions: the money from goods, services and income transactions that a nation on balance receives from or has to pay to the rest of the world.

Imputed bank services: the implicit compensation for banks that stems from the difference between the interest, dividends, etcetera that banks receive on money put out and the interest they pay for the use of deposited means. The imputed bank services have to be subtracted from the value added of the other economic activities, in order to prevent double counting in calculating GDP (the correction item 'consumption of imputed bank services').

Fixed assets: means of production in use for more than one year with a substantial value. Comprise tangible as well as intangible assets. The purchase and own-account construction of them are part of investment. The depreciation is expressed in the consumption of fixed capital.

Re-exports: the goods that, on their way from one country to another, are transported through the Netherlands and (temporarily) become property of a Dutch resident, but do not undergo industrial processing. This includes goods that Dutch distribution centres clear through customs and expedite to other countries. Re-exports are part of exports and of imports.

Verwante publicaties

De gegevens uit de Kwartaalrekeningen zijn beschikbaar in de gratis toegankelijke database StatLine van het CBS op Internet: www.cbs.nl. Hierin staan uiteraard ook cijfers uit tal van andere CBS-statistieken. Verder zijn op de website onder andere de conjunctuurpersberichten van het CBS te vinden en het wekelijkse webmagazine. Actuele gegevens over de conjunctuur zijn daarnaast beschikbaar op Teletekst, Conjunctuurpagina 506, Nieuwspagina 507.

Nationale rekeningen 2003	€ 43,60
De Nederlandse economie 2003	€ 15,00
Statistisch Jaarboek 2003	€ 25,75

Elektronisch Conjunctuurbericht

Een actueel samenvattend beeld van de conjunctuur op de website biedt het Elektronisch Conjunctuurbericht. Er wordt kort en krachtig ingegaan op de ontwikkeling van de belangrijkste conjunctuurindicatoren. Alle kerncijfers vinden bovendien handzaam een plaats in één overzichtelijke tabel. Het Conjunctuurbericht wordt vernieuwd zodra er nieuwe indicatoren beschikbaar komen. Via een gratis e-mail-abonnement kunt u daarvan op de hoogte worden gehouden. Het Elektronische Conjunctuurbericht vindt u op het Internet onder: <http://www.cbs.nl/conjunctuurbericht>